

Stiftelsen
Riksbankens Jubileumsfond
Årsredovisning 2001

01

Stiftelsen
Riksbankens Jubileumsfond
Årsredovisning 2001

- 5 STIFTELSENS UPPDRAG, TILLKOMST
OCH INRIKTNING
- 7 VD-KOMMENTAR
- 11 DEN FORSKNINGSSTÖDJANDE
VERKSAMHETEN
- 12 Arbetsätt
- 13 Uppföljning och utvärdering
- 17 Anslag till forskningsprojekt och infra-
strukturellt stöd
Pro Futura 18
Omkostnadsavgifter 18
- 19 Anslag till symposier, seminarier, forsknings-
informativa insatser, informationsutbyte m.m.
Stipendier 20
- 22 Forskarskolor
*Forskarskolan i matematik med ämnesdidak-
tisk inriktning* 22
Forskarskola i moderna språk 23
*The Swedish School of Advanced Asia Pacific
Studies – SSAAPS* 24
Forskarskola för museianställda 26
- 27 Områdesgrupper
*Områdesgruppen för forskning om konst
och gestaltning* 27
*Områdesgruppen för forskning om
kunskapsområdet* 31
*Områdesgruppen för forskning om Kultur –
Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling* 32
- 35 Samarbeta med riksdagen
Fredrika Bremer 200 år 35
Thorbjörn Fälldin 75 år 35
Tage Erlander 100 år 36
Historieämnet 37
- 38 Aktiviteter under det svenska ordförande-
skapet i EU
*Europe with a Human Face – EU-semina-
rium i Uppsala* 38
Creative Europe och Visbyseminariet 42
Creative Europe och Norrköpingseminariet 43
*European Foundation Centre – Annual
General Assembly 2001* 44
- 46 Internationella engagemang
Collegium Budapest 46
Samarbeta med Tyskland 46
*Symposium om institut för avancerade
studier* 47
Svenskt i Finland – finskt i Sverige 48
Projekt 1905 49
Nordiskt ljus till Florens 50
- 51 Övrigt
*Forskning om Sveriges förhållande till
nazismen, Nazityskland och Förintelsen* 51
Nobelsymposier 51
- 53 DEN EKONOMISKA FÖRVALTNINGEN
- 48 Förvaltningsberättelse
- 54 Bokföringsmässigt resultat
- 54 Realt resultat
- 55 "Performance" eller finansiellt resultat
- 57 Finansiellt resultat
- 58 Den finansiella verksamheten – fem år
i sammandrag
- 59 Resultaträkning
- 60 Balansräkning
- 62 Redovisnings- och värderingsprinciper
- 64 Noter
- 75 Beviljade medel till forskning
- 76 Donationer
- 81 CARINA BURMAN:
BREMER OCH DAGBOKEN
- 87 ARVID LAGERCRANTZ:
TAGE ERLANDER 100 ÅR
- 95 NYA FORSKNINGSPROJEKT 2001
- 98 Jubileumsdonationen
- 122 Kulturvetenskapliga donationen
- 130 Infrastruktur
- 137 STATISTISKA UPPGIFTER OM BEVIL-
JADE MEDEL TILL FORSKNING
- 139 Jubileumsdonationen
- 144 Kulturvetenskapliga donationen
- 147 Infrastruktur
- 149 Stiftelsens publikationer
- 151 Styrelse
- 151 Revisorer
- 151 Beredningsgrupper
- 154 Områdesgrupper
- 154 Forskarskolor
- 155 Kansli
- 157 Bildtexter

Stiftelsens uppdrag, tillkomst och inriktning

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som har till ändamål att främja och understödja vetenskaplig forskning. Stiftelsen grundades 1962 genom ett beslut i riksdagen och genom en donation från Sveriges Riksbank, som därmed ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja ”ett angeläget nationellt ändamål”. Den årliga avkastningen av *Jubileumsdonationen* skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige.

Stadgar för stiftelsen fastställdes i december 1964. I de nu gällande anges bl.a.

- att företräde skall ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt,
- att fondens medel speciellt skall användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt,
- att nya forskningsuppgifter, som kräver snabba och kraftiga insatser, särskilt skall uppmärksammas,
- att fonden skall söka främja kontakter med internationell forskning.

Riksdagen beslöt under 1993 att ytterligare en donation, *Kulturvetenskapliga donationen*, skulle tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Till beslutet var fogad en promemoria som upprättats inom regeringskansliet. I promemorian framhölls några riktlinjer som skulle utmärka den verksamhet som initierades genom användningen av donationen. Bland annat angavs följande användningsområden:

- etablering av forskningscentra eller forskningsområden med internationell slagkraft,

- stöd till projekt och program som innebär gränsöverskridanden mellan discipliner,
- etablering av nätverk eller fastare samverkansformer nationellt och internationellt, bl.a. genom etablering av ett internationellt forskarutbytesprogram,
- befordran av forskarutbildning och forskarrekrutering,
- främjande av forskarörlighet internationellt och mellan universitet/högskolor och andra verksamheter.

De första anslagen från RJ delades ut under hösten 1965. Sedan tillkomsten har omkring 5 miljarder (i 2001 års penningvärde) delats ut till vetenskaplig forskning. Stiftelsens totala förmögenhet uppgick till cirka 8 miljarder kronor vid årsskiftet 2001/2002.

Enligt stiftelsens stadgar (§ 10) skall styrelsen senast den 15 februari avgiva berättelse angående stiftelsens verksamhet och förvaltning för nästföregående år. Berättelsen skall omfatta resultaträkning, balansräkning, förvaltningsberättelse och redogörelse för anslagsbeviljade projekt. Riksdagens revisorer är stiftelsens externa revisorer enligt lagen (1988:46) om revision av riksdagsförvaltningen m.m. Styrelsen ansvarar, i enlighet med stiftelsens stadgar, för att intern revision sker av stiftelsen genom upphandling av en auktoriserad revisor.

På basis av Riksdagens revisorers berättelse och utbildningsutskottets granskning av stiftelsens verksamhet fattar riksdagen i plenum det slutliga beslutet om huruvida granskningen givit anledning till någon anmärkning eller ej.

VD-kommentar

Det gångna året har i en högre grad än något tidigare år präglats av det snabbt tilltagande internationella samarbetet inom forskarsamhället. Framförallt har EU-samarbetet kommit i fokus till följd av det svenska ordförandeskapet under det första halvåret 2001. Men det är också påtagligt hur kontakterna med forskarmiljöer i länder på andra kontinenter utökas i ett allt snabbare tempo.

EU-kommissionären Philippe Busquins diskussions-PM från våren 2000 om behovet att skapa ett europeiskt forskningsområde (a European Research Area) har i hög grad stimulerat debatten om på vilket sätt sambandet mellan forskning, tekniska och ekonomiska utvecklingsinsatser skall kunna främjas genom Europeiska unionen. En av grundvalarna för det fortsatta forskningsarbetet är den s.k. Lissabondeklarationen från våren 2000, vilken behandlar forskningens allt starkare betydelse för att skapa ekonomisk tillväxt och social sammanhållning. Men utöver det ekonomiska och industriella forskningsarbetet ter det sig nu alltmer angeläget att etablera ett forskningsstödande organ som kan bidra till excellens i den mer akademiskt inriktade grundforskningen.

Under det svenska ordförandeskapet stod det europeiska forskningsarbetet på dagordningen genom att arbetet med det sjätte ramprogrammet för perioden 2003–2007 då skulle slutföras. Det svenska forskarsamhället har kraftfullt stött en inriktning som bidrar till att stärka såväl grundforskningens som humanioras och samhällsvetenskapernas ställning inom detta program. Mot den bakgrunden har RJ bidragit till att etablera en mindre kommitté som skall utarbeta – och i det euro-

peiska forskarsamhället förankra – en programskrift med syfte att om möjligt påverka debatten om innehållet i de forskningspolitiska ställningstaganden som år 2007 skall ersätta eller komplettera det nu antagna ramprogrammet.

För utvecklingen av det europeiska forskningssamarbetet har stiftelserna kommit att spela en viktig roll. Både i etablerandet av "centers of excellence" och i upprätthållandet av nätverken mellan dylika "centers" har stiftelserna blivit betydelsefulla. Även i tillskapandet av andra former av samarbete medverkar stiftelserna i en allt ökande omfattning. RJ har genom engagemanget i European Foundation Center (EFC), Network of European Foundations for Innovative Cooperation (NEF) och den s.k. Haag-klubben, en sammanslutning av ledarna för 30 av de större stiftelserna i Europa, och genom stöd till Academia Europaea, COEUR (Council on European Responsibilities), Collegium Budapest, Wissenschaftskolleg zu Berlin och Humboldt-Universität zu Berlin kommit att bli en aktiv medaktör inom det europeiska samarbetet framför allt inom de sociala och kulturella områdena.

Samtidigt som FoU-insatserna ökar i Europa och inom OECD-området lever andra delar av världen under knapphetens kalla stjärna. Kunskapsklyftorna i världen växer, något som medför ett ökat behov av kunskapsöverföring mellan olika länder och kontinenter.

RJ har, enligt min mening, ett ansvar att både i den forskningsiniterande och i den forskningsstödjande verksamheten bidra till kunskapsproduktionens internationalisering och förmedling av kunskap som ökar vår förståelse för problem, vilka sammanhänger med den tilltagande fattigdomen och de ökande kunskapsklyftorna i vår omvärld.

Det är mot denna bakgrund som RJ bl.a. i samarbete med Sida medverkat till att förlägga en konferens i Sydafrika, inom ramen för det av RJ stödda världsomspännande projektet World Value Survey. Genom dessa värderingsstudier som nu fortlöpande genomförs i 75-talet länder har människor på jordens alla kontinenter givits ett redskap att reflektera över möjliga framtider på basis av kunskap och förståelse om hur våra samhällen skiljer sig åt och förändras kulturellt och socialt. Vård för konferensen var det nyetablerade Stellenbosch Institute for Advanced Study (STIAS), Sydafrika. Avsikten med detta institut är att skapa en brygga mellan ledande forskare från hela den afrikanska kontinenten och forskare från övriga världsdelar för att ta sig an frågor av relevans för Afrikas framtida utveckling.

Vid den senaste datainsamlingen bidrog anslag från RJ och Sida till datainsamling i Kina, Indien, Indonesien, Bangladesh, Iran, Israel, Nigeria, Sydafrika, Tanzania, Zimbabwe och Vietnam, samtliga strategiskt mycket intressanta länder.

RJ har även under året inlett ett samarbete med Wissenschaftskolleg zu Berlin om en kapacitetssuppleering i Bamako, Mali, och har här-

vidlag stimulerat till kontakter till svenska forskare. The Swedish School of Advanced Asia Pacific Studies – SSAAPS, som genomförs i samarbete med STINT, bör också ses i ljuset av behovet av att internationalisera forskningen. Syftet är att bygga nätverk mellan svenska universitet och universitet i Stillahavsasien.

Forskningens finansiering är emellertid huvudsakligen nationellt betingad. Detta förhållande är en begränsande faktor när det gäller forskningssamarbetet och forskningens internationalisering, något som också bidrar till att kunskaps- och kulturklyftorna snarare ökar än minskar. Dessa utvecklingstendenser inom kunskapssektorn utmanar forskningsfinansiärer och forskningsutförare. Har nationella forskningssystem tillräcklig vidsynthet och förmåga att hantera dessa problem? Hur skall bilaterala och multilaterala forskningsresurser samspela i framtiden? När det gäller forskningsfinansieringen inom EU måste man också

ställa sig frågan om vad som skall göras nationellt och vad som EU skall ansvara för? Vilken roll kommer nuvarande nationellt inriktade stiftelser att spela i denna förändringsprocess? Dessa frågeställningar är både utmanande och krävande. Under kommande år behövs en alltmer intensiv debatt om hur de globala problemen, sammanhängande med fattigdomsbekämpning, mänskliga rättigheter, kulturell, demokratisk och hållbar samhällsutveckling skall kunna främjas genom forsknings- och utbildningsinsatser.

Den till synes dystra – men förhoppningsvis tillfälliga – nedgången på finansmarknaden får inte ge anledning till att minska utan snarare öka vårt engagemang för att medverka i en ombyggnad av vår vetenskapliga infrastruktur i syfte att underlätta för svenska forskare att delta i dialogen för att förbättra det globaliserade samhällstillståndet.

Dan Brändström

DAN BRÄNDSTRÖM

100

Bönderna, marknaden och miljön: Nya förutsättningar för ekologiska odlare och småbrukare 1977–2002

Den forskningsstödjande verksamheten

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond stöder kvalificerad forskning i form av projektanslag till enskilda forskare eller forskargrupper som ansökt om anslag. Stiftelsen verkar aktivt inom vida fält av vetenskaplig forskning. Kompetensspridningen bland forskarna i styrelse och beredningsgrupper återspeglar detta förhållande. Styrelsen består därutöver av personer med ekonomisk och politisk sakkunskap. Denna personsammansättning gör att stiftelsen representerar ett stort erfarenhetsfält och den har därmed en unik ställning som allsidigt kontaktorgan mellan olika forskningsområden, liksom mellan forskningen och andra centrala samhällsintressen.

Alltsedan Jubileumsfondens tillkomst har ett visst företräde getts åt samhällsvetenskapligt och humanistiskt orienterad forskning, inkluderande ämnesområdena juridik och teologi. En mycket kraftfull insats har under de senaste åren gjorts till förmån för den humanistiska forskningen. Stiftelsens ambition är att stödja de vida ämnesområdena humaniora och samhällsvetenskap till lika stora delar. Den medicinska forskningen erhåller stöd via Erik Rönnbergs donationer. Socialmedicinsk forskning stöds både inom Jubileumsdonationen och Kulturvetenskapliga donationen. Naturvetenskap och teknik stöds i viss utsträckning via samarbetsprojekt inom humaniora och samhällsvetenskap.

I första hand prioriteras projekt, som inte naturligt tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom anslag från statliga forskningsråd eller andra myndigheter, vilka var för sig arbetar inom relativt avgränsade sektorer.

Stiftelsen är intresserad av att kunna stödja fler- eller tvärvetenskapliga forskningsprojekt i vilka forskare från olika discipliner, fakulteter,

orter eller länder samarbetar. Vid en översiktlig genomgång av de hittills beviljade anslagen finner man exempel på alltfler sådana forskningsprojekt, speciellt inom Kulturvetenskapliga donationens verksamhetsområde.

Arbetsätt

Det är styrelsen som fattar beslut om anslag från stiftelsen. Inkomna ansökningar har dessförinnan bedömts och prioriterats i en eller oftast flera beredningsgrupper. I var och en av dessa ingår några av styrelsens ledamöter och suppleanter, ett antal utomstående såväl nationella som internationella vetenskapliga experter samt några riksdagsledamöter. Ansökningarna har dessutom i den andra ansökningsomgången som regel bedömts av tre externa sakkunniga inom eller utom landet. Varje ansökan bedöms i första hand i förhållande till internationell standard och mot såväl vetenskapliga kvalitetskriterier som samhällsrelevanskriterier.

Beslut om anslag till nya projekt fattas i två steg: Bedömningarna i det första steget grundas på korta, översiktliga ansökningar, *projektskisser*. Beredningsgrupperna väljer ut de ansökningar som bedöms ha högsta vetenskapliga kvalitet och samhällsrelevans och som utformats av forskare, som bedöms vara kompetenta och lämpliga att bedriva projektet i fråga. Dessa forskare bereds därefter tillfälle att komma in med fullständiga ansökningar. Övriga ansökningar avslås. I ett andra steg bedöms och prioriteras *fullständiga ansökningar* (i regel efter externa sakkunniggranskningar) inför de slutliga besluten i styrelsen. Från och med år 2002 kommer ansökan till RJ att ske helt och hållet via Internet.

I de fall ansökningarna gäller forskning som kan ge upphov till etiska frågor prövas dessa efter samma normer och på samma sätt som inom Vetenskapsrådet.

Ansökningar till Kulturvetenskapliga donationen har bedömts i enlighet med kriterierna i de av stiftelsen utfärdade anvisningarna, vilket inneburit att projekten särskilt granskats med hänsyn tagen till projektens gränsöverskridande karaktär, dvs. hur man avser att samarbeta mellan olika forskningsdiscipliner och över institutions-, fakultets- eller universitetsgränser. Dessutom prioriteras projekt med doktorandmedverkan.

Inom vissa områden, som bedöms angelägna men inte tillräckligt uppmärksammade, tillsätter stiftelsen ibland särskilda s.k. områdesgrupper. Deras uppgift är att kartlägga forskningsbehov och stimulera till vetenskaplig forskning och till informationsutbyte. Dessa grupper består av forskare från discipliner av betydelse för området samt företrädare för i sammanhanget viktiga samhällsintressen. Verksamheten

kan beskrivas som kvalificerat forskningsförberedande arbete. Denna avslutas när man vunnit tillräcklig uppmärksamhet från forskarhåll och/eller från de myndigheter, som har ansvar för att permanenta resurser tillförs området i fråga.

Under 1996 inledde områdesgruppen för forskning om *Konst och gestaltning* sitt arbete. Detta slutfördes under det gångna arbetsåret. År 1997 beslöt styrelsen att inrätta en områdesgrupp för forskning om *Kunskapsambället* och år 2000 inrättades en områdesgrupp för forskning om *Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling*. Dessa gruppers verksamhet beskrivs närmare längre fram i detta avsnitt.

Uppföljning och utvärdering

Den regelmässiga uppföljningen och utvärderingen av pågående och nyligen avslutade projekt har inneburit att 27 projekt varit föremål för särskild granskning under år 2001: 19 projekt inom Jubileumsdonationen och 8 inom Kulturvetenskapliga donationen, varav 2 projekt som beviljats som infrastrukturellt stöd. Syftet med uppföljningen har varit att granska de vetenskapliga resultaten och göra bedömningar av projektens struktur och resurstilldelning. Därutöver har ett syfte varit att genom samtal med rektorer, dekaner, forskare och doktorander uttröna dagens och framtidens villkor för kunskapsutvecklingen inom berörda fakultetsområden. Från och med i år har tidigare sakkunniga varit närvarande vid flera av projektbesöken samt från slutet av året en representant för riksdagens revisorer.

Under året har projektledare vid universiteten i Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala samt vid Telemuseum och Svenska Linnésällskapet kontaktats och dessa har erhållit följande frågor vilka besvarats skriftligen:

1. Vilka vetenskapliga publikationer har projektet genererat?
2. Har projektet genererat uppslag till nya forskningsinsatser (gäller särskilt för avslutade projekt)?
3. Har projektets medarbetare medverkat med bidrag vid nationella eller internationella symposier? Om ja, ange vilka.
4. Har projektet medfört att Du eller någon av Dina medarbetare blivit inbjuden som gästforskare vid något annat lärosäte? Likaledes är det av intresse att få reda på om arbetet i projektet stimulerat till att gästforskare inbjudits till Din institution.
5. Vilka utbildningseffekter har erhållits genom projektet? Har t.ex. doktorander deltagit? Om ja, ange namn och ålder. Därtill bör det belysas om särskilda läromedel har tillkommit med anknytning till projektet.
6. Vilka forskningsinformativa inslag har förekommit under projektets gång och/eller efter projektets avslutning?

Slutligen efterfrågades en ekonomisk redovisning av projektmedlens användning till: löner, utrustning, resor, lokala omkostnadsavgifter (lokaler, institutions- och universitetskostnader), ev. övriga omkostnader. 19 av de tillskrivna projekten (13 inom Jubileumsdonationen och 6 inom Kulturvetenskapliga donationen) kom att besökas. Svenska filminstitutet har utvärderats i särskild ordning (se nedan).

Beredningsgruppen för ekonomi, geografi m.m. besökte Stockholms universitet och Telemuseum den 8 november 2001. Följande tre projekt valdes ut för besöket:

Professor Eskil Wadensjö – J1998-0161
EFFEKTER AV DEN HÖGRE
UTBILDNINGENS UTFORMNING
Institutet för social forskning
Anslag t.o.m. 2000-12-31
Totalt beviljat: 1 680 000 kr

Professor Ulf Sporrang – J1998-0221
HUR MARKÄGANDE OCH DISPOSI-
TIONSRÄTT TILL MARK HAR PÅVERKAT
LANDSKAPETS KULTURELLA SÄRDRAG SETT
UR ETT NORDISKT PERSPEKTIV
Kulturgeografiska institutionen
Anslag t.o.m. 2001-12-31
Totalt beviljat: 985 000 kr

Docent Jan Garnert – J1999-0258
TELEFONSAMTAL: KULTURHISTORISKA
PERSPEKTIV PÅ TELEFONEN
Telemuseum
Anslag t.o.m. 2002-12-31
Totalt beviljat: 3 031 000 kr

Beredningsgruppen för beteendevetenskap, socialmedicin m.m. besökte Umeå universitet den 13 november 2001. Följande fyra projekt valdes ut för besöket:

Professor Erik Stolterman – J1996-0019
AVANCERAD GESTALTNINGSTEKNIK
OCH SAMHÄLLSPANERING
Institutionen för informatik
Anslag t.o.m. 1999-12-31
Totalt beviljat: 2 475 000 kr

Professor Gunnar Kullgren – J1996-0050
BROTT, BEDÖMNING OCH BEHANDLING
AV PSYKISKT STÖRDA LAGÖVERTRÄDARE
Institutionen för psykiatri
Anslag t.o.m. 1999-12-31
Totalt beviljat: 1 900 000 kr

Professor Stefan Svallfors – J1998-0043
SVENSKA VÄRDERINGSFÖRÄNDRINGAR
I JÄMFÖRANDE PERSPEKTIV
Sociologiska institutionen
Anslag t.o.m. 2003-12-31
Hittills beviljat: 1 430 000 kr

Professor Britta Lundgren – J1998-0171
TILLIT UNDER OMPRÖVNING: ÖVER-
LEVNAD EFTER VÄLDBROTT, SJUKDOM
OCH OLYCKSFALL
Institutionen för etnologi
Anslag t.o.m. 2001-12-31
Totalt beviljat: 3 187 500 kr

Beredningsgruppen för statsvetenskap, juridik, statistik m.m. besökte Göteborgs universitet den 22 oktober 2001. Följande tre projekt valdes ut för besöket:

Professor Peter Esaiasson – J1994-0202
RIKSDAGEN OCH DEN REPRESENTATIVA
DEMOKRATIN INFÖR 2000-TALET
Statsvetenskapliga institutionen
Anslag t.o.m. 1997-06-30
Totalt beviljat: 1 361 530 kr

Professor Jon Pierre – J1995-0227
MARKNADEN SOM POLITISK AKTÖR
Statsvetenskapliga institutionen
Anslag t.o.m. 1998-06-30
Totalt beviljat: 1 587 000 kr

Professor Ulf Bjereld – K1997-5016
SVERIGE UNDER KALLA KRIGET
Statsvetenskapliga institutionen
Anslag t.o.m. 2001-12-31
Totalt beviljat: 6 425 000 kr

Beredningsgruppen för humaniora besökte Göteborgs universitet den 7 september 2001. Följande fyra projekt valdes ut för besöket.

Professor Robin Cooper – J1997-0134
INFORMATION EXCHANGE IN HUMAN
LANGUAGE DIALOGUE
Institutionen för lingvistik
Anslag t.o.m. 1999-12-31
Totalt beviljat: 1 100 000 kr
Närvarande sakkunnig: Professor Jan Anward

Docent Birgitta Forsman – J1998-0120
FORSKNINGSETIK – KUNSKAPS-
UTVECKLING, MAKT OCH VÄRDERINGAR
Centrum för forskningsetik
Anslag t.o.m. 2002-12-31
Totalt beviljat: 1 705 000 kr
Närvarande sakkunnig:
Professor Carl-Henric Grenholm

Filosofie dr Karin Hult – J1999-0200
UTGÅVA AV THEODOROS METOCHITES,
”SEMEIOSEIS GNOMIKAI 27-60”
Klassiska institutionen
Anslag t.o.m. 2002-12-31
Totalt beviljat: 1 370 000 kr
Närvarande sakkunnig:
Professor Jan Olof Rosenqvist

Professor Karin Aijmer – J1999-0366
KONTRASTIVA STUDIER
I ÖVERSÄTTNINGSPERSPEKTIV
Engelska institutionen
Anslag t.o.m. 2003-12-31
Totalt beviljat: 3 500 000 kr
Närvarande sakkunnig: Professor Bengt Sigurd

Beredningsgruppen för Kulturvetenskapliga donationen besökte Uppsala universitet den 21 augusti 2001. Följande tre projekt valdes ut för besöket:

Professor Carl-Olof Jacobson – K1994-5209
VETENSKAPLIG UTGÅVA
AV CARL VON LINNÉ'S BREVVÄXLING
Svenska Linné-sällskapet
Anslag t.o.m. 2002-12-31
Hittills beviljat: 11 040 000 kr

Professor Brynja Svane – K1994-5270
ÖVERSÄTTNING OCH TOLKNING SOM
SPRÅK- OCH KULTURMÖTE
Flera institutioner för moderna språk vid
Uppsala resp. Stockholms universitet
Anslag t.o.m. 2003-12-31
Totalt beviljat: 26 000 000 kr

Överbibliotekarie prof. Ulf Göranson – K1999-7018
KÄLLOR TILL EUROPAS VETENSKAPS-
HISTORIA: DR ERIK WALLERS VETEN-
SKAPSHISTORISKA SAMLING I UPPSALA
UNIVERSITETSBIBLIOTEK
Uppsala universitetsbibliotek
Anslag t.o.m. 2000-12-31
Totalt beviljat: 2 500 000 kr

Beredningsgruppen för Kulturvetenskapliga donationen besökte också Stockholms universitet: den 22 augusti 2001 (Åmarks projekt) samt den 13 december 2001 (Kulicks projekt).

Professor Klas Åmark – K1994-5101

VÄLFÄRDSSTAT I BRYTNINGSTID: ETT HISTORISKT-SAMHÄLLSVETENSKAPLIGT FORSKNINGSPROGRAM OM VÄLFÄRDSSTATENS OMDANING I SVERIGE OCH I OECD-LÄNDERNA

Historiska institutionen och SOFI

Anslag t.o.m. 2003-12-31

Totalt beviljat: 20 616 000 kr

Professor Don Kulick – K1999-5061

HETERONORMATIVITET: EN TVÄRVETENSKAPLIG OCH EMPIRISK UNDERSÖKNING Socialantropologiska institutionen/

Centrum för kvinnoforskning

Anslag t.o.m. 2002-12-31

Hittills beviljat: 8 400 000 kr

Närvarande sakkunnig:

Professor Britt-Marie Thurén

Under år 2001 beslöt RJ att pröva ett nytt tillvägagångssätt vid utvärderingen av det infrastrukturella stödet. Utvärderingsföretaget *Kunskapsbolaget* har anlitats och två av dess medarbetare, Björn Kärrberg och Tage Nordkvist, har utifrån företagens ”generella modell för uppföljning av projekt” under hösten utvärderat ett infrastrukturprojekt vid Svenska filminstitutet. Detta arbete kommer att redovisas i början av år 2002. Företaget har också givits uppdraget att kommentera RJ:s administrativa rutiner för kontraktsskrivning och uppföljning. En genomgång av *Kunskapsbolagets* utvärderingsmodell och allmänna kommentarer kommer att göras av RJ:s kansli under år 2002.

Direktör Hans Ottosson (ansvarig fr.o.m. år 2000 direktör Margareta Kühne) – K1998-5158

OFFENTLIGGÖRANDE AV SVENSK

FILMDATABAS

Svenska filminstitutet

Anslag t.o.m. 1999-12-31

Totalt beviljat: 1 000 000 kr

Härutöver har RJ medverkat vid ett internationellt symposium den 29 oktober 2001 i riksdagen som en avslutning av nedanstående forskningsprogram.

Professor Barbara Hobson – K1994-5265

ETT PROGRAM FÖR JÄMFÖRANDE

GENUSFORSKNING

SOFI, Stockholms universitet

Anslag t.o.m. 1998-12-31

Totalt beviljat: 5 900 000 kr

Programmet för jämförande genusforskning av år ett av de första som finansierades av den kulturvetenskapliga donationen. Vid detta symposium presenterades internationella projekt och avhandlingar inom detta forskningsprogram. Symposiet representerade fem års internationellt forskningsarbete inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna och inkluderade både presentationer av enskilda forskningsprojekt och diskussioner med författarna till två internationella bokprojekt; *Fathers and the State* och *Recognition and Redistribution*. Symposiet, som samlade ett sjuttioaltdeltagare varav cirka hälften var utländska forskare, inleddes med välkomstord av Stockholms universitets rektor Gustaf Lindencrona. Ordförande och koordinator för detta arrangemang var fondens direktör Dan Brändström respektive professor Barbara Hobson. Symposiet avslutades med en mottagning för de inbjudna deltagarna på Spökslottet.

Anslag till forskningsprojekt och infrastrukturellt stöd

Riksbankens Jubileumsfond har under det gångna året beviljat drygt 350 mkr i anslag till forskningsändamål, vilket framgår av tabellen ”Beviljade forskningsmedel år 2001 per donation”, (s. 138), och statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning (s. 137). Den totala anslagsnivån är ca 150 mkr lägre än föregående år. Förklaringen till den stora skillnaden ligger i att styrelsen för år 2000 beslöt att – till följd av det extremt gynnsamma finansiella läget – göra en engångsavsättning om 140 mkr. Den budgeterade anslagsnivån är i princip oförändrad i förhållande till förra året. Nya anslag som beviljades ur Jubileumsdonationen och Kulturvetenskapliga donationen (inklusive det infrastrukturella stödet) presenteras på s. 95 ff.

Söktrycket är mycket högt. Vid årets ansökningstillfälle inkom totalt 844 nya ansökningar, vilket är totalt 200 fler än föregående år. Det totala sökbeloppet för dessa uppgick till 1 378 mkr. Till Jubileumsdonationen inkom 427 ansökningar, 1 ansökan färre än föregående år. Av dessa beviljades 37 ansökningar. Till Kulturvetenskapliga donationen inkom 358 ansökningar vilket var 138 fler än föregående år. Här kunde 12 ansökningar beviljas.

Infrastrukturellt stöd beviljas i form av engångsanslag. Detta stöd avser insatser som syftar till att främja framtida forskning. Under 2001 budgeterades 7 mkr inom Jubileumsdonationen och 18 mkr inom den kulturvetenskapliga donationen för detta ändamål. Totalt inkom 59 ansökningar, därav beviljades sammanlagt 13. Förra året beviljades 37 av 87 ansökningar. 30 ansökningar kunde beviljas genom en extra avsättning, 7 ansökningar beviljas inom den ordinarie budgetramen.

Av de sökta beloppen för nya projekt beviljades ca 7,5 % – en lägre andel i jämförelse med föregående års ca 10 %. Andelen nya beviljade ansökningar (33,5 %) i relation till det totala antalet beviljade ansökningar (dvs. inklusive fortsättningsansökningarna) ligger ungefär på samma nivå som föregående år (31,5 %). Den totala andelen beviljade forskningsprojekt från kvinnliga huvudsökande har i jämförelse med föregående år sjunkit med en procent till 32. Däremot är det totala antalet deltagande kvinnor i RJ:s projekt högre – ca 38 procent.

Stiftelsen har utöver dessa anslag beviljat 95 symposieanslag (se nedan).

Inom Kulturvetenskapliga donationens budgeterade medel för infrastrukturellsatsningar märks bl.a. tre satsningar på stöd till uppbyggnad av forskningsmiljöer: Internationellt vetenskapscentrum vid Örebro universitet, Humanistlaboratorium vid Lunds universitet, planeringsstöd för tillskapandet av ett institut för kulturstudier ACSIS (Advancing Cultural Studies in Sweden) vid Linköpings universitets Campus

Norrköping. De kommande jubileerna för Carl von Linné 300 år (år 2007) och Heliga Birgitta 700 år (år 2003) uppmärksammas genom fortsatta projektstöd. Vidare stöds ett projekt vid Collegium Budapest – ”Honesty and Trust” – som skall förbereda ett större tvärvetenskapligt projekt, i vilket man kommer att studera hur ärlighet och korrup-tion påverkar relationerna såväl i privatlivet, det offentliga livet som i affärlivet. I år ges även fortsättningsvis stöd till nya projekt för uppordning, bevarande och digitalisering av arkiv. Därbland märks särskilt projektet vid Statens musiksamlingar som både handlar om att bevara och tillgängliggöra stora mängder av raritetsmaterial bl.a. i Svenskt visarkiv. För närmare presentation se avsnittet ”Nya forskningsprojekt 2001”.

Pro Futura

Programmet Pro Futura med fem Torgny Segerstedtforskare, som beviljades medel år 2000, har visat sig vara en stor framgång och har också rönt betydande internationell uppmärksamhet som det kanske mest innovativa programmet i Europa för att främja samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning på den postdoktorala nivån. Det fanns alltså starka skäl till att bereda ytterligare tre forskare möjlighet att ingå i programmet. 7 mkr beviljades därför ur budgeterade medel för infrastrukturella insatser inom Jubileumsdonationen. En kommitté utsågs som inför styrelsens sammanträde den 25 oktober 2001 utsåg följande tre forskare: Fil. dr Lena Halldenius, filosofi, Lunds universitet; Fil. dr Coco Norén, lingvistik, Uppsala universitet; Fil. dr Christofer Edling, sociologi, Stockholms universitet.

Omkostnadsavgifter

Beviljade anslag från RJ disponeras enligt särskilda villkor som anges i kontrakt med varje anslagsmottagare. De flesta av dessa fördelade anslag administreras av statliga universitet och högskolor, som då också är arbetsgivare för den personal som avlönas från anslagen. I avsnittet ”Statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning” (sid. 137) redovisas i tabellform vissa data rörande behandlade ansökningar och beviljade anslag. För anslagsmedel, som utbetalats efter den 1 juli 1991, har utöver ett omkostnadspålägg på 13,6 % tillkommit ett påslag för mer-värdesskatt på ca 8,7 % räknat på projektanslaget. För anslag som efter den 1 juli 1994 administreras via statliga högskoleenheter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde, räknar RJ numera även med ett påslag på 10 % för lokalkostnader på de belopp som beräknas för själva forskningsprojektet. Hos andra anslagsförvaltare än universiteten, såväl statliga som privata, är de omkostnadsavgifter som tas ut oftast lägre.

Frågan om full kostnadstäckning (täckning av overhead-kostnader, täckning av indirekta kostnader) har diskuterats under lång tid i bl.a. flera forskningsutredningar och propositioner. Senast behandlades den

i propositionen 2000/01:3 ”Forskning och förnyelse”. I propositionen ges bl.a. en kortfattad översikt över frågans hantering under 1990-talet.

Under våren 2001 träffades en överenskommelse mellan Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och Socialvetenskap (FAS), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS) samt Verket för innovationssystem (VINNOVA). I överenskommelsen kom parterna överens om att initiera ett projekt i två steg, som syftar till att kartlägga enskilda forskningsprojekts faktiska kostnader. Projektet gäller i första hand lokalkostnaderna men även övriga kostnader skall kunna belysas.

Parterna var överens om att inbjuda någon eller några av forskningsstiftelserna och Riksbankens Jubileumsfond att delta i arbetet under steg 2 och att inrätta en gemensam ledningsgrupp.

Den nu utsedda arbetsgruppen består av 16 representanter för sju lärosäten och sex externa finansiärer och med f. statsrådet Ingemar Mundebo som ordförande. Den av RJ utsedde företrädaren är VD Dan Brändström. Arbetsgruppens uppgift förutom att genomföra projektet är att lämna förslag till underlag för förhandlingar om en ny överenskommelse om framtida täckning av indirekta kostnader i externt finansierade projekt.

Avslutningsvis bör nämnas att osäkerheten om den finansiella marknadens utveckling under kommande år är mycket stor. Mot denna bakgrund har RJ i budgeten för 2002 utgått från en kostnadsnivå som ligger i nivå med 2001 års. Beträffande utdelningen av forskningsmedel råder emellertid en viss försiktighet i sådana åtaganden som har långsiktiga konsekvenser.

För Jubileumsdonationens del har styrelsen redan tidigare beslutat att anslagen i princip bör utdelas för två eller maximalt för tre år. I nuvarande läge rekommenderas att huvuddelen av anslagen inom denna donation bör bli tvååriga.

För Kulturvetenskapliga donationen har det också angivits en viss försiktighet med de fleråriga åtagandena, något som i praktiken innebär att det nu görs en relativt kraftig utökning av infrastrukturinsatser som är engångsanslag. Nivån för nya fleråriga forskningsprojekt/program kommer att ligga på en nivå som motsvarar årets.

Anslag till symposier, seminarier, forskningsinformativa insatser, informationsutbyte m.m.

RJ söker genom anslag till symposier, seminarieverksamhet och forskarnätverk bereda forskare möjlighet att utveckla nya forskningsområden. Avsikten är att uppmuntra forskare att genom samarbete, gärna med tvärvetenskaplig inriktning, utveckla nya forskningsprojekt. RJ:s

medel för forskningsplanering har varit mycket efterfrågade i forskarsamhället. Behovet av medel till ”nya initiativ” förefaller växa.

Riksbankens Jubileumsfond anordnar regelmässigt egna symposier och seminarier (ibland tillsammans med andra forskningsstödjande organ inom eller utom landet) i syfte att identifiera forskningsbehov, kartlägga eller presentera kunskapsläget inom ett visst område. RJ medverkar även i olika forskningsinformativa aktiviteter. Dit hör exempelvis RJ:s mångåriga stöd till utgivningen av *Forskning & Framsteg*.

Stiftelsens styrelse har i budgeten för 2001 avsatt 10 000 000 kr för att stödja symposier, seminarier och forskningsinformativa insatser. Under 2001 behandlades 152 sådana ansökningar varav 52 (34 %) hade inkommit från kvinnliga huvudsökande. 95 ansökningar, av vilka 30 (32 %) var ingivna av kvinnliga forskare, beviljades ett sammanlagt belopp på 9 965 000 kr.

Många av de forskningsprojekt som Riksbankens Jubileumsfond stödjer belyser problem som är av allmänt samhällligt intresse. Det är angeläget att forskningsresultaten blir kända i samhället och blir föremål för diskussion, kritisk granskning och användning. RJ har därför på olika sätt försökt medverka till att ett sådant informationsutbyte underlättas. Under året har flera nationella och internationella aktiviteter bedrivits i syfte att följa och sprida kännedom om den forskning som stöds och att stimulera informationsutbyte om forskningsresultat mellan olika grupper i samhället.

Ett av Riksbankens Jubileumsfonds mer betydande engagemang inom ramen för avsättningen för Symposier, seminarier och forskningsinformativa insatser har varit stödet till de årligen återkommande svenska historiedagarna. De Svenska Historiedagarna är en ideell förening som bildades 1993 för att stimulera historisk forskningsinformation och bredda kontakterna mellan fackhistoriker och en historieintresserad allmänhet. RJ har sedan 1995 såsom en av många finansierare stött De Svenska Historiedagarna och därigenom sökt att bidra till denna betydelsefulla forskningsinformativa insats.

De Svenska Historiedagarna hölls det gångna året i Göteborg. Det brett upplagda programmet innehöll bl.a. sessioner om Stat, nation, folk och demokrati i Europa 1500–1900, Västsverige under medeltiden och Folkhem och folkgemenskap – en jämförelse mellan Sverige och Tyskland 1930–1945.

De Svenska Historiedagarna hölls 1994 i Örebro, 1995 i Uppsala, 1996 i Lund, 1997 i Kalmar, 1998 i Stockholm, 1999 i Åbo och 2000 i Karlstad.

Stipendier

I nu gällande stadgar för RJ anges att ”hinder föreligger inte mot att tillskott till stiftelsens medel kan ske i form av donation från enskild”. En sådan donation erhöles 1992 från den år 2000 avlidne hemmansäga-

ren Erik Rönnberg, Fagerdal, Hammerdal. Donationen ingår nu i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ:s övriga tillgångar. Värdet av donationen uppgår vid årsskiftet till 17,6 mkr. Avkastningen skall av RJ delas ut ”i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet (KI) i Stockholm för vetenskapliga studier av åldrande och åldersrelaterade sjukdomar”. Nuvarande stipendiat fram till 30 juni 2002 är Jan Näslund, Institutionen för geriatrik, Huddinge sjukhus.

Ytterligare en donation erhöles vid slutet av 1994 och med ett tillägg i slutet av 1996 från Erik Rönnberg. De nya donationerna uppgick till 2,5 mkr och skall liksom den tidigare donationen ingå i RJ:s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ:s övriga tillgångar. Det samlade marknadsvärdet uppgår vid årsskiftet till 5,5 mkr. Avkastningen av den nya donationen skall av RJ delas ut ”i form av treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet i Stockholm för vetenskapliga studier av sjukdomar under de tidiga barnåren”. Nuvarande stipendiater intill 30 juni 2002 är Dionisios Chrysis, Barnendokrinologiska laboratoriet, Astrid Lindgrens barnsjukhus, Ulla Holtbäck, Institutionen för kvinnors och barns hälsa, Karolinska sjukhuset, Agneta Nordenskjöld, Astrid Lindgrens barnsjukhus, och Agneta Rydberg, Institutionen för klinisk vetenskap, Huddinge sjukhus, alla fyra är knutna till Karolinska Institutet.

Nils-Eric Svenssons fond instiftades 1993 och skall, enligt styrelsens beslut, sträcka sig till utgången av år 2015. Enligt detta skall RJ årligen göra en avsättning så att minst 150 tkr i 1994 års penningvärde kan delas ut varje år.

Ändamålet för Nils-Eric Svenssons fond är att genom stipendiering främja ett ömsesidigt forskarutbyte inom Europa. Nils-Eric Svenssons fond skall ge möjlighet dels för yngre disputerade svenska forskare att resa och under kortare tid vistas i en framstående europeisk forskningsmiljö dels för yngre europeiska forskare att vara verksamma vid en svensk forskningsinstitution.

Vid en prisceremoni i riksdagshuset den 22 mars 2001 uppmärksammades tre mottagare av stipendierna ur Nils-Eric Svenssons fond. Stipendierna utdelades till:

- *Fredrik Burström*, Industriellt miljöskydd, KTH, som för sitt stipendium kunde åka till London och forska vid Imperial College, Centre for Environmental Technology.
- *Christian Pohl*, Collegium Helveticum, Zürich, Schweiz, som inbjudits till institutionen för vetenskapsteori, Göteborgs universitet.
- Den tredje stipendiaten *Eva Pettersson*, Kemisk ekologi, Göteborgs universitet, kunde resa till Freie Universität i Berlin för sitt stipendium.

Stipendierna (100 000 kr vardera) överlämnades av Ulla Kalén-Svensson, hustru till framlidne Nils-Eric Svensson. Juryn för urval av de svenska stipendierna bestod av professorerna Stig Strömholm (ordf.), Christer Jönsson, Gunnar Törnqvist och Rune Åberg med verkställande direktören Dan Brändström som föredragande. Den tredje stipendiaten utses efter förslag från fristående europeiska forskningsstiftelser med anknytning till den s.k. Haag-klubben, vars styrelse årligen nominerar en kandidat varefter RJ:s presidium fattar det definitiva beslutet.

Ytterligare ett stipendium delades ut vid denna prisceremoni. Stiftelsens ordförande Stig Strömholm överlämnade RJ:s "Forschungspreis für deutsche Wissenschaftler" inom ramen för det ömsesidiga utbytesavtalet med Alexander von Humboldt-Stiftung. Priset utdelades till den framstående tyske forskaren Professor Dr. Jürgen Schriewer, Abteilung Vergleichende Erziehungswissenschaft, Institut für Allgemeine Pädagogik, Philosophische Fakultät, Humboldt-Universität zu Berlin. Han hade bjudits in att forska vid institutionen för internationell pedagogik, Stockholms universitet.

Genom de donationer, som under de senaste åren överlämnats till RJ för att där samförvaltas med grunddonationen, närmar sig RJ liknande större fonder i bl.a. Finland, Frankrike och Tyskland. Denna form för samförvaltning, som dessa fonder ger prov på, bidrar till effektiv för-mögenhetsförvaltning, samtidigt som professionell fördelning av anslag till vetenskaplig forskning kan garanteras.

Forskarskolor

För att stärka matematikämnet i skolan beslutade RJ förra året att satsa 45 mkr på en nationell forskarskola i matematik med ämnesdidaktisk inriktning. Medlemmarna av Svenska Kommittén för Matematikutbildning (SKM) utsågs att planera och leda genomförandet av denna forskarutbildningsinsats. RJ utlyste i januari 2001 genom annonser och på sin hemsida sammanlagt 15 doktorandtjänster inom forskarskolan. Ett oväntat stort intresse för att delta i denna forskarutbildning visade sig genom att det vid ansökningstidens utgång hade inkommit 136 ansökningar, varav drygt 40 % av ansökningarna var från kvinnliga sökanden.

Tolv institutioner ansökte om att få medverka i forskarskolan. Dessa ansökningar granskades av tre utländska experter med stor erfarenhet av forskarutbildning med särskild inriktning på matematikdidaktik. Syftet var att bedöma om forskarmiljön vid institutionerna kunde erbjuda doktorander en tillfredsställande arbetssituation. Stor vikt lades vid handledarkompetensen inom detta i Sverige ganska utvecklade forskningsfält. Utifrån denna bedömning beslutade ledningsgrup-

Forskarskolan i matematik med ämnesdidaktisk inriktning

pen utse tio institutioner att ingå i forskarskolan. Dessa är spridda över hela landet från Luleå i norr till Kristianstad i söder och både stora universitet och mindre högskolor ingår. Sju kvinnor och åtta män valdes att ingå i forskarskolan och antogs samtidigt som doktorander vid sina respektive institutioner. Många av institutionerna har anlitat utländska forskare som biträdande handledare för att stärka miljöerna.

Vetenskapsrådet beslutade i juni att bevilja medel så att ytterligare sex doktorander, tre kvinnor och tre män, kunde erbjudas plats i forskarskolan. Sammanlagt deltar nu 21 doktorander på heltid. Forskarskolans kurser och seminarier är dessutom öppna för andra doktorander.

Ledningsgruppens ledamöter har utsetts att vara mentorer både för institutionerna och för doktoranderna. Syftet är att ledningsgruppen genom en tätare kontakt kan stödja miljöerna ytterligare och att ledningsgruppen får bättre inblick i verksamheten. Som mentorer till doktoranderna skall de komplettera det stöd som doktoranderna får inom institutionen och av externa handledare.

Den första gemensamma kursen hölls vid Umeå universitet under första hälften av höstterminen med två veckolånga träffar i Umeå och däremellan arbete vid hemmainstitutionen. Handledarna vid alla institutionerna har också erbjudits ett program under hösten och uppslutningen har varit mycket god.

Forskarskola i moderna språk

Riksbankens Jubileumsfonds forskarskola i moderna språk startade den 1 september 1999 med 32 deltagare. Två av deltagarna i forskarskolan har hittills – p.g.a. ändrade studieval – avbrutit sina doktorandstudier. Under de nu avslutade två första läsåren har forskarskolans styrgrupp vinnlagt sig om att skapa samhörighet inom doktorandgruppen, i vilken ingår deltagare från åtta av landets universitet. Detta har bl.a. gjorts genom att forskarskolan innefattat ett par obligatoriska kursveckor varje termin. Härutöver har skolan också kunnat stödja flera specialkurser, som varit öppna även för andra doktorander. En viktig förutsättning för kurserna har varit det positiva samarbete, som etablerats mellan forskarskolans ledning och handledare och lärare vid doktorandernas hemmainstitutioner. Lokaliseringen av kurserna har därmed kunnat växla mellan olika lärosäten, vilket varit stimulerande för deltagarna och lagt grunden för omfattande vetenskapliga kontakter. Huvuddelen av doktorandernas arbete fullgörs annars inom den vanliga forskarutbildningen vid den universitetsinstitution där de är antagna. I slutet av varje läsår avges en årsrapport från doktorand och handledare till forskarskolans styrgrupp, vilken med ledning härav prövar om fortsatt finansiering skall utgå.

Från och med höstterminen 2001, då det tredje året av RJ:s forskarskola i moderna språk påbörjades, kommer de samlade aktiviteterna att inriktas på en gemensam seminarievecka i början av varje läsår. Då ska

*The Swedish School of
Advanced Asia Pacific
Studies – SSAAPS*

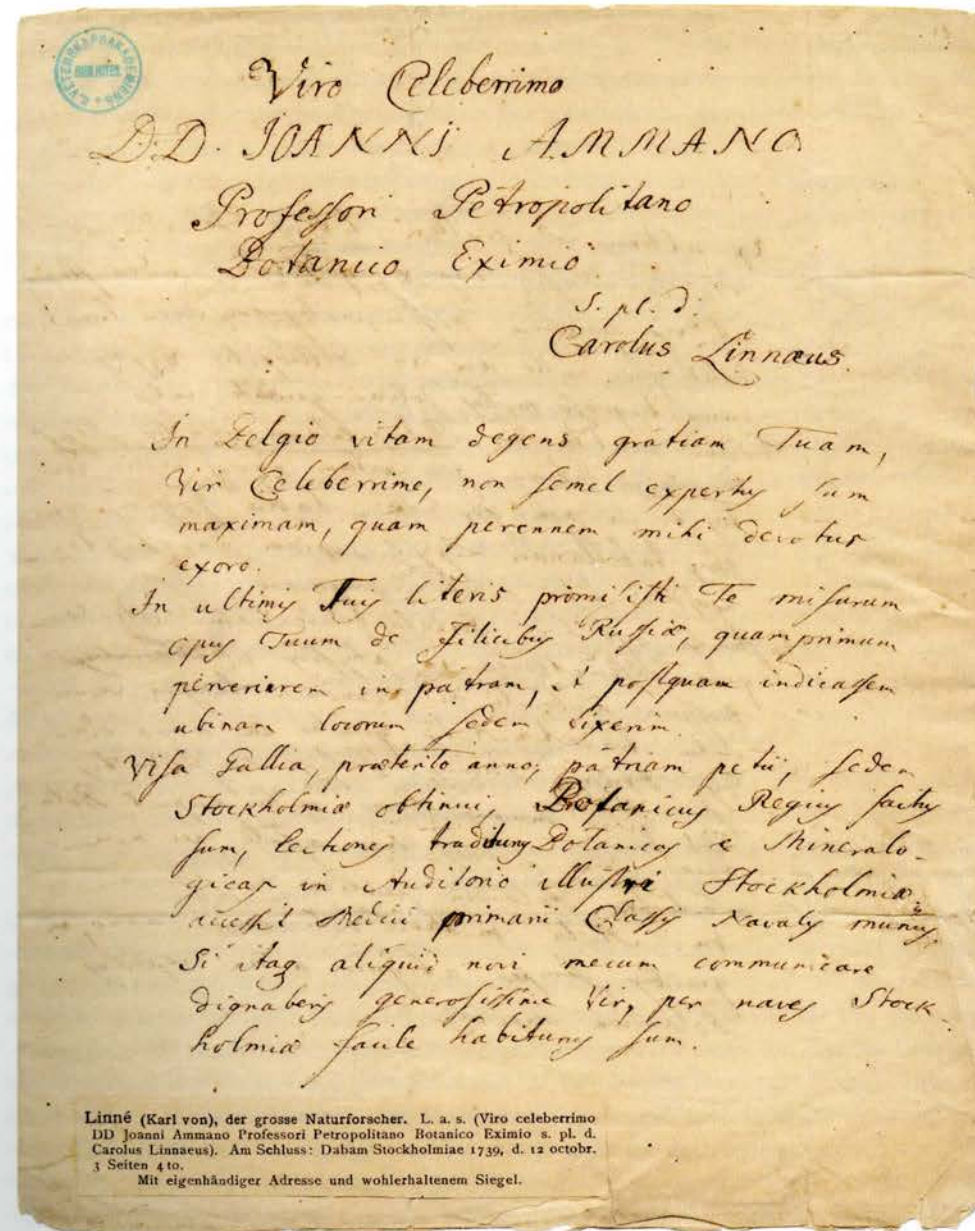
varje doktorand lägga fram en promemoria rörande någon del av sitt avhandlingsprojekt, vilken sedan diskuteras. Till dessa seminarier inbjuds även doktorandernas samtliga handledare. Det första arrangementet av denna typ hölls vid Språkvetenskapligt centrum, Uppsala universitet, den 1–3 oktober 2001.

Under 2000 beslutade styrelsen att i samverkan med STINT göra en satsning för att stärka den vetenskapliga kompetensen i Sverige avseende Stillahavsasien. Satsningen har formen av ett program innefattande forskarskola, gästforskarprogram, tidsbegränsade postdoktorala befattningar, internationella konferenser och aktiviteter för att bygga nätverk mellan svenska forskningsmiljöer och universitet i Stillahavsasien. Som ett första steg i arbetet anslog RJ i slutet av år 2000 2,6 mkr till finansiering av förberedelser och koordination samt 3 postdoktorala tjänster. STINT beslutade under 2000 att stödja programmet med 3 mkr per år under perioden 2001–2005.

Våren 2001 tillkallade RJ och STINT en gemensam styrgrupp för programmet bestående av professorerna Olof Ruin, Stockholms universitet, ordförande, Hans Blomqvist, Handelshögskolan i Vasa, Christer Gunnarsson, Lunds universitet, Ida Nicolaisen, Köpenhamns universitet, och Thommy Svensson, Världskulturmuseet, Göteborg. Forskningsdirektör Mats Rolén, RJ, och forskningssekreterare Mari-Anne Roslund, STINT, har varit adjungerade i styrgruppen. Professor Jon Sigurdsson, Japaninstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm, utsågs till programmets koordinator fr.o.m. 1 maj 2002.

Under året har styrgruppen efter utlysning och ansökan utsett de tre första gästforskarna till programmet och även fördelat de tre postdoktorala befattningarna. Dessa påbörjar sin verksamhet inom programmet under år 2002. För att stimulera doktorandrekrytering och samordna nya forskningsinitiativ har professor Sigurdsson informerat om programmet vid forskningsinstitutioner i Norden och även haft kontakter med ett antal relevanta universitet i Stillahavsasiensländerna. Ett led i detta arbete är den workshop som skall anordnas i Hong Kong i mars 2002. Programmet har avsatt medel för en svensk årlig konferens rörande forskning med anknytning till Stillahavsasien. Arrangörskapet för dessa konferenser kommer att växla mellan olika universitet.

De tio doktorandtjänsterna inom SSAAPS:s forskarskola utlyses våren 2002 och tillträds under höstterminen 2002. Doktoranderna kommer att följa såväl gemensamma kurser som ordinarie kurser vid sina hemmainstitutioner.

130

Vetenskaplig utgåva av
Carl von Linnés brevväxling

Forskarskola för museianställda

Idag är det endast ett fåtal museitjänstemän som har vetenskaplig skolning. Detta gäller även högre tjänstemän som museichefer, avdelningschefer och förste antikvarier. Den traditionella museitjänstemannen med forskarbakgrund i discipliner som konstvetenskap, arkeologi, etnologi eller historia är i stort sett försvunnen beroende på förändrade rekryteringskrav och uppkomsten av nya karriärvägar. Den senaste forskarutbildningsreformen med krav på helfinansiering före antagning har ytterligare försvårat möjligheterna för museianställda att skaffa sig forskarkompetens.

Riksbankens Jubileumsfond har under senare delen av 1990-talet bl.a. genom att anordna konferenser uppmärksammat museernas roll i forskningen om vårt kulturarv (se t.ex. *Kulturarvet, museerna och forskningen*, 1999) och även funnit det angeläget att stärka den vetenskapliga kompetensen bland de museianställda. RJ beviljade därför år 1999 en ansökan från landsantikvarie Sten Rentzhog, Jämtlands läns museum, och professor Janken Myrdal, SLU, om planeringsmedel med sikte på att utforma ett forskarutbildningsprogram för museianställda. Med hjälp av de beviljade medlen genomfördes bl.a. en förstudie, som visade att det fanns ett mycket stort intresse bland museianställda att genomgå forskarutbildning. Utifrån förstudien utformades sedan en ansökan om ett forskarutbildningsprogram som ingavs till Kulturvetenskapliga donationen 2001. Programmet föreslogs vända sig till anställda vid museer och den statliga kulturmiljövårdsorganisationen. Deltagarna skulle bedriva fullständiga doktorandstudier och disputerat, samtidigt som de förblev anställda på sina ordinarie arbetsplatser. Anställningarna kunde enligt förslaget kombineras med 20 % tjänstgöring på respektive grundtjänst.

RJ:s styrelse fann ansökan mycket angelägen och beviljade totalt 25 mkr till programmets genomförande ur Kulturvetenskapliga donationen. Anslaget är fördelat på 5 mkr per år i fem år och avser finansiering av 10–11 doktorander. Medlen förvaltas och administreras av Nordiska museet. Programmet gavs under hösten 2001 namnet "Nordiska museets forskarskola" och leds av en styrgrupp bestående av landsantikvarie Sten Rentzhog, Jämtlands läns museum, ordförande, professorerna Bengt Ankarloo, Lunds universitet, Janken Myrdal, SLU, och Birgitta Svensson, Nordiska museet och Stockholms universitet, styresman Christina Mattsson, Nordiska museet, docent Mats Rolén, forskningsdirektör, RJ, och fil.dr Ulrich Lange, RAÄ, sekreterare och forskarskolans koordinator. Doktorandtjänsterna skall utlysas och tillsättas under våren 2002 och forskarskolan skall starta sin verksamhet höstterminen 2002.

Områdesgrupper

Områdesgruppen för forskning om konst och gestaltning

Denna områdesgrupp har under året avslutat sitt arbete. Den har, liksom under föregående år, i huvudsak arbetat med tre områden:

- Forskning om kulturpolitik i vid mening
- Forskningsprogram inom arkitektur, form och formgivning
- Relationen mellan forskning, kulturinstitutioner, kulturutövare samt utbildningar med inriktning mot kultursektorn.

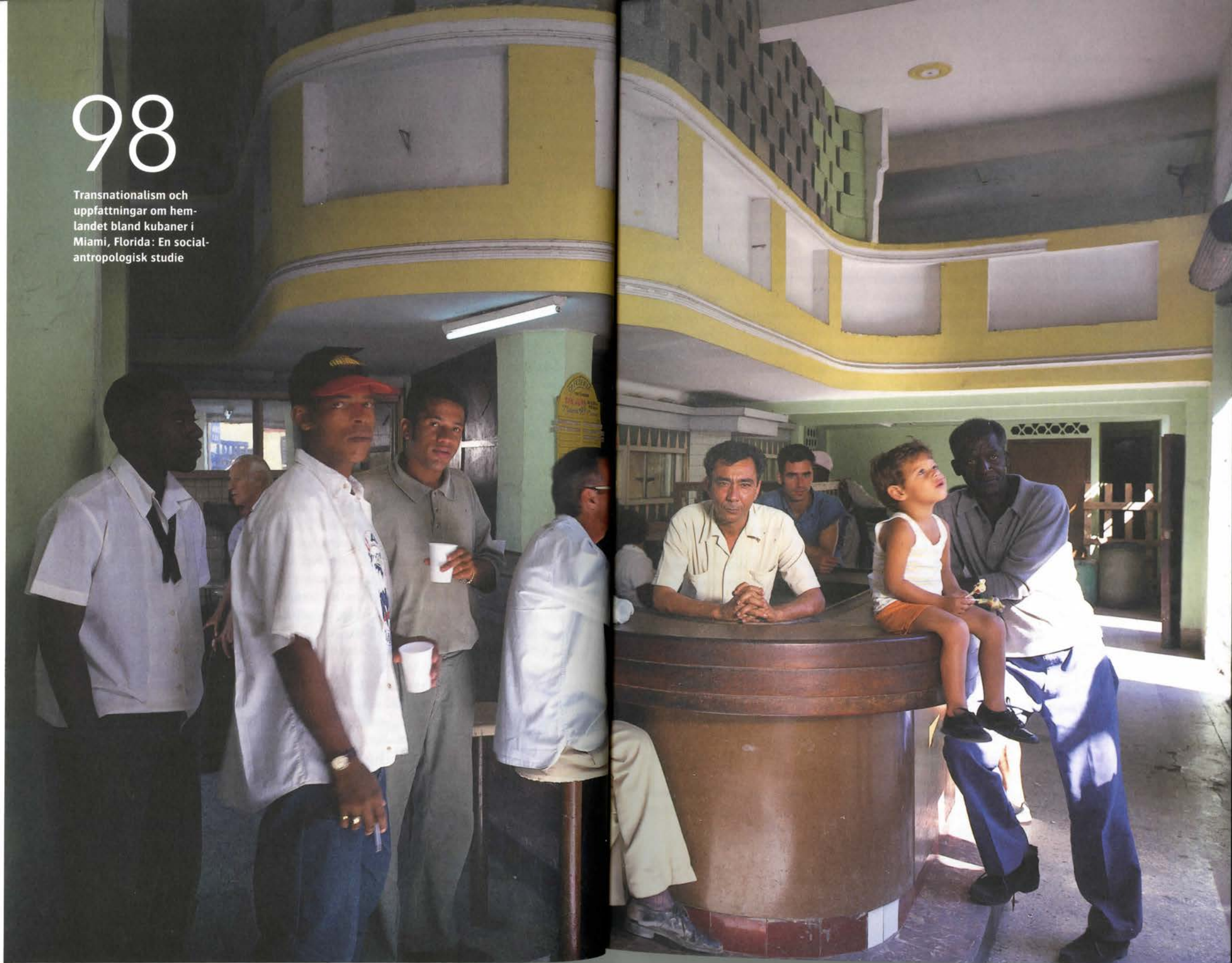
Under den första punkten har arbetet med att följa upp de tre seminarier som anordnades vid Unescos världskonferens *Intergovernmental Conference on Cultural Policies* i Stockholm våren 1998 fortsatt. Professorerna Karl Eric Knutsson och Carl-Johan Kleberg har liksom tidigare haft ansvaret för att följa och driva de frågor som rör behovet av nya forskningsansatser. Båda har medverkat som föredragshållare vid nationella och internationella konferenser. Knutsson har under året medverkat i överläggningar och skapat samarbetsstrukturer mellan RJ och FN-organ som Fredsuniversitetet i Costa Rica, UNDP, Unicef, Unesco men även med Världsbanken, Rockefeller Foundation, Bellagio Forum on Socially and Environmentally Sustainable Development.

I *Stockholm Action Plan on Cultural Policies for Development* betonades bl.a. vikten av att stimulera utbytet av teorier och praktiska erfarenheter och att initiera forskning för att stärka kunskapsbasen rörande kultur och mänsklig utveckling.

Som ytterligare ett led i detta arbete inledde RJ under år 2000 samarbete med Sida med syfte att bygga upp bättre kunskap rörande existerande "verktyg" för att evaluera och initiera kulturpolitiska åtgärder. Dit hör t.ex. kvantitativa och kvalitativa indikatorer, vilka används såväl i vetenskapliga sammanhang som i internationell och nationell statistik. RJ och Sida utformade hösten 2000 ett gemensamt internationellt projekt kring dessa frågor och avsatte tillsammans 2 mkr till genomförandet. Projektet gavs titeln "Improving the Tools for the Planning, Reporting and Assessment of Cultural Policies for Human Development". RJ och Sida inbjöd även Kulturdepartementet, Svenska Unescorådet och Dag Hammarskjölds Minnesfond. (Svenska institutet och Statens kulturråd har sedermera engagerats i arbetet) att ingå i projektets ledningsgrupp. Till projektledare engagerades en internationellt ledande forskare inom det kulturpolitiska området, professor Colin Mercer, The Nottingham Trent University. Till stöd för honom kontrakterades ett antal experter från Afrika, Asien och Latinamerika. Projektet har sin bas i en grundläggande teoretisk diskussion om kultur och utveckling och söker analysera och värdera vilka olika typer av "verktyg" som hittills använts eller skulle kunna användas i framtiden för att förbereda eller evaluera kulturpolitiska insatser. Arbetet innefattar exemplifierande fallstudier från alla världsdelar.

98

Transnationalism och
uppfattningar om hem-
landet bland kubaner i
Miami, Florida: En social-
antropologisk studie

Under hösten 2001 utarbetade professor Mercer en interimrapport från projektet, vilken presenterades och diskuterades vid en internationell konferens med ett sextiotal deltagare i Uppsala den 2–4 december. I konferensens öppnings-session medverkade generaldirektör Bo Göransson, Sida, direktör Dan Brändström, RJ, och rektor Bo Sundqvist, Uppsala universitet, med hälsningsanföranden från respektive organisation. Kulturminister Marita Ulvskog talade sedan över ämnet "Following up the Stockholm Action Plan". Konferensen ägnades sedan åt diskussioner och grupparbeten rörande interimrapporten. Bland deltagarna märktes representanter från EU, Unesco, Europarådet, kulturministerierna i Finland, Kanada, Norge och Kuba och forskare och praktiker från samtliga världens kontinenter. De synpunkter som framfördes skall inarbetas i den slutrapport som skall presenteras för en internationell läsekrets våren 2002. Konferensen genomfördes med stöd av Uppsala universitet och Dag Hammarskjölds Minnesfond. Ansvariga för arrangemanget var projektets ledningsgrupp i vilken ingår forskningsdirektör Mats Rolén, ordförande och tillika planeringsansvarig, professorerna Carl-Johan Kleberg och Karl Eric Knutsson, forskningssekreterare Fredrik Lundmark, RJ, enhetschef Lena Johansson, avdelningsdirektör Jessica Pellrud och forskningssekreterare Jan Lundius, Sida, departementsråd Pia Erson och departementssekreterare Nina Ulvelius, Kulturdepartementet, departementssekreterare Eva Hermanson, Svenska Unesco-rådet, direktör Olle Nordberg, Dag Hammarskjölds Minnesfond och avdelningsdirektör Mikael Schultz, Svenska institutet.

Områdesgruppen hade sitt sista sammanträde den 17 oktober på Liljevalchs konsthall. Till sammanträdet hade inbjudits riksdagens kulturutskott, som gavs en rad exempel på den verksamhet som stötts och initierats av gruppen. Direktör Dan Brändström öppnade sammanträdet och orienterade om områdesgruppernas roll i RJ:s verksamhet. Sedan följde presentationer av f. museichef Göran Carlsson, Umeå, professor Lena Johannesson, Göteborgs universitet, museichef Bo Nilsson, Liljevalchs konsthall, professor Björn Linn, Chalmers Tekniska Högskola, professor Torbjörn Sunesson, SLU, fil.dr Emma Stenström, Handelshögskolan i Stockholm, och professor Carl-Johan Kleberg, RJ. Kulturutskottets ordförande Inger Davidsson framförde utskottets varma tack för de utmärkta presentationer som områdesgruppens ledamöter svarat för under denna eftermiddag.

Områdesgruppens arbete avslutades formellt med att den avlämnade slutrapporten till styrelsen. Denna rapport utarbetades av Egon Hemlin, Uppsala.

*Områdesgruppen
för forskning om
kunskapsambället*

Områdesgruppen har under året sammanträtt vid fyra tillfällen. Det första sammanträdet arrangerades den 24 januari som ett seminarium tillsammans med riksdagens utbildningsutskott, vars ordförande riksdagsledamoten Jan Björkman var värd för mötet. Vid detta tillfälle presenterade ordföranden för områdesgruppen, Dan Brändström, dess arbete i stort samt hölls tre inlägg av medlemmar från områdesgruppen. Professor Lars Engwall vid Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet, presenterade "Aktuella tendenser rörande kunskaps-spridning inom managementområdet", vilket t.o.m. gav upphov till en interpellation i riksdagen. Kognitionsforskaren professor Peter Gärdenfors vid Lunds universitet talade under rubriken "Hur skall vi bäst använda IT i skolan? – Konsekvenser av modern pedagogisk forskning och kognitionsforskning". Kring temat "Optimala forskningsmiljöer – vad vet vi och vad har vi?" reflekterade gemensamt statsvetaren professor Bo Rothstein vid Göteborgs universitet och idéhistorikern professor Sverker Sörlin vid SISTER.

Vid mötet den 18 april presenterade docent Nils Uddenberg och riksdagsledamot Majléne Westerlund Panke idéarbetet "Forskningen och folket" – en ny arena för information och kommunikation mellan allmänhet och forskare. Områdesgruppen har under år 2001 fortlöpande informerats om arbetet och RJ har under året beviljat medel för att inom ramen för verksamheten i Rifo (Sällskapet Riksdagsmän och Forskare) utreda förutsättningarna för en organisation med detta ändamål. I slutet av året bildades den ideella föreningen "Vetenskap och allmänhet".

Vid sammanträdet den 28 augusti diskuterades Olle Edqvists och Peter Gärdenfors insända "PM om seminarie- och studieprojekt för forskning om lärandeprocesser", som behandlade frågan om klyftan mellan biologiska och psykologiska perspektiv i forskning om lärandeprocesser och behovet av att identifiera nya forskningsområden för att belysa dessa frågor. Inom ramen för det infrastrukturella projektet "Forskningsförberedande åtgärder för Humanistlaboratoriet vid Lunds universitet" (se In2001-0342) kom ett stöd att ges till arbetet med dessa frågor.

Vid detta sammanträde diskuterades även det fortsatta arbetet utifrån den under året med stöd från RJ utgivna boken *Re-Thinking Science* (Michael Gibbons, Helga Nowotny & Peter Scott, Polity Press 2001). De tre författarna kommer att ånyo med stöd från RJ producera en tredje del i den trilogi som inleddes med boken *The New Production of Knowledge*. Arbetsnamnet på den tredje boken är *The Implication of Mode 2: Knowledge Production for Institutions and their Leaders*. Ett internationellt symposium kommer att arrangeras av områdesgruppen för diskussion med författarna under arbetets gång.

Vid detta sammanträde och vid det efterföljande den 14 november diskuterades på initiativ av ledamöterna Majléne Westerlund Panke och

Sverker Sörlin en kommande konferens kring frågor om forskningens effekter på samhällsutvecklingen. Denna konferens skall behandla en rad frågor som ställs till vetenskapen idag inklusive det faktum att vetenskapen också avvisas som medel och väg av många civilisations- och vetenskapskritiker. Vid det senare mötet presenterade även stf. generaldirektören Madeleine Sandström och avdelningschef Göran Marklund Vinnovas verksamhet under rubriken "Forskning om forskningens effekter och forskning om innovationssystem".

Den utredning som år 2000 på RJ:s uppdrag genomfördes av redaktör Anders Björnsson i samarbete med professor Thorsten Nybom, för att sondera möjligheterna att starta en nyhetstidning för kunskapssektorn med särskild inriktning på universitets- och forskningsvärlden, har under det gångna året resulterat i tillkomsten av tidningen *Dagens Forskning*, vars första nummer utkom den 7 januari 2002. Tidningen ägs av Ideella föreningen Dagens Forsknings vänner under ordförandeskap av Dan Brändström. RJ är medlem i denna förening samt har även under året beslutat att – tillsammans med en rad andra stiftelser, forskningsråd och akademier – avsätta medel som en förlustgaranti under fem år för att stödja tidningsprojektet. Tidningen har många gånger debatterats i pressen under det gångna året och mött ett starkt gensvar från forskarsamhället.

Områdesgruppen för forskning om Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling

Områdesgruppen har under året sammanträtt fem gånger. En stor del av arbetet kretsade inledningsvis kring att finna en gemensam begreppslik grund och att avgränsa ett sammanhållet forskningsområde, inom vilket mer specifika och konkreta forskningsprojekt skall kunna utvecklas. För att möjliggöra detta beslutades att dessa diskussioner skulle sammanföras och tryckas till en programskrift för områdesgruppen, med syftet att inleda en dialog med forskarsamhället om framtida forskning inom området. Professor Björn Hettne, Freds- och utvecklingsforskning, Göteborgs universitet, fick samtidigt i uppdrag att med hjälp av områdesgruppens ledamöter färdigställa denna programskrift.

Skriften som under året publicerats under titeln *Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling* presenterar i tur och ordning de tre begreppen, beskriver deras genes och vetenskapshistoriska kontext, men innehåller också analyser av begreppens inbördes relationer. Det stod också på ett tidigt stadium klart genom områdesgruppens diskussioner att det fanns ett behov av att relatera forskningsområdet till den samhällsförändring som allmänt beskrivs som 'globalisering' och som i programskriften benämns som "det globaliserade samhällstillståndet". Detta tillstånd ger de utvalda begreppen ett delvis nytt innehåll, och det antas likaså förändra såväl de ontologiska, epistemologiska och metodologiska premisserna för projektet att studera kultur, säkerhet och hållbar samhällsutveckling inom en sammanhållen begreppsram.

En utgångspunkt för gruppens arbete har varit att globaliseringen har skapat en situation där dessa frågor framstår i ett nytt ljus, vilket kräver radikalt nya utgångspunkter för forskning och på längre sikt även för utbildning. *Kulturforskningen* har fått ett enastående uppsving, direkt kopplat till det likaledes snabbt ökande intresset för globalisering, vars mera komplexa manifestationer ligger just på det kulturella området. Inom den *säkerhetspolitiska* forskningen handlar det om nationalstatens förändrade roll och framväxten av såväl nya identiteter som nya hotbilder. Vad gäller *hållbar utveckling* innebär globaliseringen att den traditionella spelplanen för aktörer inom området, den nationella arenan, försvinner. Naturen låter sig inte planeras inom ramarna för nationalstaten utan utgör snarast en global ram som begränsar den samhälleliga utvecklingen.

Riksbankens Jubileumsfond uppvtäckades under 2000 av Utrikespolitiska Institutet (UI) angående institutets ställning och framtida utveckling. Efter diskussioner och beredning i områdesgruppen beslutade styrelsen den 20 april 2001 att tillkalla en arbetsgrupp med uppdrag att göra en översyn av UI:s verksamhet och överväga RJ:s möjligheter att bidra till en reformering av institutet. I arbetsgruppens uppdrag ingick att utifrån en analys av UI:s samlade verksamhet lämna förslag till förändringar, där den bedömde detta vara nödvändigt. RJ uppdrog samtidigt åt professor Arild Underdal, Universitetet i Oslo, att med biträde av fil. dr Michael Karlsson, Södertörns högskola, genomföra en vetenskaplig utvärdering av forskningsverksamheten vid UI. Styrelsen för UI beslutade den 28 maj 2001 att välkomna och uttala sitt stöd för RJ:s initiativ.

Till ordförande i arbetsgruppen utsågs professorn i statsvetenskap Christer Jönsson, Lunds universitet. I arbetsgruppen ingick vidare direktör Dan Brändström, RJ, kanslichef Thomas Hörberg, riksdagen, utrikesutskottet, direktören vid UI Anders Mellbourn, tillika ordförande i styrelsen för STINT, docent Gunnar Sjöstedt (nominerad av UI:s forskare), ambassadör Annika Söder, UD, professorn i statsvetenskap Daniel Tarschys, Stockholms universitet, och forskningsdirektör Mats Rolén, RJ, sekreterare.

Arbetsgruppen avslutade sitt uppdrag den 9 oktober 2001 och överlämnade sedan sin rapport till styrelsen. Arbetsgruppen framhåller att syftet med UI även fortsättningsvis skall vara att bedriva forskning om utrikespolitiska frågor, informera om internationella förhållanden och härmed främja en kvalificerad och bred diskussion om utrikes- och säkerhetspolitik och Sveriges roll i världen. Vidare understryker den vikten av att UI har nära kontakt med utrikesdepartement, riksdag, andra myndigheter och medier. Arbetsgruppen betraktar UI som en gemensam nationell resurs för universitet och högskolor som bör utvecklas vad gäller kvalificerad forskning och tillämpad analys av internationella förhållanden.

Fonden har inom ramen för översynen av UI låtit göra en vetenskaplig utvärdering med fokus på Institutet som forskningsmiljö.

För att skapa förutsättningar för en reformering av forskningsverksamheten vid UI och tydliggöra styrelsens ansvar föreslog arbetsgruppen RJ att bevilja institutet ett anslag på 1,2 miljoner kr per år i fem år med början år 2002. Anslaget skall göra det möjligt att

- finansiera en tjänst som forskningschef under 3–5 år
- skapa förutsättningar för de fast anställda forskarna att vara adjungerade professorer (motsv.) under en försöksperiod på 3 år
- upprätta och ajourföra en databas över svensk forskning om internationella relationer
- anordna konferenser och seminarier för att främja diskussioner över institutions- och ämnesgränser.

Styrelsen beslöt i allt väsentligt enligt arbetsgruppens förslag.

Den 5 september deltog delar av områdesgruppen i den internationella konferensen *Global Forum 2001*, då närmare ett tusental människor samlades i Göteborg, med olika bakgrund men med en gemensam vilja att diskutera globaliseringen och Västsverige. Syftet med konferensen, som också statsminister Göran Persson deltog i, var att bidra till ökade kunskaper om globaliseringen och dess följdverkningar för Västsverige.

I ett av konferensens seminarier spelade områdesgruppen en framträdande roll. Seminariet hade titeln "En global högskola – Forskning och utbildning utan gränser" och leddes av professor Björn Hettne och syftade till att illustrera och diskutera hur såväl former som innehåll vad gäller forskning och högre utbildning påverkas av globaliseringen. I panelen deltog rektorerna Bo Samuelsson, Göteborgs universitet, och Said Irandoust, Högskolan i Borås, och direktör Anders Mellbourn, Utrikespolitiska Institutet, vilka samtliga delgav sina bilder av universitetens och forskningsinstitutens förhållningssätt till globalisering. Direktörerna Berit Olsson, SAREC, Roger Svensson, STINT och Dan Brändström, RJ, talade om den nationella forskningspolitiken och finansierande institutioners syn på hur globaliseringen påverkar verksamheterna. Områdesgruppen representerades av professorerna Göran Bexell, Lunds universitet, och Karl Eric Knutsson, Vitterhetsakademien, vilka illustrerade dels vilken ny forskning inom humaniora och samhällsvetenskap som motiveras av globaliseringen, dels hur forskning och utbildning utan gränser kan ske i det globaliserade tillståndet.

Under året har även en preliminär översikt av svensk forskning inom områdesgruppens ansvarsområde sammanställts och författats av Karl Eric Knutsson och Pauline O'Dea. Genomgången täcker de senaste tre till fem årens forskning och bygger på uppgifter från tillgängliga databaser samt direktkontakter med forskningsstödande organ och berörda lärosäten.

Samarbete med riksdagen

Fredrika Bremer
200 år

Riksbankens Jubileumsfonds samarbete med riksdagen inleddes redan den 18 januari med ett högtidsseminarium för att hedra 200-årsminnet av Fredrika Bremers födelse. Riksdagens talman Birgitta Dahl hade i samarbete med fonden och Årstasällskapet för Fredrika Bremer-studier arrangerat seminariet som en upptakt till jubileumsåret. Birgitta Dahl inledde seminariet med ett citat ur romanen *En dagbok*, från 1842, som ger uttryck för Fredrika Bremers hopp om framtidens möjligheter. Idag är vi i den framtid som hon och hennes medsystrar, medmänniskor, endast kunde drömma om och hoppas på. Professor Ronny Ambjörnsson talade under rubriken: "Hemmet och den nya kvinnan. Ett tema i 1800-talets litteratur". Därefter speglade forskaren Carina Burman Fredrika Bremers liv och person i anförandet "Kjortlar och flor äro särdeles hinderliga". Som avslutning fick seminariedeltagarna en ung kvinnas, nämligen journalisten Sofie Ribbings syn på Fredrika Bremer genom anförandet "Fredrika Bremer och min dotter".

Mellan anförandena trollband Stina Ekblad auditoriet med uppläsningar ur olika verk av Fredrika Bremer.

Thorbjörn Fälldin
75 år

Den 23 april 2001 anordnade RJ i samverkan med riksdagen ett seminarium i Förstakammarsalen under rubriken *Maktskifte*. Seminarietitlen syftade på det historiska regeringsskiftet efter 1976 års riksdagsval, vilket innebar ett avbrott i socialdemokraternas i stort sett oavbrutna fyrtioåriga regeringsinnehav. Arrangemanget kom att samordnas med publiceringen av en antologi med samma titel, som skulle överlämnas till förre statsministern Thorbjörn Fälldin i anslutning till hans 75-årsdag. Antologin hade initierats och redigerats av hans partivän, förre industriministern Nils G. Åsling. Bland bidragsgivarna fanns statsvetare, historiker och en rad statsråd från de borgerliga regeringarna under Fälldin och Ola Ullsten samt förre statsministern Ingvar Carlsson. Seminarieprogrammet, som utformades av Nils G. Åsling och forskningsdirektör Mats Rolén, anknöt i vissa delar till antologin.

Seminariet öppnades av riksdagens talman Birgitta Dahl. Efter talmannens välkomstord överlämnades antologin *Maktskifte* till Thorbjörn Fälldin. Därpå följde tre forskarbidrag. Professor Sören Holmberg, Göteborgs universitet, inledde med en analys över vilka förskjutningar i väljaropinionen som legat bakom den borgerliga valsegern 1976. Han påminde bl.a. om att socialdemokraterna åren 1973–76 haft ett svagt regeringsunderlag – det var då vi hade den s.k. jämviktsriksdagen (175 ledamöter inom vardera "blocket"). Kärnkraftsdebatten och Thorbjörn Fälldins starka utfästelser i 1976 års valrörelse att avbryta marschen in i kärnkraftssamhället fick därför den politiska vågskålen att väga över i de borgerligas fördel. Docent Hans-Albin Larsson, Hög-

skolan i Jönköping, uppmärksammade sedan hur 1970-talets rekordstora Centerparti vandrat en lång väg från ett renodlat jordbrukar- och landsbygdsparti till ett modernt borgerligt parti med miljö och kärnkraftsmotstånd som hjärtefrågor. Maktskiftet 1976 innebar inte bara möjligheter för borgerligheten, utan också en rad problem. Docent Tommy Möller, Stockholms universitet, påminde i sitt bidrag om de många gånger svårlösta interna politiska tvistefrågor (främst kärnkraftsfrågan) och de stora strukturella problem inom de svenska basindustrierna som den första Fälldinregeringen ställdes inför.

Den andra delen av seminariet ägnades ett panelsamtal under rubriken: "Så minns vi maktskiftet". I panelen deltog Ulf Adelson, Ola Ullsten, Karin Söder, Nils G. Åsling, Ingvar Carlsson och Lars Werner. Samtalet leddes av redaktör Arvid Lagercrantz och gav en rad intressanta inblickar i hur deltagarna idag – 25 år efteråt – mindes det omvälvande maktskiftet. Under samtalet gjordes flera inlägg från auditoriet – varibland återfanns drygt ett trettiotal f.d. statsråd – kring de problem som Fälldinregeringarna hade haft att hantera. I flera inlägg återkom man till den känsliga kärnkraftsfrågan, som redan hösten 1976 lett till betydande spänningar – främst mellan Centern och Moderaterna. Här brände det fortfarande till i några av inläggen från "dem som var med".

I samband med seminariets avslutning uttryckte Thorbjörn Fälldin sitt varma tack till riksdagens talman Birgitta Dahl och till Riksbankens Jubileumsfond för det intressanta seminariet samt till Nils G. Åsling och skribenterna i den antologi han fått mottaga. Därpå avslutades seminariet av direktör Dan Brändström, som konstaterade att RJ under de senaste åren haft nöjet att tillsammans med riksdagen anordna flera jubileumsseminarier med anknytning till riksdagens och de politiska partiernas historia. Han tackade sedan de medverkande i seminariet för deras intressanta och stimulerande bidrag.

Tage Erlander 100 år

Den 13 juni 2001 var det 100 år sedan Tage Erlander föddes. Med anledning härav kom Riksbankens Jubileumsfond överens med styrelsen för Erlandergården i Ransäter och med riksdagens talman Birgitta Dahl att det kunde vara lämpligt att hylla hans minne dels med en utställning, dels med ett seminarium den 19 september 2001. (Detta presenteras mer ingående på s. 87 av samtalsledaren Arvid Lagercrantz.)

På uppdrag av Riksbankens Jubileumsfond producerade Riksutställningar och producent Helene Larsson en jubileums- och vandringsutställning. Den går också att ta del av genom att gå in på www.tageerlander.org. Utställningen, som har tagit sin utgångspunkt i Erlanders memoarer och dagböcker, vänder sig till en bred allmänhet med fokus på ungdomar och behandlar de stora politiska frågorna – demokrati, välfärd och neutralitet. Den invigdes i Erlandergården den 12 maj med försvarsminister Björn von Sydow som huvudtalare. Samma utställ-

ning öppnades i riksdagshuset under seminariedagen den 19 september. Talman Birgitta Dahl öppnade utställningen.

För genomförande av arbetet med utställningen och seminariet har Riksbankens Jubileumsfond haft en kommitté som förutom professor Sven Erlander har bestått av f. kanslichef Leif Andersson, f. statsminister Ingvar Carlsson, professor Gunnel Gustafsson, f. generaldirektören Ulf Larsson, professor Olof Ruin och försvarsminister Björn von Sydow. Från Sveriges riksdag har riksdagsdirektören Anders Forsberg, biträdande kammarsekreterare Ulf Christoffersson och riksdagsarkivarien Anders Norberg deltagit och från Riksutställningar har medverkan skett av Ewa Grimlund och Helene Larsson. Dan Brändström och forskningssekreteraren Kerstin Stigmark har varit kommitténs ordförande respektive sekreterare. Kommitténs arbete har varit lustfyllt och präglats av ett helhjärtat engagemang med syftet att både åstadkomma en intresseväckande utställning och en innehållsrik seminariedag. I statsminister Göran Perssons närvaro genomfördes seminariet som avslutades med middag för de medverkande i Sagerska huset med statsministern som värd.

Historieämnet

Under år 2001 framfördes från flera håll att ämnet historia kommit att få en allt mer undanskymd plats i gymnasieskolans undervisning. Den av regeringen tillsatta gymnasieutredningen har också mottagit upp- vaktningar och skrivelser med krav på att historia skulle bli ett nytt s.k. kärnämne på gymnasiet. Det bör också noteras att regeringen mot slutet av 1990-talet tagit en rad initiativ – bl.a. riktade till skolungdomar – i syfte att öka kunskaperna om förintelsen och folk mord, alltså viktiga delar av vår nutidshistoria.

Riksbankens Jubileumsfond har sedan sin tillkomst givit betydande anslag till historisk forskning. För stiftelsen är det angeläget att framhålla betydelsen av historisk kunskap för vår förmåga att orientera oss i och förhålla oss till samhällsutvecklingen. Det är därmed viktigt att forskningsresultat från historievetenskaperna via olika kanaler förs ut i samhället; skolan har därvid givetvis en nyckelroll. RJ tog därför tillsammans med Sällskapet Riksdagsmän och Forskare (Rifo) initiativ till ett seminarium kring dessa frågor i riksdagen den 12 december 2001. Seminariets titel var Historisk forskning – en källa till förståelse av dåtid och nutid.

Seminariet öppnades av riksdagsledamot Majléne Westerlund Panke, Rifo:s ordförande. Professor Ann-Sofie Ohlander, Örebro universitet, gav sedan i ett föredrag en rad exempel på det stora intresset för historia som hon möter som akademisk lärare men också som föreläsare i skilda sammanhang i samhället.

Därefter presenterades tre pågående historiska forskningsprojekt som finansieras av Riksbankens Jubileumsfond. Docent Lars J. Lundgren,

Institutionen för historiska studier, Umeå universitet, redogjorde för det miljöhistoriskt inriktade programmet *Landskapet som arena*. I detta tvärvetenskapliga program arbetar forskare vid Umeå universitet och KTH med frågor om samspelet människa-naturresurser under industrialismen. Därefter presenterade fil.dr Marie Lennersand, Dalarnas forskningsråd, projektet *Att orka gå vidare. Sociala läkeprocesser i ett lokalt perspektiv*. Projektet undersöker hur människorna under 1600- och 1700-talet klarade att hantera uppslitande händelser eller konflikter. Lennersand illustrerade detta med en redovisning av projektets studier av trolldoms- och häxprocesserna i Dalarna. Forskningspresentationerna avslutades av professor Klas-Göran Karlsson, Lunds universitet, som gav en bild av bakgrunden till och uppläggningsen av det av honom ledda programmet *Förintelsen och den europeiska historiekulturen*. Karlsson anknöt särskilt till de senaste årens offentliga debatt kring förintelsen och de riktade insatser som initierats av regeringen kring detta, bl.a. programmet Levande historia.

Efter presentationerna följde ett panelsamtal över temat *Vad betyder historiekunskaper för hur vi ser på vår identitet och vår förmåga att navigera i dagens samhälle?* I samtalet deltog riksdagsledamöterna Erik A. Egervärn och Nils-Erik Söderqvist, kanslichef Henrik Axiö, Sveriges Hembygdsförbund, professorerna Klas-Göran Karlsson, Lunds universitet, Ann-Sofie Ohlander, Örebro universitet, och Klas Åmark, Stockholms universitet. Samtalsledare var forskningsdirektör Mats Rolén. Från såväl medverkande politiker som forskare och representanter för hembygdsrörelsen rådde enighet om att historia borde ges en stärkt ställning i gymnasieutbildningarna och helst bli eget kärnämne. Det föreföll deltagarna ytterst betänkligt att en del elever idag kan genomgå gymnasial utbildning utan en enda historietimme.

Seminarier avslutades av forskningsdirektör Mats Rolén, som riktade ett varmt tack till de medverkande. Han menade att presentationerna och paneldebatten tydligt illustrerat historieforskningens och historieundervisningens potential när det gäller vår förmåga att förstå och förhålla oss till samhällets utveckling. I föredragen men också i inlägg från auditoriet hade det givits en rad exempel på hur stort historieintresset faktiskt är. Detta borde kunna vara till gagn för de politiker som inom sina respektive partier har ansvar för skol- och utbildningsfrågor.

Aktiviteter under det svenska ordförandeskapet i EU

Under det svenska ordförandeskapet organiserades och genomfördes en workshop den 26–27 februari i Gustavianum, Uppsala universitet. Temat för konferensen var "Europe with a Human Face. Towards a European Public Sphere". Konferensen om humanioras och samhälls-

*Europe with
a Human Face –
EU-seminarium
i Uppsala*

vetenskapernas ställning i Europa hade samlat representanter från 22 europeiska stater. Den genomfördes genom en samverkan mellan RJ, Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och The Swedish Collegium for Advanced Studies in the Social Sciences (SCASSS) i Uppsala.

Efter välkomstord och introduktion av rektor Bo Sundqvist, Uppsala universitet, och utbildningsminister Thomas Östros hölls huvudandförandet av professor Wolf Lepenies, rektor vid Wissenschaftskolleg zu Berlin. Professor Lepenies framförde på ett värtaligt sätt behovet av en omläggning av rådande forskningspolitik för Europeiska Unionen.

Den första sessionen, under ordförandeskap av professor Björn Wittrock, SCASSS, behandlade frågan om "The Historical Legacy of Europe: Diversity and Convergence of Languages, Culture and Religion". Medverkande talare var professor Judith Herrin, Kings College, University of London, RJ:s ordförande professor Stig Strömholm och professor Bo Stråth, European University Institute, Florens. Professor Anders Jeffner, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, var kommentator under denna första session.

Nästa session tog upp frågorna sammanhängande med det framtida Europa "Enlargement and Integration in a Global Context" med hjälp av följande talare: professor Johan P Olsen, ARENA-programmet, universitetet i Oslo, professor Piotr Stzompka, Jagellonska universitetet, Krakow, och professor David Held, London School of Economics and Politics. Ordförande och kommentator under denna session var biträdande generaldirektören i Vetenskapsrådet professor Madeleine Leijonhufvud respektive professor Victor Perez-Diaz, ASP, Madrid.

Påföljande dag inleddes med en session om "Knowledge and Society: The Challenge to European Science" med huvudsekreteraren vid FAS professor Robert Erikson som ordförande. Medverkande under denna rubrik var Maria João Rodrigues från den portugisiska premiärministerns kansli och professor Aant Elzinga, Institutionen för vetenskaps-teori, Göteborgs universitet.

Under den fjärde avdelningen diskuterades behovet av "A New Social Model for Europe". Professorerna Fritz Scharpf, MPI für Gesellschaftsforschung, Köln, Laurent Thevenot, EHESS, Paris, och med professor Lena Sommestad, Institutet för framtidsstudier, som kommentator, ansvarade för detta avsnitt.

Den femte sessionen under ordförandeskap av professor Dan Brändström, RJ:s verkställande direktör, hade givits rubriken "The Present and Enlarged Europe: The Need for Comparative Research". Huvudansvariga för denna avdelning var professor Robert Erikson, FAS, och hans kollega i Storbritannien professor Gordon Marshall, verkställande direktör för The Economic and Social Research Council.

Under den sjätte och avslutande sessionen, med professor Stig

135

Gamla Stan i Stockholm, för
djupat studium av stadsdetens
utvecklingshistoria utgående
från två bebyggelseområden

Strömholm som ordförande, sammanfattades och kommenterades konferensen av Jean-François Marchipont, Director DG XII, European Commission. Genom den påtagligt kritiska hållningen gentemot nuvarande inriktning av EU:s forskningspolitik kom denna konferens att bli startpunkt för etablerandet av Committee for a New European Research Policy (CNERP). Kommittén består av representanter för forskningsråd, akademier och stiftelser och syftar till att på basis av en programskrift verka för ett stärkande av EU-stöd till grundforskningsinsatser till excellenta miljöer. I detta programarbete deltar RJ med finansiellt stöd. Gruppens ordförande är RJ:s VD, Dan Brändström, och som sekreterare har planeringschefen Olle Edqvist, Stiftelsen för strategisk forskning, engagerats.

Riksbankens Jubileumsfond stödde även genomförandet av den stora konferensen om Knowledge and Learning for a Sustainable Society, 12–14 juni 2001, som Göteborgs universitet anordnade som inledning till EU:s toppmöte i Göteborg.

Creative Europe och Visbyseminariet

När det gäller stiftelsernas roll att initiera och stödja kulturpolitiskt relevant forskning – temat för det tredje RJ-seminariet vid Stockholmskonferensen 1998 – har arbetet inom projektet *Creative Europe* vidareförts och närmar sig nu sin avslutning. Projektet är resultatet av ett samarbete mellan RJ, European Cultural Foundation, Fondation de France, Compagnia di San Paolo med Network of European Foundations for Innovative Cooperation (NEF) som administrativt organ. Inom projektet studeras bl.a. vilka ramvillkor i form av olika typer av finansiering som påverkar kreativitetens villkor i dagens Europa. Arbetet bedrivs vid forskningsinstitutet EricArts, Bonn, och leds av professor Andreas Wiesand, forskare Danielle Cliche och fil.dr Ritva Mitchell, Helsingfors. Professor Carl-Johan Kleberg och forskningsdirektör Mats Rolén har ansvarat för RJ:s kontakter med projektet.

Inför det svenska ordförandeskapet i EU erhöi RJ en förfrågan från Kulturdepartementet om en bakgrundsrapport baserad på resultaten från Creative Europe till det seminarium om konstnärernas arbetsvillkor som den svenska regeringen skulle anordna i Visby den 30 mars–1 april, 2001. RJ gick Kulturdepartementet till mötes och uppdrog åt EricArts att göra den begärda studien, vilken publicerades genom departementets försorg: *Creative Artists, Market Developments and State Policies*.

I seminariet deltog drygt hundratalet representanter från medlemsländerna i den europeiska unionen samt ett antal observatörer från kandidatländerna. Kulturminister Marita Ulvskog svarade för värdskapet. Seminariets genomgående tema var jämförelser av konstnärliga yrkesutövares arbetsvillkor och sociala situation i dagens Europa. Diskussionerna utgick från den ovan nämnda RJ-finansierade rappor-

Creative Europe och Norrköpings- seminariet

ten, vilken presenterades under den inledande sessionen av professor Andreas Wiesand, EricArts. Visbyseminariet har sedermera dokumenterats i en rapport utgiven av Kulturdepartementet, *Conditions for Creative Artists in Europe*, redigerad av professor Svante Beckman, Linköpings universitet. RJ:s representant vid seminariet var professor Carl-Johan Kleberg, som även varit rådgivare åt Kulturdepartementet vid utformningen av seminariets program.

Inför avslutningen av *Creative Europe* inbjöd RJ en grupp svenska och utländska forskare och representanter för NEF till en diskussion om projektets preliminära resultat och möjligheterna att initiera ny forskning kring kreativitetens former och villkor i dagens samhälle. Denna aktivitet hade formen av ett seminarium i Norrköping den 30 november–1 december, 2001. För värdskapet svarade Tema Q vid Campus Norrköping, Linköpings universitet, och Arbetslivsinstitutets forskningsprogram *Arbete och kultur*, Norrköping. Seminariet planerades av en arbetsgrupp bestående av forskningsdirektör Mats Rolén, ordförande, och professor Carl-Johan Kleberg, båda RJ, professorerna Svante Beckman, Tema Q, Johan Fornäs, ALI, och Andreas Wiesand, EricArts, samt forskarna Danielle Cliche, EricArts, och Jens Cavallin, Tema Q, konferensansvarig.

Seminariet öppnades av rektor professor Bertil Andersson, Linköpings universitet, som hälsade välkommen till universitetets nyaste enhet, Campus Norrköping. Direktör Raymond Georis, ordförande i styrelsen för NEF, gav sedan en bakgrund till organisationens beslut att stödja projektet. Forskningsdirektör Mats Rolén orienterade om RJ:s stöd till kulturvetenskaplig forskning och uppehöll sig därvid särskilt vid fondens roll att stödja uppbyggnad av vetenskapliga nätverk och initiera ny forskning. Programmet inleddes av dr Ritva Mitchell, ordförande i EricArts, som presenterade det utkast till rapport från Creative Europe, som förelåg till seminariet. Hennes presentation följdes av förberedda kommentarer av förre kulturministern Bengt Göransson, Stockholm, och professor Patricia Wise, Griffith University, Brisbane, Australien. Därpå följde en ingående diskussion av rapportutkastet, vilken förväntades bli av stort värde inför rapportens publicering våren 2002.

Därpå följde tre tematiska sessioner. Temat för den första var "Approaches to creativity development in the arts and culture". Som föredragshållare medverkade fil. dr Emma Stenström, Handelshögskolan i Stockholm, professor Michael Pickering, Loughborough, England, professor Dragan Klaić, Amsterdam, och professor Sverker Sörlin, SISTER, Stockholm. Den andra sessionen behandlade temat "The third sector actors in creativity development". Där medverkade professorerna Johan Fornäs, ALI, Norrköping, Dorota Ilczuk,

Warszawa, och Luca dal Pozzolo, Turin, med föredrag. I den avslutande sessionen behandlades "The future of cultural governance in Europe: research experiences and future needs". Där medverkade Vladimir Skok, Director, Canadian Cultural Observatory, Hull, Quebec, professor Andreas Wiesand, EricArts, Bonn, och professor Colin Mercer, The Nottingham Trent University, England.

Seminarier avslutades med en allmän sammanfattande diskussion under ledning av professor Svante Beckman, Linköpings universitet. Direktör Dan Brändström avslutade arrangemanget med att tacka föredragshållare och kommentatorer för deras intressanta inlägg och medarbetarna vid Tema Q, Campus Norrköping och Arbetslivsinstitutet för gott samarbete och ett väl genomfört arrangemang.

*European Foundation
Centre – Annual
General Assembly 2001*

1989 bildades European Foundation Centre (EFC), som är ett samarbetsorgan för i första hand europeiska stiftelser. Riksbankens Jubileumsfond har varit medlem i organisationen sedan dess tillkomst. EFC anordnar varje år en s.k. Annual General Assembly, vilken förutom årsmötesförhandlingar innefattar ett brett utbud av tematiska seminarier och sociala och kulturella evenemang. Arrangemanget brukar samlas 300–400 deltagare. Inför det svenska ordförandeskapet i den europeiska unionen första halvåret 2001, tillfrågades RJ och Knut & Alice Wallenbergs Stiftelse (KAW) om de var villiga att låta Sverige stå värd även för detta stiftelsernas årsmöte. RJ och KAW beslutade acceptera denna förfrågan och bildade för ändamålet en nordisk kommitté, som gavs i uppdrag att tillsammans med EFC:s kansli i Bryssel planera och genomföra arrangemanget. I gruppen ingick direktörerna Dan Brändström, RJ, ordförande, Jonas Andersson, Framtidens kultur, Lennart Elbe, Konung Gustav V:s nittioårsfond, Bente Groth, Egmontfonden, Paavo Hohti, Finska kulturfonden, Jan S. Nilsson, KAW, Per Stenbäck, Svenska kulturfonden i Finland och forskningsdirektör Mats Rolén, sekreterare och konferensansvarig.

EFC beslutade på den nordiska gruppens förslag att 2001 års AGA skulle ges rubriken "Foundations for Europe: Building social capital – The social economy" och gå av stapeln i Stockholm den 20–23 maj 2001. På förslag från KAW lokaliserades konferensen till Grand Hôtel. Arrangemanget lockade drygt 400 deltagare och inleddes med ett stort antal förmöten lördagen den 19 maj.

Det officiella programmet öppnades på eftermiddagen den 20 maj av EFC:s ordförande Luc Tayart de Borms, Kung Baudouins stiftelse, Bryssel, och professor Stig Strömholm, i egenskap av styrelseordförande för en av arrangörerna. Strömholm gav en exposé över stiftelsernas roll över tiden i Sverige och Europa. Riksdagens talman Birgitta Dahl, hälsade sedan delegaterna välkomna till Sverige och Stockholm. Hon

framhöll i sitt anförande stiftelsernas viktiga roll inom olika sidor av samhällsarbetet, inte minst nu, när statens insatser fått en delvis förändrad roll. Finlands förre president Martti Ahtisaari höll sedan en keynote-föreläsning om stiftelsernas roll i att bygga upp socialt kapital. Särskilt betonades vikten av att bygga nya broar såväl till EU och statliga institutioner som till det civila samhällets aktörer. Inlednings-sessionen avslutades sedan med ett panelsamtal kring begreppet socialt kapital och stiftelsernas roll. I samtalet medverkade statsrådet Britta Lejon, professor Olof Petersson, SNS, konsult John Bell, Ecotec Consulting Ltd., Bryssel, och minister Per Stenbäck, Helsingfors. Samtalsledare var redaktör Göran Rosenberg, Stockholm.

På kvällen anordnades en välkomstbuffé i Stockholms stadshus under värdskap av Stockholms borgmästare Axel Wennerholm.

Konferensens andra dag inleddes med ett plenarföredrag av professor Gian Giacomo Migone, Turin, avgående ordförande i italienska senatens utrikesutskott. Migone fokuserade bl.a. på frågor rörande den europeiska unionens förankring och folkliga stöd i de olika medlemsländerna och konstaterade därvid att det finns stora skillnader mellan "gamla" och nya medlemsländer.

Återstoden av dagen ägnades av parallella sessioner. På kvällen anordnades middag med kulturprogram i Vasamuseet under värdskap av RJ och KAW. Efter en guidad tur genom museet, hälsades deltagarna välkomna till bords av direktör Dan Brändström. Romeo och Juliakören från Dramaten gjorde under kvällen flera uppskattade framträdande med tidstypisk sång och musik från 1500- och 1600-talen.

Tisdagen den 22 maj inleddes med ett föredrag av Göran Lindahl, före detta VD i ABB. Lindahl är numera – vid sidan av många styrelseuppdrag – även rådgivare åt FN:s generalsekreterare Kofi Annan. Lindahl talade om företagets roll när det gäller att stödja olika former av samhällsarbete, bl.a. i form av att avsätta medel till stiftelser med olika allmännyttiga ändamål. Återstoden av dagen ägnades parallella tematiska sessioner.

På kvällen anordnades konferensmiddag i Grand Hôtels Vinterträdgård. Konferencier var forskningsdirektör Mats Rolén, som kunde erbjuda gästerna förnämlig musikalisk underhållning i form av Trio Trombumba con Tuba, Sofia vokalensemble (ett samarrangemang med Konung Gustav V:s nittioårsfond) och Jan Allans Oktett, en av landets ledande jazzensembler.

Konferensen avslutades den 23 maj med att EFC höll sitt årsmöte i Spegelsalen, varvid EFC:s ordförande riktade ett varmt tack till arrangörerna för ett väl genomfört och uppskattat arrangemang. Efter programmets formella avslutning anordnades välbesökta studiebesök till Ekoparken, Mångkulturellt centrum i Botkyrka samt till Kista Science Park.

Internationella engagemang

Collegium Budapest

Förutom det årliga driftstödet till kollegiet har RJ under år 2001 även givit bidrag till genomförandet av vinterskolan den 1–3 mars för yngre forskare. Temat detta år var "Multiple Antiquities, Multiple modernities".

Under 2000 färdigställdes det av Wallenbergstiftelserna finansierade "Raoul Wallenberg Guest House of Collegium Budapest". I anslutning till styrelsesammanträdet den 9–10 oktober 2000 kom det nya huset att tas i anspråk för sitt ändamål. Det skedde i form av en enkel ceremoni i huset.

Den mer högtidliga invigningen, till vilken styrelsens ledamöter var inbjudna, ägde rum den 7 maj på husets innergård och inleddes med ett anförande av kollegiets rektor, professor Gábor Klaniczay. Därefter följde ett antal korta anförenden av Staffan Carlsson, Sveriges ambassadör i Ungern, Jacob Wallenberg, vice ordförande i Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, fru Nina Lagergren, Raoul Wallenbergs syster, och professor János Kornai, permanent forskare vid Collegium Budapest. Professor Wolf Lepenies, rektor vid Wissenschaftskolleg zu Berlin, introducerade prinsessan Christina fru Magnuson som förrättade den högtidliga invigningen genom att presentera en vackert utformad väggtavla med donatorernas namn. Ceremonien avslutades av kollegiets ordförande, M. Roger Fauroux, f.d. industriminister i Frankrike.

I anslutning till invigningen hölls ett av tre minnesseminarier under året i Raoul Wallenbergs namn, vilka finansierades av RJ. Detta tvådagars seminarium behandlade "Mänskliga rättigheter" varvid bl.a. professor Daniel Tarschys medverkade med ett huvudanförande.

Det första seminariet genomfördes 8–10 februari 2001 och behandlade frågor kring "Medieval Canonization Trials. Legal and Religious Aspects". Detta seminarium var planerat av professor Bengt Ankarloo i samarbete med kollegiets rektor Gábor Klaniczay.

Det tredje och avslutande Raoul Wallenberg-seminariet som genomfördes den 9–12 maj var en svensk-ungersk workshop i teoretisk biologi. Det hade gemensamt planerats av professor Eörs Szathmáry och professor Hans Liljenström, AGORA for Biosystems vid Kungl. Vetenskapsakademien.

Samarbete med Tyskland

Styrelsen i Riksbankens Jubileumsfond beslöt under år 1999 att utveckla det internationella forskningssamarbetet och forskarutbytet. Under de senaste åren har särskilt samarbetet med Tyskland utvidgats, vilket konkretiserats i överenskommelser mellan Riksbankens Jubileumsfond och Wissenschaftskolleg zu Berlin, framförallt om ett gemensamt samarbete inom ramen dels för "AGORA – Europäische Netzwerke",

dels för en officiell "Vereinbarung zwischen der Stiftung Riksbankens Jubileumsfond und der Wissenschaftsstiftung Ernst Reuter, Trägerin des Wissenschaftskollegs zu Berlin". Denna allmänna överenskommelse innebär en ömsesidig förpliktelse att bidra till "die Europäisierung von Wissenschaft und Forschung" genom samarbete och forskarutbyte på bilateral nivå.

Denna samarbetsöverenskommelse undertecknades på den svenska ambassaden i Berlin den 27 juni 2001 under ambassadör Mats Hellströms värdskap och i närvaro av bl.a. statssekreteraren i Utbildningsdepartementet Agneta Bladh och senatören för vetenskap, forskning och kultur i Berlin, Adrienne Goehler. Rektorn för Wissenschaftskolleg zu Berlin, professor Wolf Lepenies, och RJ:s ordförande, professor Stig Strömholm, festtalade vid ceremonin. Denna händelse uppmärksammades bl.a. i en artikel i Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Redan tidigare har ett samarbete inletts med Wissenschaftskolleg zu Berlin. Detta samarbete kommer nu att vidareutvecklas inom ramen för det ingångna avtalet. Samarbetsområdet "AGORA – Europäische Netzwerke: Die Vollendung Europas – Die Rolle von Wissenschaft und Kultur" får fortsatt stöd av RJ. Formerna för detta samarbete har diskuterats vid ett möte på RJ i december med Dr Joachim Nettelbeck och Dr Andreas Edel från Wissenschaftskolleg.

Det andra samverkansområdet, som för närvarande utreds, är ett projekt i Bamako, Mali, benämnt "Point Sud – Muscles le savoir local". Professor Barbro Klein har under det gångna året besökt Mali och avlagt en rapport om detta projekt till RJ.

Under året har Riksbankens Jubileumsfond inrättat en gästprofessur i Dag Hammarskjölds namn vid Nordeuropa-Institut vid Humboldt-Universität zu Berlin för svenska forskare. En motsvarande gästprofessur för tyska forskare, inrättad i Ernst Cassirers namn med ett därtill hörande program vid SCASSS, planeras från tyskt håll. Efter tre år skall denna utbytesverksamhet utvärderas. (Se vidare avsnittet "Stipendier").

Symposium om institut för avancerade studier

RJ anordnade i samarbete med Vetenskapsrådet (VR), Rådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och SCASSS ett symposium med temat Advancement of Knowledge: Roles of Institutes for Advanced Study in the Cultural and Natural Sciences. Symposiumet ägde rum i Uppsala den 7 juni i anslutning till det årliga mötet mellan rektorerna/direktörerna för sex ledande sådana institut i Förenta staterna och Europa. Det kom att belysa den allt viktigare roll institut för avancerade studier spelar när det gäller att främja hög kvalitet och internationalisering. Inte minst klagades deras unika roll för att stödja lovande unga forskare på den postdoktorala nivån. Den svenska regeringen företrädde av utbildningsminister Thomas Östros och statssekreterare Agneta Bladh. Bland talarna fanns chefer för instituten för avancerade studier i Berlin,

*Svenskt i Finland
– finskt i Sverige*

Princeton, Stanford, Research Triangle Park, Wassenaar och Uppsala men också företrädare för det svenska forskarsamhället från både kulturvetenskapligt och naturvetenskapligt håll (Marie-Christine Skuncke, Arne Öhman och Bengt Gustafsson) liksom huvudsekreterarna i de berörda forskningsråden (Pär Omling och Robert Eriksson).

Svenskt i Finland – finskt i Sverige är ett treårigt, bilateralt, humanistisk-samhällsvetenskapligt forskningsprogram som får både offentligt och privat stöd från Finland och Sverige. Forskningsprogrammet initierades ursprungligen av Svenska litteratursällskapet i Finland och utformades åren 1998–99. Forskningsprogrammet startade år 2000 och pågår vad gäller den direkta forskningsfinansieringen t.o.m. år 2002. Målet för programmet är att granska samexistensen mellan finskt och svenskt i Finland och Sverige samt det beroende, det oberoende, den samverkan och de spänningar som finns mellan länderna historiskt, i nutid och i framtiden. Med programmets hjälp vill man också främja det finsk-svenska forskningssamarbetet.

Utgångspunkten för programmet är integrationen i Västeuropa och den fortgående globaliseringen inom ekonomin, vilka i framtiden ställer Finland och Sverige inför likartade utmaningar. Forskningsprojekten speglar Sveriges och Finlands synnerligen unika inbördes relationer. Länderna har en lång gemensam historia samt en likartad samhällsstruktur och värdegrund. De ställs inför samma problem inom politik, språk, religion och kultur samt inför nationell identitet, kommunikation, integration och regionalisering, gällande såväl ländernas inbördes förhållande som relationer till det övriga Europa.

I det bilaterala humanistisk-samhällsvetenskapliga programmet undersöks och jämförs med varandra majoritets- och minoritetsfrågor inom befolkningarna i Sverige och Finland samt de bl.a. sociala, psykologiska, pedagogiska och språkliga processer som uppkommer som en följd av dem. Programmet fokuserar också på de två syskonländernas möte på olika plan, såsom samverkan och konkurrens inom ekonomi och politik.

Den totala budgeten för programmet är ca 45 mkr. Programmet finansieras av Finlands Akademi med drygt 12 mkr. I Finland deltar också Svenska litteratursällskapet i Finland, Stiftelsen för Åbo Akademi och Svenska kulturfonden i finansieringen av programmet med tillsammans samma belopp. Svenska finansiärer är Vetenskapsrådet (f.d. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet) och Riksbankens Jubileumsfond som tillsammans bidrar med ca 21 mkr. Verksamheten leds av ett arbetsutskott bestående av professorerna Stig Strömholm, RJ, ordförande, Aila Lauha, Finlands akademi, vice ordförande, Anders Jeffner, Vetenskapsrådet, Marika Tandefeldt, Svenska litteratursällskapet i Finland och Nils-Erik Villstrand, Åbo Akademi, sekreterare och

programmets koordinator. Kanslirepresentanter är forskningssekreterare Torsten Augrell, Vetenskapsrådet, vetenskapssekreterare Eili Ervelä-Myrén, Finlands Akademi och forskningsdirektör Mats Rolén, RJ.

I programmet ingår 17 olika projekt och inom dem arbetar över 120 forskare inom bl.a. följande finländska (Fin.) och svenska (Sve.) institutioner: Helsingfors, Joensuu, Lapplands och Åbo universitet (Fin.), Göteborgs, Karlstads, Lunds, Stockholms, Umeå och Uppsala universitet (Sve.), Åbo Akademi (Fin.), Helsingfors handelshögskola (Fin.), Handelshögskolan i Stockholm, Försvarshögskolan, Högskolan på Gotland, Karolinska Institutet, Mitthögskolan i Härnösand (Sve.), Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) och Kuntokallio (Fin.).

Av aktiviteterna under 2001 kan nämnas att det den 23–24 augusti i Helsingfors hölls ett planeringsseminarium, kallat ”Halva tiden – hela vägen” för projektledarna och arbetsutskottet. Då beslutades bl.a. att programmet skall avrapporteras vetenskapligt i form av fyra tematiska antologier, vilka kommer att innehålla bidrag från de olika projekten. Antologierna kommer att utges på såväl finska som svenska språken. Vidare kommer en större slutkonferens att anordnas vid Uppsala universitet i slutet av år 2003. I anslutning till denna avser arbetsutskottet att även anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Projekt 1905

Redan i mitten av 1990-talet påbörjades ett svensk-norskt historikersamarbete med sikte på att göra en samordnad forskningsinsats rörande unionsupplösningen 1905. Detta realiserades sedermera i form av *Projekt 2005: svensk-norska relationer i 200 år* innefattande två större monografier rörande perioderna 1814–1905 respektive 1905 till våra dagar. För den förra delen ansvarar professor Bo Stråth, European University Institute, Florens, medan ansvaret för den senare åvilar professor Francis Sejersted, Universitetet i Oslo. I anslutning till projektets avslutning 2005 – alltså hundraårsminnet av unionens fredliga upplösning – planeras en rad publika aktiviteter i form av utställningar m.m. Projektet har en vetenskaplig referensgrupp, ledd av professor Stig Ekman, Stockholms universitet. Gruppen har tagit initiativ till en rad nya forskningsuppgifter kring själva unionsupplösningen och till olika komparativa studier rörande samhällsutvecklingen i Norge och Sverige efter 1814. Som ett led i detta arbete har gruppen funnit att det utöver de ovan nämnda monografierna vore angeläget att till år 2005 presentera historieforskningens allra senaste rön i form av två antologier: den första behandlar unionsupplösningen, medan den andra innehåller jämförande tematiska studier mellan de båda länderna avseende 1800- och 1900-talen. Medel till antologiprojektet och kringaktiviteter har i omgångar beviljats av den s.k. *Hundraårsmarkeringen 2005 A/S* med totalt 3,9 miljoner NOK. RJ har för åren 1996–2002 beviljat antologiprojektet sammanlagt 2,65 mkr i anslag. Hösten 2001 beslutade sty-

relsen inom ramen för den ordinarie ansökningsomgången bevilja projekt 2005 1,8 mkr ur Jubileumsdonationen som slutanslag. Anslagen förvaltas och administreras av Vokensåsen, Oslo. Programkoordinator är doktorstipendiat Ruth Hemstad, Historisk institutt, Universitetet i Oslo.

Den 2 maj 2001 presenterade projektledningen aktiviteterna inom projekt 2005 vid en överläggning på RJ. Direktör Dan Brändström och forskningsdirektör Mats Rolén deltog vidare i ett referens- och projektgruppsmöte på Voksenåsen den 28 november 2001. I samband därmed beslutades att ändra projektets namn till Projekt 1905.

Nordiskt ljus till Florens

Nordbor har alltid fascinerats och inspirerats av södern med dess sol, värme och kultur. På samma gång återspeglas i nordisk kultur en alldeles egen känsla av ljus och värme. En av de många konstnärer som kan karakteriseras som förmedlare av "det nordiska ljuset" är stockholmskonstnären Bo Larsson. Han visar prov på en enastående behandling av ljuset – framför allt i snötyngda vinterbilder och speglingar i vattendrag.

Konsten spränger gränser, liksom vetenskapen. Som ett tecken på gemenskap över de gränser som för vetenskapen oftast är tillfälliga och i många fall betydelselösa och för att stärka banden med EU:s forskningsuniversitet i Italien beslutade Riksbankens Jubileumsfond att överlämna en gåva i form av ett konstverk till European University Institute i Florens av denne konstnär. Fonden har förvärvat oljemålningen "Utsikt från Södra Teatern", som överlämnades vid en ceremoni i Florens den 5 februari 2001 av RJ:s verkställande direktör professor Dan Brändström.

European University Institute grundades 1972 av staterna inom det dåvarande EG för att främja avancerad forskning inom humaniora och samhällsvetenskap med den europeiska gemenskapen som horisont. Hit kommer universitetslärare, doktorander och studenter från hela Europa för kortare eller längre vistelser. Ett femhundra-tal doktorander vistas där och ett åttio-tal disputerar varje år. I de fylliga nyhetsbrev som finns tillgängliga på nätet presenteras aktuell forskning och aktuella händelser vid institutet. Svensk representant i universitetets styrelse och forskningsråd är statsvetaren professor Olof Ruin, Stockholm.

Den tavla som donerats avbildar en utsikt över det gamla Stockholm och kommer tillsammans med motsvarande tavlor från hela Europa hänga i en universitetsbyggnad i Fiesole med utsikt över det gamla Florens.

Övrigt

Forskning om Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen

Regeringen gav i april 2000 HSFR – numera Vetenskapsrådet: Ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap – ett riktat anslag om 20 mkr för att inrätta ett forskningsprogram om Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och förintelsen. RJ hade dessförinnan avböjt en förfrågan från regeringen om att förstärka satsningen med ett riktat anslag. Mot bakgrund av att RJ sedan länge stött och fortfarande stöder projekt inom forskningsfältet beslutade emellertid RJ däremot att acceptera en förfrågan från HSFR att ingå i den styrgrupp som inrättades för programmet. Denna förfrågan förnyades efter Vetenskapsrådets tillkomst 2001. RJ:s representant i styrgruppen har varit forskningsdirektör Mats Rolén.

Programmets styrgrupp har låtit en grupp kvalificerade forskare utarbeta en omfattande och värdefull kunskapsöversikt, vilken funnits tillgänglig sedan våren 2001. Vidare har Vetenskapsrådet utlyst de anslagna forskningsmedlen, och efter sedvanlig sakkunniggranskning i slutet av år 2001 beviljat stöd till sex projekt. Insatsen kan ses som ett värdefullt tillskott till det större forskningsprogram och det projekt som RJ hösten 2000 beviljade anslag. Samarbetet med Vetenskapsrådet innebär goda möjligheter till samordning och stimulans av nya forskningsinitiativ, bl.a. i form av framtida konferenser.

Nobelsymposier

Sedan 1966 har Riksbankens Jubileumsfond deltagit i finansiering av Nobelstiftelsens symposier. Till att börja med skedde detta i form av årliga anslag. Symposieverksamheten kan numera helt finansieras med avkastningen från en särskild symposiefond inom Nobelstiftelsen. Denna fond började byggas upp 1979 genom en grunddonation i form av ett treårigt anslag från Riksbankens Jubileumsfond, genom bidrag och royalties från Nobelstiftelsens egen informationsverksamhet samt genom fyra årliga bidrag från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Symposieverksamheten leds av en kommitté med representanter för de fem Nobelkommittéerna, Ekonomipriskommittén, Riksbankens Jubileumsfond och Wallenbergstiftelsen med Nobelstiftelsens verkställande direktör som ordförande. Hittills har 119 Nobelsymposier genomförts. De har ägnats vetenskapliga genombrottsområden av central kulturell eller samhällelig betydelse och har fått en mycket stark internationell ställning.

Eftersom 100-årsminnet av de första Nobelprisen firades under år 2001 valde symposiekommittén inför detta år att planera och genomföra ett jubileumssymposium för varje prisområde. Under jubileumsåret invigdes även Nobelmuseet i Börshuset den 1 april med jubileumsutställningen *Människor, miljöer och kreativitet*. Utställningen presenterades för RJ:s styrelse i samband med sammanträdet den 25 oktober.

Ro: 97 (97)

Konvertering av raritetsmaterial hos statens musiksamlingar

Den ekonomiska förvaltningen

Ar 2001 började i januari med en kort uppgång på världens börser. När sedan resultaten för år 2000 rapporterades startade en kraftig nedgång som varade kvartalet ut. Den finansiella bubblan inom IT-branschen som orsakat tidigare börsturbulens kom nu även att omfatta telekomsektorn. 3G eller tredje generationens mobiltelefonnät var försenat och teleoperatörerna hade betalat alldeles för mycket för de licenser som de förvärvat genom auktioner i olika länder. Skuldbördan hade ökat oroväckande vilket fick till följd att många mindre operatörer plötsligt befann sig i en situation med finansieringssvårigheter.

Den allmänna avmattningen av den amerikanska ekonomin fortsatte att förstärkas. Trots detta kvarstod förhoppningen om en konjunkturvändning under slutet av året och kurserna började återhämta sig under andra kvartalet.

Under sommaren framgick det tydligt att det inte gick att undvika recession i USA trots flera sänkningar av den amerikanska styrräntan. Smittoeffekterna i Europa började också märkas allt tydligare. Börsnedgången accelererade under tredje kvartalet med korrigeringar runt 20% för de flesta större börser. Nedgången kulminerade strax efter terrorattackerna mot World Trade Center.

En samordnad aktion från världens centralbanker genomfördes för att mildra effekterna på den globala ekonomin. Under slutet av året började kurserna gå upp. Facit för året blev trots det dystert. Den svenska börsen gick ner med 16,9%. Den amerikanska teknologitunga Nasdaq-börser föll med 21%.

De långa marknadsröntorna, som tidigare under året fallit som en

följd av nedgången i ekonomin, började i slutet av perioden att stiga. Sett över hela året steg de långa svenska marknadsräntorna med i storleksordningen en halv procentenhet. Den svenska kronan fortsatte att försvagas mot såväl dollarn som euron.

Stiftelsen höll en hög likviditet under hela året. Efter den 11 september användes en del av kassan till att gradvis börja bygga upp en något större aktieportfölj.

Inga nya fastighetsaffärer genomfördes under perioden. Den tidigare så heta marknaden för kontorslokaler i Stockholm började svalna. Toppfyrorna gick ner och andelen outhyrda lokaler ökade, speciellt i Stockholms innerstad.

Av stiftelsens totala tillgångar om 8,7 mdr kr (värderade till marknadsvärde) vid utgången av år 2001 utgjorde andelen aktier 50% (55% vid utgången av 2000), andelen fastigheter 10% (9%) och andelen räntebärande tillgångar 40% (36%). Tillgångar i utländsk valuta uppgick till 20% (33%).

Bokföringsmässigt resultat

Utfallet av stiftelsens placeringsverksamhet återspeglas i resultaträkningen. Summan av alla inkomster inklusive realiserade vinster/förluster med avdrag för löpande kostnader benämns i resultaträkningen som "Redovisat årsresultat". Detta årsresultat uppgår för år 2001 till 796 mkr. För år 2000 uppgick det till 1 770 mkr.

Stiftelsens ränteintäkter blev år 2001 större än året innan, 167 mkr mot 147 mkr. Aktieutdelningen ökade till 62 mkr (54 mkr).

De försäljningar som skett i såväl aktie- som obligationsportföljen har under år 2001 resulterat i realisationsvinster – netto räknat – om 533 mkr (1 511 mkr).

Stiftelsens fastigheter gav ett överskott om 10 mkr mot 40 mkr året innan. Årets resultat belastas av en bokföringsmässig nedskrivning med 10 mkr på stiftelsens fastighet Sänglärkan 12, belägen på Sköldungagatan i Stockholm. Motsvarande resultat år 2000 inkluderar en reavinst om 16 mkr vid försäljningen av stiftelsens fastighet i Atlanta, USA.

Av årets bokföringsmässiga resultat om 796 mkr har 350 mkr använts till forskningsmedel medan återstoden förts till vinstregleringsfonden.

Realt resultat

Stiftelsen har i princip tre olika slag av tillgångar – aktier, obligationer och fastigheter – som alla är utsatta för värdeförändringar. Vissa delar av stiftelsens tillgångar är denominerade i utländsk valuta. Förändringar i valutakurser påverkar därför värdet på stiftelsens tillgångar uttryckt i svenska kronor.

Den ekonomiska redovisningen för en verksamhet som Riksbankens Jubileumsfonds skulle vara ofullkomlig om den inte kompletterades med värdeförändringarna av tillgångarna – "Förändring av ej realiserade vinster" i resultaträkningen.

För år 2001 minskade de orealiserade vinsterna med 1 436 mkr (för år 2000 hade de orealiserade vinsterna minskat med 1 636 mkr).

Övervärdet (marknadsvärdet minus det bokförda värdet) i aktieportföljen minskade under år 2001 med 1 386 mkr medan övervärdet i obligationsportföljen minskade med 34 mkr. För stiftelsens fastigheter kan ett minskat övervärde om 17 mkr noteras.

Stiftelsen gör normalt en avsättning i det reala bokslutet till stiftelsekapitalet som motsvarar penningvärdets försämring. För år 2001 uppgår denna avsättning till 94 mkr.

"Performance" eller finansiellt resultat

Från resultaträkningen (och de olika noterna) kan en sammanställning göras som enbart består av finansiella poster. Dessa poster har grupperats i en tablå efter typ av tillgång.

För stiftelsens fastigheter redovisas ett negativt resultat om 7 mkr. Detta ger en förräntning om -0,8% räknat på fastigheternas marknadsvärde vid årets ingång.

Stiftelsens aktieportfölj gav ett negativt resultat om 835 mkr eller -15,6%.

De räntebärande tillgångarna gav för år 2001 ett positivt resultat om 233 mkr eller 6,9%.

Det finansiella resultatet skall belastas med räntekostnader och finansiella kostnader.

Det samlade finansiella resultatet för år 2001 anges i tablå till -619 mkr vilket motsvarar en negativ förräntning om 6,9% räknat på eget kapital vid årets ingång.

Det finansiella resultatet skall efter en avsättning för att bevara det reala värdet av stiftelsekapitalet täcka forskningsmedel om 350 mkr samt administrationskostnader om 23 mkr. Årets totala resultat räcker inte för att täcka detta utan vinstregleringsfonden har belastats med 1 084 mkr.

Finansiellt resultat

(tkr)

Tillgång	Intäkt/kostnad	2001	2000
Fastigheter	Intäkter	47 893	47 509
	Realisationsvinster	–	16 559
	Avskrivningar	–8 090	–7 410
	Nedskrivningar	–10 000	–
	Övriga kostnader	–20 012	–16 709
	Förändring av ej realiserade vinster	–16 606	101 997
	Summa fastigheter	–6 815	141 946
Aktier	Utdelningar	62 164	54 197
	Realisationsvinster/förluster	488 477	1 491 735
	Förändring av ej realiserade vinster	–1 385 662	–1 851 315
	Summa aktier	–835 021	–305 383
Räntebärande			
	Bankmedel		
	Ränteintäkter	28 890	41 146
	Valutakursvinster/förluster	55 210	39 286
Certifikat	Ränteintäkter	45 769	326
Obligationer	Ränteintäkter	92 613	105 938
	Realisationsvinster/förluster	44 095	18 878
	Förändring av ej realiserade vinster	–33 943	113 273
	Summa räntebärande tillgångar	232 634	318 847
	Räntekostnader	–5 007	–5 272
	Finansiella kostnader	–4 396	–5 221
	Finansiellt resultat	–618 605	144 917

101

Aktiesparande – en ny folk-rörelse? En etnologisk undersökning av aktiesparandets drivkrafter, uttrycksformer och gemenskaper

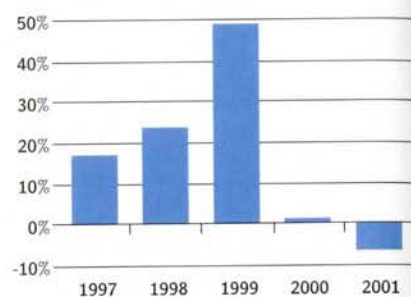
Den finansiella verksamheten – fem år i sammandrag

Den 1 januari 1988 fick Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond nya stadgar, som innebar att stiftelsen blev en självständig finansiell aktör. I denna nya skepnad startades verksamheten med ett kapital om 1,5 mdr kr. Under åren därefter har ytterligare donationer om drygt 1,5 mdr kr erhållits.

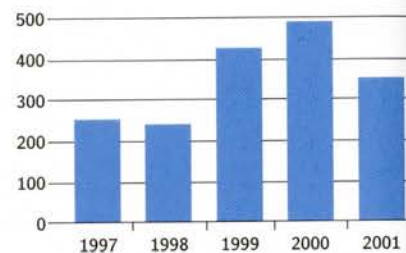
Vid utgången av år 2001 uppgår stiftelsens egna kapital – förmögenhet – till närmare 8 mdr kr. Under år 2001 har forskningsmedel för 350 mkr beviljats. Vad beträffar den totala avkastningen har det inte alltid varit finansiellt goda år. År 2001 var finansiellt sett ett mycket magert år vilket kan till stor del förklaras av den avmattning som har skett i världsekonomin.

Nedan redovisas – i form av stapeldiagram – utvecklingen under de fem senaste åren av tre grundläggande finansiella mått – den totala avkastningen, årliga beviljade forskningsmedel samt eget kapital till marknadsvärde.

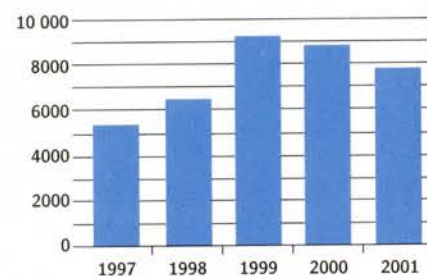
Diagram 1. Total avkastning i procent av eget kapital vid årets ingång

Diagram 2. Beviljade forskningsmedel (mkr)

Diagram 3. Eget kapital (mkr) till marknadsvärde

Resultaträkning

(tkr)

	Not	2001	2000
STIFTELSENS INTÄKTER			
Aktieutdelningar	1	62 164	54 197
Ränteutdelningar	2	167 272	147 410
Ränteutdelningar	2	9 791	39 949
Resultat fastigheter	3	532 572	1 510 613
Resultat från avyttring av finansiella instrument	3	56 610	46 444
Övriga intäkter	4		
STIFTELSENS KOSTNADER			
Finansiella kostnader	5	-4 396	-5 221
Personalkostnader	6,7	-15 879	-12 177
Externa kostnader	8	-6 239	-5 623
Avskrivningar inventarier	13	-537	-426
Räntekostnader	2	-5 007	-5 272
Redovisat årsresultat		796 351	1 769 894
Förändring av ej realiserade vinster	9	-1 436 211	-1 636 045
Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde	10	-93 889	-37 942
Real förändring av eget kapital före beviljade forskningsmedel		-733 749	95 907

Balansräkning

(tkr)

	Not	2001-12-31		2000-12-31	
		Bokförda värden	Marknadsvärden	Bokförda värden	Marknadsvärden
TILLGÅNGAR					
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR					
Materiella anläggningstillgångar					
Fastigheter	11.12	441 290	814 700	458 484	848 500
Inventarier	13	875	875	1 021	1 021
Summa materiella anläggningstillgångar		442 165	815 575	459 505	849 521
Finansiella anläggningstillgångar					
Obligationer	14	1 666 576	1 741 803	1 507 752	1 616 921
Aktier	15	4 348 115	4 376 614	3 922 262	5 336 424
Summa finansiella anläggningstillgångar		6 014 691	6 118 417	5 430 014	6 953 345
Summa anläggningstillgångar		6 456 856	6 933 992	5 889 519	7 802 866
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR					
Övriga fordringar	16	174 985	174 985	95 428	95 428
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	17	39 502	39 502	30 931	30 931
Certifikat		790 729	790 729	148 921	148 921
Kassa och bank		798 806	798 806	1 582 868	1 582 868
Summa omsättningstillgångar		1 804 022	1 804 022	1 858 148	1 858 148
Summa tillgångar		8 260 878	8 738 014	7 747 667	9 661 014

	Not	2001-12-31		2000-12-31	
		Bokförda värden	Marknadsvärden	Bokförda värden	Marknadsvärden
EGET KAPITAL OCH SKULDER					
EGET KAPITAL					
Stiftelsekapital	18	3 009 419	–	3 009 419	–
Uppindexerat stiftelsekapital		–	3 926 073	–	3 832 184
Vinstregleringsfond		4 473 893	4 034 375	4 027 837	5 118 419
Summa eget kapital		7 483 312	7 960 448	7 037 256	8 950 603
AVSÄTTNINGAR					
Avsättningar för pensioner		2 432	2 432	2 452	2 452
Summa avsättningar		2 432	2 432	2 452	2 452
LÅNGFRISTIGA SKULDER					
Inteckningslån		114 031	114 031	114 295	114 295
Summa långfristiga skulder		114 031	114 031	114 295	114 295
KORTFRISTIGA SKULDER					
Beviljade ej utbetalda forskningsmedel		354 637	354 637	500 567	500 567
Leverantörsskulder		1 615	1 615	1 655	1 655
Övriga kortfristiga skulder	19	296 444	296 444	81 659	81 659
Upplupna kostnader och förutbetalda skulder	20	8 407	8 407	9 783	9 783
Summa kortfristiga skulder		661 103	661 103	593 664	593 664
Summa skulder och avsättningar		777 566	777 566	710 411	710 411
Summa eget kapital och skulder		8 260 878	8 738 014	7 747 667	9 661 014

STÄLLDA SÄKERHETER

Fastighetsinteckningar	21	117 914	121 977
------------------------	----	---------	---------

ANSVARSFÖRBINDELSER

Beviljade anslag att utgå ur kommande års avkastning	105 942	164 386
--	---------	---------

Redovisnings- och värderingsprinciper

Årsredovisningen samt tillämpade redovisnings- och värderingsprinciper överensstämmer i allt väsentligt med Årsredovisningslagen.

VÄRDERING MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

Materiella anläggningstillgångar värderas till historiskt anskaffningsvärde med avdrag för nedskrivningar och linjära avskrivningar. Härvid tillämpas följande procentsatser för årlig avskrivning:

Byggnader	2%
Inventarier	20%
Datorer anskaffade före 1999	20%
Datorer anskaffade efter 1998	33,33%

Mark värderas till historiskt anskaffningsvärde med avdrag för erforderliga nedskrivningar.

Investeringar i såväl egenutvecklad som förvärvad programvara kostnadsförs löpande.

Marknadsvärde för fastigheter baseras på externa värderingar utförda av värenommerade värderingsfirmor. Inventarier och datorer värderas till bokfört värde.

VÄRDERING FINANSIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

Värdepapper värderas enligt portföljmetoden i grupperna räntebärande och aktierelaterade värdepapper.

Räntebärande värdepapper värderas till historiskt anskaffningsvärde minskat med erforderliga nedskrivningar. Upplupen ränta på kupongobligationer redovisas som upplupen intäkt i balansräkningen. Instrument utan kupongranta värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Aktierelaterade värdepapper värderas till historiskt anskaffningsvärde minskat med erforderliga nedskrivningar.

Utländska värdepapper värderas utifrån anskaffningsdagens valutakurs.

Räntebärande och aktierelaterade värdepapper värderas till verkligt värde. Med verkligt värde menas normalt senaste stängningskurs på balansdagen.

Utländska värdepapper värderas utifrån balansdagens valutakurs.

*Värdering
bokförda värden*

*Värdering
marknadsvärden*

*Värdering
bokförda värden*

*Värdering
marknadsvärden*

VÄRDERING OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR

Fordringar upptas till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt. Fordringar i utländsk valuta värderas utifrån balansdagens valutakurs.

Upplupen ränta på certifikat redovisas som upplupen intäkt i balansräkningen.

Banktillgodohavanden i utländsk valuta värderas till balansdagens valutakurs.

Som marknadsvärde används bokfört värde.

*Värdering
bokfört värde*

*Värdering
marknadsvärden*

VÄRDERING SKULDER

Skulder i utländsk valuta värderas utifrån balansdagens valutakurs.

BEVILJADE FORSKNINGSMEDEL

Beviljade forskningsmedel redovisas direkt mot eget kapital (vinstregleringsfonden). Beviljade medel skuldförs vid beslutstillfället.

EGET KAPITAL

Nominellt eget kapital utgörs av stiftelsekapital och vinstregleringsfond. Stiftelsekapitalet består av erhållna donationer. Beträffande Riksbankens donation samt Erik Rönnerbergs donationer gäller att donationernas realvärde skall upprätthållas över tiden, varför dessa närmast är att betrakta som bundet kapital och är därmed ej tillgängligt för utdelning. För Kulturvetenskapliga donationen framgår av donationsvillkoren att det egna kapitalet får användas för anslag till forskning, varför kapitalet hänförligt till denna donation närmast bör betraktas såsom fritt.

Vinstregleringsfonden utgörs av balanserade vinstmedel med avdrag för beviljade forskningsmedel. Enligt styrelsebeslut 1992 skall vinstregleringsfonden som lägst uppgå till ett belopp motsvarande tre års utdelning av forskningsanslag i normal omfattning.

Realt stiftelsekapital utgörs av det nominella stiftelsekapitalet med tillägg för avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde. Årlig avsättning beräknas utifrån konsumentprisindex utveckling under året.

Vinstregleringsfondens reala värde består dels av bokfört balanserat resultat, dels av ej realiserade vinster.

Nominellt kapital

Realt kapital

Noter

belopp i tkr

Not 1. Ränteintäkter

	2001	2000
Bank	28 890	41 146
Certifikat	45 769	326
Obligationer	92 613	105 938
Summa	167 272	147 410

Not 2. Resultat fastigheter

	2001	2000
Intäkter	47 893	47 509
Resultat från avyttring av fastighet	–	16 559
Avskrivningar	–8 090	–7 410
Nedskrivningar	–10 000	–
Övriga kostnader	–20 012	–16 709
Summa	9 791	39 949

Av fastighetsintäkterna utgör 2 544 tkr en beräknad internhyra för stiftelsens egna lokaler. De räntekostnader som redovisas i resultaträkningen avser lån mot säkerhet i stiftelsens fastigheter. Se även not 11 och 12

Not 3. Resultat från avyttring av finansiella instrument

	2001	2000
Aktier	488 477	1 491 735
Obligationer	44 095	18 878
Summa	532 572	1 510 613

Not 4. Övriga intäkter

	2001	2000
Ej utnyttjade anslag	1 226	4 833
Återbäring från SPP	–	1 534
Restitution av skatt	–	789
Valutakursvinst – realiserad	55 210	39 286
Övrigt	174	2
Summa	56 610	46 444

Not 5. Finansiella kostnader

	2001	2000
Depåavgift	1 731	1 601
Förvaltningsarvoden	1 547	2 513
Övriga finansiella kostnader	1 118	1 107
Summa	4 396	5 221

Not 6. Löner, andra ersättningar och sociala kostnader

	2001	2000
Löner och andra ersättningar		
Styrelse och verkställande direktör	1 619	1 610
Övriga anställda	5 848	5 744
Upplupna löner	2 280	–
Summa	9 747	7 354
Sociala kostnader	5 733	4 570
– varav pensionskostnader	2 069	1 773

Av pensionskostnader avser 591 tkr (402 tkr) styrelse och verkställande direktör.

Not 7. Medelantal anställda

	2001	2000
Kvinnor	6	7
Män	7	7
Summa	13	14

Not 8. Ersättning till revisorer

	2001	2000
Öhrlings PricewaterhouseCoopers	119	–
Ernst & Young	–	156
Summa	119	156

Not 9. Förändring av ej realiserade vinster

	2001	2000	Förändring
Aktier	28 500	1 414 162	–1 385 662
Obligationer	75 226	109 169	–33 943
Fastigheter	373 410	390 016	–16 606
Summa	477 136	1 913 347	–1 436 211

Not 10. Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde

Genomsnittsvärdet för konsumentprisindex år 2001 uppgår till 267,1. Motsvarande indexvärde för år 2000 är 260,7. Mellan år 2001 och år 2000 ökade således konsumentprisindex med 2,45%. Det uppindexerade reala stiftelsekapitalet skall därför ökas med $3\,832\,184 \times 0,0245 = 93\,889$ tkr. Se vidare not 18.

Not 11. Fastigheter

	Stiftelsens ägarandel	Bokfört värde	Marknads- värde
Styrpinnen 23, Stockholm	100%	35 516	120 000
Claus Mortensen 24, Malmö	100%	78 778	101 000
Adam och Eva 17, Stockholm	50%	123 716	166 000
Brännaren 7, Stockholm	100%	16 150	43 800
Kampsången 4, Stockholm	100%	11 041	31 200
Sländan 2, Stockholm	100%	8 171	28 000
Trädlärkan 2, Stockholm	100%	15 280	33 000
Rekryten 6, Stockholm	100%	25 832	68 900
Snöklockan 1, Stockholm	100%	22 571	50 700
Jasminen 4, Stockholm	100%	15 372	33 500
Apelträdet 5, Stockholm	100%	14 533	26 000
Hjorten 17, Stockholm	100%	17 536	54 600
Sånglärkan 12, Stockholm	100%	56 794	58 000
Summa		441 290	814 700

Not 12. Fastigheter

	2001	2000
Byggnader		
Ingående anskaffningsvärde	403 604	353 041
Årets investeringar	896	50 563
Utg. ackumulerade anskaffningsvärden	404 500	403 604
Ingående avskrivningar	-56 867	-49 457
Årets avskrivningar	-8 090	-7 410
Utg. ackumulerade avskrivningar	-64 957	-56 867
Ingående nedskrivningar	-58 258	-58 258
Årets nedskrivningar	-6 700	-
Utg. ackumulerade nedskrivningar	-64 958	-58 258
Mark		
Ingående anskaffningsvärde	214 747	192 305
Årets investeringar	-	22 442
Utg. ackumulerade anskaffningsvärden	214 747	214 747
Ingående nedskrivningar	-44 742	-44 742
Årets nedskrivningar	-3 300	-
Utg. ackumulerade nedskrivningar	-48 042	-44 742
Utg. restvärde enligt plan byggnader och mark	441 290	458 484
Taxeringsvärden, byggnader	317 904	279 004
Taxeringsvärden, mark	191 897	166 519

Fastigheternas marknadsvärden framgår av not 11. Se även not 2.

Not 13. Inventarier

	2001	2000
Ingående anskaffningsvärde	3 815	3 114
Inköp	392	733
Försäljningar och utrangeringar	-	-32
Utg. ackumulerade anskaffningsvärden	4 207	3 815
Ingående avskrivningar	-2 795	-2 401
Försäljningar och utrangeringar	-	32
Årets avskrivningar	-537	-426
Utg. ackumulerade avskrivningar	-3 332	-2 795
Utg. restvärde enligt plan	875	1 020

Not 14. Obligationer

Förfalloår	Nominellt värde	Bokfört värde	Marknadsvärde
Svenska nominalränteobligationer			
2002	50 000	52 499	50 860
2003	150 000	150 555	149 944
2005	200 000	198 581	198 354
2006	150 000	151 569	150 942
2007	100 000	100 149	98 873
2009	310 000	316 201	308 186
Summa		969 554	957 159
Svenska realränteobligationer			
2004	80 000	79 033	82 998
2008	200 000	192 489	225 430
2014	370 000	231 672	257 552
2020	100 000	93 828	112 277
Summa		597 022	678 257
Summa obligationer		1 566 576	1 635 416
Räntebärande fond			
Nektar		100 000	106 387
Summa		100 000	106 387
Summa totalt		1 666 576	1 741 803

Not 15. Aktier

Svenska aktier	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde	Valutaenhet (tusental)
ABB	200 000	21 227	20 200	SEK
Allgon B	250 000	17 421	14 750	SEK
Artimplant B	18 700	1 611	907	SEK
Astra Zeneca	362 550	173 727	174 387	SEK
Atlas Copco B	50 000	10 591	11 025	SEK
Axis	495 000	6 426	12 375	SEK
Bergman & Beving B	481 400	18 353	18 967	SEK
Bure	311 500	9 121	9 252	SEK
Cardo	302 200	45 447	47 748	SEK
Castellum	368 900	40 522	40 026	SEK
CyberCom	55 400	1 554	1 823	SEK
Drott B	151 100	16 339	16 319	SEK
Electrolux B	350 000	49 286	54 775	SEK
Eniro	350 000	26 172	26 250	SEK
Ericsson B	9 500 000	571 107	541 499	SEK
Expanda B	250 000	11 774	9 975	SEK
Finnveden B	190 500	8 773	5 620	SEK
Framfab	3 350 000	3 350	2 144	SEK
FöreningsSparbanken A	404 400	48 164	52 572	SEK
Gambro B	320 600	21 330	21 160	SEK
Haldex	342 800	29 967	29 824	SEK
Heba Fastighets B	50 000	3 255	3 375	SEK
Hennes & Mauritz B	1 111 450	203 126	241 185	SEK
Hoist International B	100 000	5 411	5 750	SEK
Holmen B	60 000	13 828	14 310	SEK
Hufvudstaden A	394 000	11 250	10 362	SEK
Industrivärden A	57 000	10 033	9 377	SEK
Industrivärden C	395 100	53 828	59 858	SEK
Intentia B	200 000	12 352	12 800	SEK
Investor B	602 800	68 399	69 021	SEK
JC	172 200	10 236	8 782	SEK
JM B	233 200	49 873	51 304	SEK
KMT	14 400	1 369	1 418	SEK
Lagercrantz Group B	533 600	13 298	15 741	SEK
Luvit	223 400	2 238	447	SEK
Mekonomen B	140 000	15 396	23 240	SEK
Micronic Laser System	47 300	12 151	9 034	SEK
Munters	214 200	32 831	37 378	SEK
Neonet	136 500	1 821	2 402	SEK
Nexus	100 000	5 892	3 940	SEK
Nokia SDB	250 000	54 544	66 750	SEK
Nordea	750 000	39 064	41 625	SEK
Observer	129 600	7 927	8 942	SEK

Svenska aktier	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde	Valutaenhet (tusental)
OM AB	75 000	7 951	10 350	SEK
PartnerTech	135 000	14 394	9 450	SEK
Perbio Science	100 000	12 420	17 050	SEK
Pergo	192 000	6 926	7 488	SEK
Pharmacia SDB	25 000	11 621	11 400	SEK
Precise Biometrics A	65 850	12 663	7 507	SEK
Proffice B	650 000	21 205	25 025	SEK
Pyrosequencing A	345 300	15 623	12 949	SEK
Readsoft B	350 000	6 809	5 915	SEK
Sandvik	70 200	15 543	15 760	SEK
SAPA	166 300	22 353	23 947	SEK
Sardus	121 740	7 456	7 791	SEK
SCA B	350 000	69 340	100 450	SEK
Scandiaconsult	567 473	20 961	22 415	SEK
Scania B	151 600	27 849	29 107	SEK
Scribona B	46 000	534	524	SEK
SEB A	306 600	28 013	29 280	SEK
Seco Tools B	348 000	79 583	78 648	SEK
Securitas B	732 600	130 219	145 787	SEK
Skandia	2 154 700	168 448	163 757	SEK
Skanditek A	810 000	34 412	22 194	SEK
Skanska B	2 175 000	162 102	148 988	SEK
SSAB B	249 000	21 146	23 531	SEK
Stora Enso OYJ R (SEK)	339 200	45 243	45 114	SEK
Telelogic	450 000	9 252	3 690	SEK
Telia	535 800	24 436	25 022	SEK
Teligent	190 500	4 541	5 906	SEK
Tornet	73 600	10 065	10 230	SEK
Trelleborg B	110 000	8 360	8 855	SEK
Ångpanneföreningen B	10 000	1 543	1 420	SEK
Öresund	37 475	10 679	11 805	SEK
Summa svenska aktier	2 772 074	2 839 991	SEK	

Utländska aktier	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde	Valutaenhet (tusental)
Danmark				
D/S 1912 B	15	848	855	DKK
Danisco	114 450	33 870	34 221	DKK
Danske Bank	150 000	19 319	20 100	DKK
Group 4 Falck	60 000	47 164	56 100	DKK
Jyske Bank	30 000	5 421	5 280	DKK
Novo Nordisk	125 000	41 207	42 688	DKK
TK Development	68 000	13 400	11 968	DKK
Norge				
Tomra Systems	100 000	8 194	8 600	NOK
Finland				
Elcoteq	68 850	665	689	EUR
Elisa Communication	100 000	1 435	1 361	EUR
Huhtamäki	82 000	2 845	2 911	EUR
Metsä Tissue	76 900	788	674	EUR
M-Real B	50 000	346	347	EUR
Nokia A	400 000	10 202	11 584	EUR
Perlos	59 800	661	697	EUR
Sonera Corp	200 000	1 113	1 138	EUR
Tecnomen	501 638	1 219	883	EUR
Tieto-X	255 250	1 459	1 026	EUR
UPM-Kymmene	20 000	745	745	EUR
Tyskland				
DaimlerChrysler	20 000	1 003	967	EUR
SAP (a.o)	14 500	2 047	2 135	EUR
Schering	25 000	1 524	1 490	EUR
Siemens	30 000	1 831	2 241	EUR
Volkswagen	30 000	1 371	1 575	EUR
Nederländerna				
Aegon	50 000	1 526	1 520	EUR
Getronics NV	275 000	1 149	1 001	EUR
KPN	323 980	1 709	1 850	EUR
STMicroelectronics	50 000	1 844	1 803	EUR
Frankrike				
Axa	115 000	3 459	2 699	EUR
BNP Paribas	10 000	996	1 005	EUR
Bouygues	20 000	938	736	EUR
Cap Gemini	30 000	2 302	2 433	EUR
Carrefour	58 000	3 969	3 387	EUR
Christian Dior	60 000	2 783	2 068	EUR
CNP Assurances	30 000	1 050	1 071	EUR
Genesys	29 976	1 286	415	EUR
L'Oreal	27 000	2 149	2 184	EUR
Pernod-Ricard	12 000	992	1 044	EUR
Sanofi Synthelabo	25 000	1 784	2 095	EUR

Utländska aktier	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde	Valutaenhet (tusental)
Thales	25 000	1 003	969	EUR
Vivendi Universal	50 000	4 072	3 075	EUR
Storbritannien				
British Sky Broadcasting Group	50 000	394	378	GBP
BT Group	100 000	272	253	GBP
GlaxoSmithKline	200 000	3 537	3 446	GBP
MM02	500 000	448	432	GBP
Reuter Group PLC	100 000	644	680	GBP
Serco Group PLC	200 000	826	730	GBP
Schweiz				
Novartis Reg	75 000	4 387	4 500	CHF
Roche	62 900	9 476	7 454	CHF
Serono SA	1 500	2 230	2 173	CHF
USA				
AOL	40 000	1 488	1 284	USD
Applied Materials	10 000	511	401	USD
AT&T Wireless	100 000	1 582	1 437	USD
Berkshire Hathaway	60	4 043	4 536	USD
Eli Lilly & Co	10 000	813	785	USD
Fleming Cos	75 000	1 565	1 388	USD
Foundry Networks	140 000	2 584	1 141	USD
Kulicke & Soffa	53 000	996	909	USD
Merck US	40 000	2 660	2 352	USD
Metlife	10 000	334	317	USD
Service Corp Intl (SRV)	600 000	3 613	2 994	USD
Sprint Corp	30 000	1 385	732	USD
Sun Microsystems	200 000	2 378	2 460	USD
WAB	60 000	818	738	USD
Summa utländska aktier		1 236 011	1 184 564	SEK
Externt förvaltd aktieportfölj				
SEB America		17 304	19 404	USD
Externa aktiefonder				
Eikos		50 000	52 620	SEK
Zenit		100 000	89 521	SEK
Valhalla		750	771	EUR
Summa aktier totalt		4 348 115	4 376 614	SEK

Not 16. Övriga fordringar

	2001	2000
Hysesfordringar m m	84	343
Fastighetsskatt	–	252
Fordran SPP	–	985
Reversfordran	–	4 526
Sålda ej betalda värdepapper	174 286	89 283
Övrigt	615	39
Summa	174 985	95 428

Not 17. Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2001	2000
Upplupna räntor	38 876	30 743
Förutbetalda kostnader	626	188
Summa	39 502	30 931

Not 18. Eget kapital

	Stiftelsekapital	Vinstregleringsfond	Totalt eget kapital
Nominellt kapital			
Eget kapital 2000-12-31	3 009 419	4 030 289	7 039 708
Avsättning för pensioner *	–	–2 452	–2 452
Justerat eget kapital 2000-12-31	3 009 419	4 027 837	7 037 256
Redovisat årsresultat	–	796 351	796 351
Beviljade forskningsmedel	–	–350 295	–350 295
Eget kapital 2001-12-31	3 009 419	4 473 893	7 483 312
Realt kapital			
Eget kapital 2000-12-31	3 832 184	5 120 871	8 953 055
Avsättning för pensioner *	–	–2 452	–2 452
Justerat eget kapital 2000-12-31	3 832 184	5 118 419	8 950 603
Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde (se not 10)	93 889	–	93 889
Real minskning av eget kapital	–	–733 749	–733 749
Beviljade forskningsmedel	–	–350 295	–350 295
Eget kapital 2001-12-31	3 926 073	4 034 375	7 960 448

* Pensionsåtaganden redovisas t.o.m 2000 som ansvarsförbindelser. Fr.o.m 2001 redovisas pensionsskuld i balansräkningen. Ingående pensionsskuld har avräknats från vinstregleringsfond. För att uppnå jämförbarhet mellan åren har 2000 års redovisning justerats.

Not 19. Övriga kortfristiga skulder

	2001	2000
Personalens källskatt	533	869
Köpta ej betalda värdepapper	291 326	75 138
Deposition av hyra	60	60
Skatteskulder	744	312
Förvaltning av medel från SIDA	393	1 000
Förvaltning av medel från Vetenskapsrådet	2 944	–
Förvaltning av medel från riksdagen	144	264
Atrium fastigheter	51	–
Kortfristig del av inteckningslån	249	4 016
Summa	296 444	81 659

Not 20. Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2001	2000
Sociala avgifter	458	593
Intjänade ej uttagna semesterdagar	554	485
Särskild löneskatt på pensionsförsäkringspremier	501	423
Upplupna löner	3 028	–
Upplupna räntor inteckningslån	490	505
Förutbetald hyresintäkt	1 953	6 024
Övrigt, fastigheter	1 047	1 038
Övriga upplupna kostnader	376	715
Summa	8 407	9 783

Not 21. Ställda säkerheter

	2001	2000
För egna avsättningar och skulder		
Avseende skuld för inteckningslån		
Fastighetsinteckningar	117 914	121 977
Summa	117 914	121 977

Beviljade medel till forskning

	2001	2000
Medel från Jubileumsdonationen inkl Nils-Eric Svenssons fond	118 003	171 553
Medel från Kulturvetenskapliga donationen	231 367	320 236
Medel från Erik Rönnerbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	705	675
Medel från Erik Rönnerbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	220	215
Summa	350 295	492 679

För mer detaljerad information, se avsnittet "Nya forskningsprojekt år 2001" (sid 95) samt avsnittet "Statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning" (sid 137).

Donationer

(belopp i tkr)

De medel som Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond förvaltar härrör från fem olika donationer.

- Donation från Sveriges Riksbank för att främja och understödja vetenskaplig forskning (Jubileumsdonationen)
- Nils-Eric Svenssons fond
- Kulturvetenskapliga donationen
- Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar
- Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren

(För en mer utförlig beskrivning av ändamålen för de olika donationerna hänvisas till avsnittet "Den forskningsstödjande verksamheten").

Samtliga medel som donerats till Riksbankens Jubileumsfond samförvaltas. Avkastningen från de olika donationerna skall emellertid gå till olika ändamål. Stiftelsens totala avkastning på förvaltade medel måste därför fördelas på de olika donationerna.

Vid ingången av år 2001 var marknadsvärdet för de olika donationerna följande:

1. Jubileumsdonationen inklusive Nils-Eric Svenssons fond	5 698 860 (63,6527%)
2. Kulturvetenskapliga donationen	3 228 332 (36,0584%)
3. Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	19 744 (0,2205%)
4. Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	6 119 (0,0684%)

TOTALT EGET KAPITAL TILL MARKNADSVÄRDE 2000-12-31	8 953 055
--	-----------

131

Ärlighet och förtroende: teori och erfarenhet i ljuset av den postsocialistiska förändringen av Östeuropa och Centralasien

Riksbankens Jubileumsfonds totala avkastning år 2001 (bokföringsmässigt resultat + förändring av ej realiserade vinster – numera bokförd pensions-skuld (se not 18) = 796 351 – 1 436 211 – 2 452 = –642 312 tkr) skall proportioneras ut på de olika donationerna.

1. *Jubileumsdonationen inkl Nils-Eric Svenssons fond*

Ingående värde	5 698 860
Andel av årets totala avkastning	–408 849
Årets anslag	–118 003
<hr/>	
MARKNADSVÄRDE 2001-12-31	5 172 008

Anslagen från Nils-Eric Svenssons fond har inte någon direkt koppling till avkastningen på förvaltade medel. Styrelsen för Riksbankens Jubileumsfond har förbundit sig att se till att anslagen per år kan uppgå till ett visst belopp – som för år 2001 är 300 000. Donationen skall anses vara förbrukad vid utgången av år 2015. I denna sammanställning har därför Nils-Eric Svenssons fond slagits ihop med Jubileumsdonationen.

2. *Kulturvetenskapliga donationen*

Ingående värde	3 228 332
Andel av årets totala avkastning	–231 607
Årets anslag	–231 367
<hr/>	
MARKNADSVÄRDE 2001-12-31	2 765 358

3. *Erik Rönnebergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar*

Ingående värde	19 744
Andel av årets totala avkastning	–1 416
Årets anslag	–705
<hr/>	
MARKNADSVÄRDE 2001-12-31	17 623

4. *Erik Rönnebergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnaåren*

Ingående värde	6 119
Andel av årets totala avkastning	–440
Årets anslag	–220
<hr/>	
MARKNADSVÄRDE 2001-12-31	5 459

TOTALT EGET KAPITAL TILL MARKNADSVÄRDE 2001-12-31	7 960 448
--	-----------

STOCKHOLM DEN 8 FEBRUARI 2001

Stig Strömholm <i>Ordförande</i>	Sonia Karlsson <i>Vice ordförande</i>	Lars Bäckström
Berndt Ekholm	Åke Gustavsson	Chris Heister
Christer Jönsson	Lars-Erik Klangby	Hillevi Rosenquist
Tuve Skånberg	Gunnar Törnqvist	Rune Åberg
Dan Brändström <i>Verkställande direktör</i>		

Revisionsutlåtande

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens förvaltning i Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond för år 2001. Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i stiftelsen för att kunna bedöma om styrelseledamot är ersättningsskyldig mot stiftelsen, om skäl för entledigande föreligger eller om ledamoten på annat sätt handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med stiftelselagen.

Styrelseledamöterna har inte handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet.

STOCKHOLM DEN 11 FEBRUARI 2002
PricewaterhouseCoopers AB

Ulrika Granholm Dahl
AUKTORISERAD REVISOR

*Saerymas Cupido,
Valla de Yucumari, Cuba.*

Öf. 1777
Feb. 1851. 1752) 971.

Kolibris och blommande kvist, akvarell, Kuba 1851. Från Fredrika Bremers skissbok från Nya Världen.

Bremer och dagboken

CARINA BURMAN

Det finnes Ebb och flod i Menskans själ, de vexla dageligen ja stundligen. När det är ebb då sitta vi på torra sanden med vårt lefnadsfartyg, och allt är trögt och tråkigt, men när floden af varma och goda känslor återkommer då bli vi flott och allt går lätt och lustigt.

Hösten 1843 gjorde Fredrika Bremer (1801–1865) den reflexionen i sin dagbok. Hon befann sig i framgångens tidvattenvåg, som femton år tidigare bytt av ungdomens långvariga lågvatten. Född i en rik bruksägarfamilj hade Bremer fått den bästa uppfostran som kunde köpas, men där kärlek, självförtroende och tillräcklig mat tyvärr inte ingick. Hennes konstnärliga intressen uppmuntrades däremot. Hon studerade teckning och miniatyrmåleri för skickliga konstnärer, och under tonåren blev hon familjens egen tillfällespoet. År 1828 debuterade hon med novellsamlingen *Teckningar utur hvardagslifvet*. Ursprungligen skrev hon främst för att tjäna pengar till välgörenhet – societetsdamen var ju inte myndig – men började snart se sitt författarskap som ett kall. Under trettio års tid publicerade hon tretton romaner. Gemensamt för dem alla är skildringen av samtidens vardagsliv i högreståndskretsar – sådant som hennes läsarinnor väl kände till – och ett feministiskt budskap, som med åren blev allt tydligare. År 1843 hade hennes böcker börjat översättas till främmande språk, och inom kort skulle hon vara en litterär storhet i hela Europa. I december 1843 trädde hon ut i offentligheten (dit kvinnor egentligen inte hade tillträde) och väckte kvinnornas intresse för samtidens sociala problem genom ett upprop i *Aftonbladet*. Genom att låta en ihjäl-piskad åkarhäst klaga sin nöd – samma månad i samma tidning – fäste hon tidens uppmärksamhet också på djurens lidande. Året innan hade hon dessutom publicerat en teologisk skrift, *Morgon-väckter*, något som kvinnor knappast förväntades göra.

Fredrika Bremer var pionjär på många fält. På 1850-talet utvecklade hon sina idéer vidare, medverkade till att grunda Stockholms fruntim-

mersförening för barnavård och försökte samla landets kvinnoförbund under en landsorganisation. Sommaren 1854 uppmanade hon i *The Times* hela världens kvinnor att förena sig i ett fredsförbund för att gemensamt bygga upp världen efter kriget. Hennes appell möttes med hänskratt. Tiden var inte mogen.

Redan den unga Bremer visste vad hon ville och sa uppenbarligen vad hon tyckte. Hon ansåg sig sakna takt, och i tonåren lär hon ha predikat jämställdhet för tjänstefolket hemma i slottsköket, men utan större framgång. Det första mera sammanhängande verket av Bremers hand är en resedagbok, ställd till en kusin. Dagboken berättar om familjens vräkiga europaresa, där den tjugoåriga Fredrika gång på gång erinrades om att hon som kvinna borde veta sin plats. Friheten var långt mindre i täckvagn i Tyskland än hemma i de stockholmska salongerna, och Bremer framträder som fullfjädrad feminist.

Mycket i den ungdomliga resedagboken pekar fram mot Bremers författarskap. Här finns inte bara budskapet och de detaljrika skildringarna av människor, platser och måltider, utan också en form, som även författarinnan Bremer gärna använde. I sina tidiga verk skapade hon några minnesvärda diktjag, däribland den formidabla berätterskan Beata Hvardagslag i debutromanen *Familjen H**** (1830–31) och brevskriverskan Fransiska Werner i *Grannarne* (1837). I sina mest framgångsrika verk väljer hon att förse verken med en definierad avsändare, ett diktjag, liksom med en tydlig adressat. Jag-formen underlättar läsarens identifikation, men är samtidigt bedräglig. Diktjag och författarjag förväxlas än idag. Påfallande ofta identifierade läsarna Bremer med romangestalterna, särskilt om de hade penna i handen och var en smula snusförnuftiga.

Jag-formen är särskilt vanlig i Bremers tidiga författarskap. Senare återvände hon till den i reseskildringarna *Hemmen i den nya världen* (1853–54) och *Lifvet i gamla världen* (1860–62) – den förra består av författarinnans omarbetade amerikabrev till system Agathe. Resedagboken *Lifvet i gamla världen*, som skildrar resorna i Europa och Mellanöstern, inleds med ett förord, där Bremer kommenterar dagboksformen:

Det är en egen sak att hålla dagbok – för sig själv; jag begriper icke huru man kan stå ut dermed. En gång, i min första ungdom, skref jag en dagbok, eller rättare, en slags moralisk conto-bok, i hvilken hvar dag antecknades med det korta tillägget af ”bra” eller ”illa” eller ”så-så”. Vid årets slut uppsummerades dagarne; men då jag, om ett par år, märkte att summan af ”så-så-dagar” städse blef den öfvervägande, ledsnade jag vid saken, och har sedan icke hållit en dagbok – för mig själv.

Dagboksformens främsta brist var i Bremers ögon avsaknaden av adressat. Det bekymret löste hon dock. Liksom tjugoåringens resedagbok är *Lifvet i gamla världen* riktad till en närstående – denna gång inte

en äldre kusin som man kan fnittra med, utan en viss L*, nämligen Läsaren.

Det är min avsikt att här dröja något vid Bremers bruk av dagboksformen, både privat och litterärt, både med adressat och utan. Formen i Bremers verk har mera sällan uppmärksamats. En mera genomarbetad berättarteknisk studie av hennes verk vore angelägen. Här gör jag bara några nedslag i det rika materialet.

Bremer förde ibland dagbok. Förgäves letar man där efter andlösa förtroenden och känslomässig bikt. Istället finns korta tankeanteckningar, ibland daterade och uppenbarligen nedskrivna med ojämna mellanrum. En samling av ”Några inre erfarenheter” från 1842–47 i Göteborgs Universitetsbibliotek består av aforsmartade reflexioner, varav några med personlig prägel, medan ett häfte i Kungliga Biblioteket rymmer såväl dagboksanteckningar som litterära och självbiografiska utkast, diverse dikter, citat, excerpter och till och med ett förkastat förord till romanen *Nina* (1835).

Anteckningsboken i Kungliga Biblioteket inleds 1828 och sträcker sig fram till 1837, med ett avbrott 1831–34. Redan på handstilen syns Bremers utveckling: en flickaktigt försiktig piktur lämnar snart plats för emfatiska anteckningar, där fjädern doppats djupt i bläcket. Bremer hade vid det laget skaffat sig viss skrivvana – utöver noveller och dikter hade hon publicerat fyra romaner. Anteckningarna speglar både hennes egen och böckernas utveckling. I mars 1831 berättar hon att mötet med filosofiskt intresserade vänner gjort ”Epok i mitt intellectuella lif”. Fyra år senare kämpade hon med *Nina*, sin tjockaste och minst lyckade bok, men lade den åt sidan och skrev i anteckningsboken:

När jag kommer så in i Tänkandets labyrinth att jag ej ser mig god till att komma derur – då jag ej vet hvarthän för Ideer och irrbloss, då tar mig en otålighet och en förtviflan och begäret tar mig att vända mig ifrån detta lif och till ett verkligare. Jag vill kyssa en Man, amma ett barn, sköta ett hus-håll, göra lyckliga och ej tänka utom för dem och för att prisas Gud.

Det rörde sig uppenbarligen om en tillfällig svaghet. Ett äktenskap skulle resolut ha gjort slut på författandet. Bremer hade insett litteraturens förmåga att förmedla ett budskap – i hennes fall just frågan om kvinnans ställning och rättigheter. Varken kyssandet eller ammandet var uteslutna i hennes kvinnovärld, men Bremer pekade gärna på andra alternativ.

I det lilla häftet från tjugo- och trettioitalen är dagboksanteckningarna ganska få. Tio år senare var Bremer en flitigare dag- eller tankeboks-skrivare. I september 1842, när debatten kring hennes teologiska skrift *Morgon-väckter* klingat ut, konstaterade hon: ”Inga Theologiska disputer mer! Sådana ha varit nära att skilja mig från mina bästa vänner.”

Hon uttalade sig annars om musik och litteratur, tecknade ned ”träffande uttryck” och berättade hur hon sett sorgsna, förtryckta kvinnor stilla vagga med överkroppen när de sitter tysta. En dag skrev hon:

Det finns [en] mängd af böcker skrifna för att bilda qvinnan till en god maka och moder, men knappt någon för att bilda af henne en god meniska och medborgarinna i alla förhållanden af lifvet, och oberoende af äktenskapet.

Det var den 24 juli 1843. Bremer höll på att lägga sista handen vid en roman, vars främsta ämne var just ”Qvinnans emancipation” och som skrevs i dagboksform. *En Dagbok* utspelade sig i samtidens stockholmska överklass – hennes egen miljö – och behandlade emancipation och kärlek, viktiga frågor också i hennes eget liv. Av Bremers brev från 1842–43 framgår hur roman och privatliv korsbefruktat varandra. Författarinnan klagade på att huvudpersonens kärleksspekulationer påverkade henne själv, och ibland använde hon nästan identiska formuleringar i romanen och i privatbrev. Kanske inspirerade romanen också sin författarinna att skriva dagbok. Eftersom anteckningarna ”Några inre erfarenheter” inleds i januari 1842 och romanen var påtänkt redan i oktober året 1841 vet man med säkerhet att ägget i detta fall kom före hönan.

Bremer hade redan tidigare använt dagboksformen i litterära syften. I novellen ”Den Ensamna” [sic] ur *Teckningar utur hvardagslifvets* andra häfte (1830) avslöjar en förtryckt sällskapsdam sina vedermodor i anteckningar, som ibland är daterade. Där gör dock huvudpersonen klart att det är ”ingen nogrann dagbok, ingen qvick och interessant journal som hon skrivit” – en sådan skriver man bara för vänners ögon – utan endast ”ordningslösa tankar”, som far omkring likt höstens bleka löv. Sofia Adelan, som för pennan i *En Dagbok*, delar den namnlösa ensammas tro på kvinnans rättigheter men är varken kuvad eller modlös. Bremer kallade henne ”ett medelting af troll och filosof”, hon har drag av häxa och är en av flera sympatiska upprorskvinnor i romanen. I mars 1843 beskrev Bremer romanens tema som ”qvinnans befrielse, icke från några enskilda band och förhållanden, utan i afseende på hennes inre riktning [uppfostran], hennes medvetande, ställning och sträfvande i lifvet”. Inte förrän i feministmanifestet *Hertha* (1856) skulle Bremer ge uttryck för samma radikala feminism.

Valet av dagboksformen för just denna bok är därför inte oviktigt. Den unga romanen hade redan hundra år tidigare strävat efter ett sken av autenticitet. Dagboksformen ökade inte bara läsarens möjlighet till identifikation, den ingav också en behaglig känsla av att smygläsa andras privata papper. Genom att ge läsaren tillgång till Sofia Adelans dagbok ville Bremer sannolikt öka sympatin för huvudpersonen, och därmed för de åsikter hon företrädde.

Motstående sida:
Dr. Buchanan (frenolog), sepialavering och akvarell, Ohio 1850 samt Octavie Le Vert, sepialavering och akvarell, New Orleans 1851. Från Fredrika Bremers skissbok från Nya Världen.

I vanlig ordning identifierade dock läsekretsen författarinnan och huvudpersonen, och Sofia Adelan sågs som ett rent självporträtt. Tidningarnas recensenter var mestadels positiva, men nedlåtande mot huvudfrågan, d.v.s. kvinnostriden. Inte sällan valde de att missförstå eller bortse från den emancipatoriska förkunnelsen i Bremers romaner. Den här gången var det bara Almqvist som urskilde budskapet. Annars var han inte sen att angripa Bremer, men *En Dagbok* såg han som en god opinionsbildare för feminismen.

I november 1843, samma månad som boken utkom, noterade författarinnan i sin egen dagbok:

Akta sig att bli för nöjd vid berömmen, de smickrande ord. Förlora concepterna, bli yr i hufvudet af sådant utvisar svaga hufvuden eller mycket ovana af sådant nam-nam.

Tidningarnas skribenter var män, medan Bremers läsekrets var mera blandad. Uppenbarligen fick hon beröm från annat håll, kanske i så hög grad att också en erfaren författarinna blev tagen.

Bremer skulle publicera flera romaner, men ingen renodlad dagboksroman. I den inte helt lyckade *I Dalarna* (1845) ges läsaren genom

månatliga anteckningar inblick i brottslingen Julius Wolfs tankeliv. I *Hertha* används dagboksformen för att belysa huvudpersonens feministiska arbete för samhällets omdaning. Bremers skönlitterära bruk av dagboksformen tycks ha samband med budskapets vikt. Sin omoraliska vandel till trots är Julius Wolf författarinnans språkrör och förmedlar insikt om naturen som människans inspirations- och reningskälla. *Den ensamma*, *En Dagbok* och *Hertha* är särskilt inriktade på kvinnofrågan. Det fanns således skäl att binda starka band mellan läsare och berättare.

Också i reseskildringar använde Bremer dagboksformen. Det gällde inte bara ungdomens dagboks-brev till kusinen utan också den starkt politiska *England om hösten år 1851*. I inledningen till sitt sista större verk, *Lifvet i gamla världen*, underkände ju Bremer dagboksskrivandet innan hon släppte loss läsaren på en drygt femtonhundrasidig resa i dagboksform. Skildringen byggde på de anteckningar, som författarinnan fört under resan. *Lifvet i gamla världen* är inte enbart en reseskildring, utan berättelsen om den åldrade författarinnans resa in i sig själv, tillbaka till barndomens trakter – tillbaka till orter hon först nu fick besöka, men som hon kände väl från studierna och barndomens gravyrer – till Rom, Det Heliga Landet och Grekland. Medvetet eller omedvetet återknöt hon här till ungdomens resedagbok. Så bet sig livets berättelse i svansen, som en orm på en gyllene halsring, och förde henne tillbaka där hon börjat. Resan innebar kanske också den sista kontakten med ungdomens dagboksskrivande, lämpligt förlagd till en period som av allt döma fullkomligt saknade så-så-dagar.

Fil.dr Carina Burman (f. 1960), Uppsala, har förutom fyra romaner bl.a. skrivit *Vältalaren Johan Henric Kellgren* (diss., 1988) och *Bremer. En biografi* (2001). Hon har givit ut *Fredrika Bremers brev* (1996) och tillsammans med Lars Burman skrifter av Kellgren, Bremer och Geijer. Hon var huvudförfattare till 1700-talsavsnittet i *Finlands svenska litteraturhistoria* (1999).

Tage Erlander 100 år

ARVID LAGERCRANTZ

Ar 2001 blev i särskilt stor utsträckning ett Erlander-år för Riksbankens Jubileumsfond, som firade Tage Erlanders födelse för 100 år sedan genom en utställning, ett seminarium och utgivningen av hans dagböcker. Tack vare detta börjar vi mer och mer få se en av Sveriges stora svenska statsministrar i helfigur.

Så länge Tage Erlander levde (1901–1985) höll han i stor utsträckning för sig själv vad han tyckte och kände under sin långa statsministertid (1946–1969). När han gett ut sina memoarer i fem band fick han kritik för det. Många saknade de personliga minnena. Men Tage Erlander framhårdade i att det var det sakliga som var det intressanta. När jag en gång 1979 besökte honom i hans hem i Bommersvik i Sörmland hänvisade han till sin store landsman Erik Gustaf Geijer som sagt: ”Tror någon att på det verk vartill han haft lyckan att bidra, just hans prägel och form är det egentligen viktiga, må han besinna att en hel eftervärld står till reds att i detta verk utplåna alla spår av upphovsmannen och blott kvarlämna just det som är skickligt att bli en gemensam egendom.”

För att i någon mån få Tage Erlander att bli personlig föreslog jag att han i den memoarbok som handlar om 1960-talet skulle berätta om de böcker han läst under sitt liv. Det gick han med på under viss tvekan. Han hade läst Bibeln två gånger från pärm till pärm och han läste Strindbergs samlade verk när böckerna stod i fönstret i det studentrum han hyrde i Lund. För att nämna ett par exempel.

Men vid sidan av allt memoarskrivande fanns ju dagböckerna. Så länge han levde fick man intrycket att endast framtida forskare skulle få

läsa dem. Själv fick jag läsa vad han skrev i dagböckerna under 1960-talet. Det var mot slutet av hans aktiva tid och ganska tunna anteckningar. Jag tror att bara Olof Ruin och Björn von Sydow läst vad han skrev under 1940- och 50-talen. När nu Riksbankens Jubileumsfond gjort det möjligt för Sven Erlander att ge ut sin fars dagböcker måste man tala om en forskningsbedrift. Dagböckerna kompletterar memoarerna och ger just den personliga sidan av Tag Erlander som fattats.

Dagböcker

Det är frågan om hastigt nedtecknade minnesbilder. Det finns inga övergripande politiska analyser. Det är ett ständigt klagande på för mycket jobb, dålig hälsa och svårigheter med regeringen. Även om det är riktigt att, som Erlanders forne medarbetare Olle Svenning skrivit, läsaren måste ha sinne för Erlanders kodspråk "fyllt av överdrifter, ironier och understatement", får man vara med varje dag hos landets statsminister. Antingen är han förkyld eller också har han varit förkyld eller håller på att bli förkyld. Hans dagliga tankar om de statsråd han leder är ibland brutala, men eftersom han också förklarar sig själv som oduglig tar man det hela inte riktigt på allvar. I det ögonblick han formulerade sig stod han säkert för sin åsikt men sedan växlar det och det är då man måste läsa med urskiljning.

Tisdagen den 10 maj 1949 när Ernst Wigforss avgått som finansminister skrev han: "Om jag orkade skulle jag själv ta finansministerposten och låta Sköld bli statsminister. Alla de föreslagna finansministerna har så många brister att det blir ett äventyr. Sträng den skarpsinnigaste har en alltför hård viljeinriktning och för starka bindningar vid sin klassinstinkt. Strand för avvaktande, passiv, rädd för strid och konflikt. Kinna något för mjuk och konciliant och något för opreciserad både i tanke och ord, mindre i gärning. Halls brister behöver inte sättas på pappret".

Samma dag inledde Erlander dagboksanteckningen på följande sätt: "Det är ljuvligt att inte behöva jäkta. Få tid på sej. Fundera. Eller bara slöa. Som i går kväll, då enda störande intermezzot var en diskussion med Knutte Söderström, vår portvakt, om det uteblivna varmvattnet i vår fastighet. Och så på kvällen Karin Kavlis uppläsning av en novell av Agnes von Krusenstjerna. Diskussion med Aina och pojkarna om vår Lapplandsresa. Som tycks bli av. Vad det nu kan bero på."

Man får klart för sig att statsministern ständigt reser ut i landet för att hålla politiska föredrag. När han är i Stockholm kommer en evig ström av människor, hög som låg, och begär olika saker av honom. Ibland är det pengar, ibland gäller det ett ämbete eller ett uppdrag. Kungen och kronprisen tar mycket tid, så mycket att man måste säga att kungen fortfarande hade inflytande. Det märks verkligen att andra världskrigets skugga alltjämt vilar över Sverige och regeringen. Rädslan för ett nytt världskrig kommer tydligt fram. Konflikterna mellan de

äldre statsråden är ett ständigt problem för Tage Erlander, som ju ärvde Per Albins regering. Wigforss och Sköld skildras som de två stora under dessa år. Förhållandet till Gustav Möller är känsligt sedan ju Tage Erlander blivit statsminister i konkurrens med Möller, som hade varit Erlanders mentor och chef.

Erlander använder en fin prosa när han skriver sina dagboksanteckningar varje morgon. Ofta tar han med kommentarer till skönlitterära böcker han läst och teaterpjäser han sett. Utförligheten förvånar. Man måste dock medge att det till slut blir lite tungt att läsa när så mycket upprepas.

Rensa bort personomdömena

I en radiointervju som jag gjorde med Tage Erlander 1984 frågade jag honom hur han såg på dagböckerna och framtiden. Han var tveksam till att lämna ut personomdömena. "Dom är så växlande och ofta grundade på felaktiga föreställningar att dom bör du rensa bort," sa han till mig. Vid ett annat tillfälle 1975 frågade jag om han påverkats av vad framtiden skulle tycka när han skrev dagböckerna: "Nej, jag har inte påverkats av rädsla för historiens dom när jag gjorde mina anteckningar. Alla tror att de är odömliga och tror därför att dom ska hinna förstöra anteckningar som eventuellt skulle komma att skada andra eller ge en besvärande bild av en själv", svarade Tage Erlander. Vid det tillfället kommenterade han också kritiken mot memoarerna: "Från början var min avsikt inte att skriva efterkrigstidens historia men det blev så när jag fick klart för mig att den publik jag ville nå (de unga) inte visste

särskilt mycket om vad som hände. Jag var därför tvungen att t.ex. redogöra för våra valsiffrors utveckling i Norrbotten o.s.v. Det har blivit en ny Odnär, sade Erlander och syftade på den tidens bekanta lärobok i historia.

Det var förstås en känslig fråga för Sven och Bo Erlander att ge ut dagböckerna nästan utan strykningar. Eftersom det gått 50 år sedan de skrevs och nästan alla som omnämnts är döda är det självklart rätt att ge ut dem. I och med att Tage Erlander också lät de tusentals anteckningarna lämnas kvar till eftervärlden är det en välgärning att inte bara forskare utan allmänheten får del av dem. Med stort intresse väntar vi på kommande delar.

Utställning med hemsida

För att särskilt nå unga människor skapades också en utställning som ville få igång en diskussion om vår tids aktuella frågor med utgångspunkt från tiden efter andra världskriget. Riksbankens Jubileumsfond har bekostat utställningen med stöd av Socialdemokraterna. Sedan är det Riksutställningar som gjort den. Den 12 maj 2001 invigdes den av försvarsminister Björn von Sydow på Erlandergården i Ransäter, Tage Erlanders födelseort. När RJ höll Erlanderseminariet i Riksdagens andrakammarsal den 19 september 2001 invigdes utställningen ännu en gång, nu av talman Birgitta Dahl.

Utställningen fick namnet "Det var på den tiden Tage Erlander styrde landet". Man ville nå en bred allmänhet med fokus på ungdomar. Den byggde på fem teman: demokratin, välfärden, neutraliteten och rätten till utbildning och arbete. Helene Larsson var producent och konstnärlig ledare. Det formspråk som användes var byggnadsställningar för att visa uppbyggnaden av samhället. Tygvepor försågs med bilder och text som var citat från Tage Erlanders memoarer, dagböcker eller intervjuer. Det enda föremål från Erlander som visades var hans glasögon och det smått sensationella brev som han 1949 skrev till chefen för telegrafverket Håkan Sterky med en begäran att förbereda organiserandet av "en motståndsrörelse avsedd att träda i funktion om någon del av landet skulle bli ockuperat". Utställningen finns också på Internet under adressen www.tageerlander.org. Där kan man även lyssna till flera intervjuer med Tage Erlander. Fram till sommaren 2003 kommer utställningen turnera i regi av Folkets Hus och Parker. Under hösten 2001 nominerades den som en av fyra bästa kulturwebbplatser. Utställningen innehåller också en interaktiv station och kan användas som läromedel i gymnasiet.

Seminarium

När RJ:s ordförande Stig Strömholm hälsat välkommen till seminariet "Tage Erlander 100 år" var det ganska fullt i riksdagens andra kammarsal. Sönerna Bo och Sven Erlander med barn och barnbarn räknade sammanlagt in 12 personer och bland deltagarna fanns många av lan-

dets främsta politiker: statsminister Göran Persson, f. statsminister Ingvar Carlsson, f. statsminister Thorbjörn Fälldin och f. statsminister Ola Ullsten. Tidigare partiledare som C.H. Hermansson, Gunnar Helén och Lars Werner stod också på listan liksom t.ex. Rudolf Meidner, Ernst Michanek, Anita Gradin, Britt Bohlin, Rolf Wirtén, Nils G. Åslind, Ingemar Mundebo, Bosse Ringholm, Allan Larsson, Sverker Åström och Gustav Cedervall. Media var bland annat företrätt av de tre O:na i TV Lars Orup, Gustav Olivecrona och Åke Ortmark, samt av Ivar Ivre och Dieter Strand. Sammanlagt kom omkring 180 personer till seminariet.

Seminariedagen kretsade kring fyra teman: statsministerämbetet, utrikespolitiken, förväntningarnas missnöje och forskningen. Ett antal forskare och politiker hade bjudits in att tala och samtala. Avsikten var att ge den mer teoretiska bilden samtidigt med synpunkter av praktiserande politiker. Talmannen Birgitta Dahl inledde med att säga att Tage Erlanders dagböcker öppnat ett alldeles nytt rum åt oss. "Läsningen hade varit både gripande, lärorik och utvecklande." Talmannen fortsatte: "I vår tid, när ledare i samhället avkrävs självklara besked i 60-sekundsnuttar utan möjligheter till nyanser och tvekan, så är det faktiskt en tillgång att få återkomma till den prövande människan, den sökande människan såsom vi får genom Erlanders tankar och tvivel."

F. statsminister Ingvar Carlsson, professor emer. Olof Ruin och Björn von Sydow talade om statsministerämbetets förändring. Björn von Sydow tog upp "hur komplext och hur skenbart ett ledarskap kan vara, inte det som vi förknippar med hela handen framåt, den klara viljan, den bestämda prioritetsordningen, utan ifrågasättandet, jämkandet och oron". Detta var något som von Sydow fått med sig redan som ung man när han samarbetade med Erlander, berättade han.

Olof Ruin påpekade att man inte ska dra för stora slutsatser om hur Erlander fungerade som statsminister genom att läsa dagböckerna. "Där ville han skriva av sig", sade Olof Ruin. Ingvar Carlsson redogjorde för hur statsrådsberedningen vuxit men statsministerämbetet egentligen inte förändrats. "Själv var han också oförändrad. Totalt oförstörd av makten, det visar dagböckerna", sammanfattade Ingvar Carlsson. Statsminister Göran Persson menade att man slås av hur likt mycket är. "Alla de stönanden och allt elände som finns beskrivet i en statsministers vardagliga reflektioner är exakt desamma i dag", sade Göran Persson, som tillfogade: "Och sedan de här fruktlösa försöken att nå en något högre intellektuell nivå på regeringens diskussioner. Det har vi ju alla försökt hantera genom att rekrytera nya statsråd men det tror jag inte är så där alldeles framgångsrikt."

Nästa tema handlade om de yttre och inre hoten. F. ambassadören Kaj Björk, som var internationell sekreterare i socialdemokraterna på 1950-talet, skulle samtala med professor Krister Wahlbäck, UD. Kaj

Björk, som var en av de få närvarande som var omnämnd i dagböckerna, berättade att han upplevde Tage Erlander som en utomordentligt trevlig, trivsamt och behaglig person. Vid enstaka tillfällen kunde han bli gräsligt arg, berättade Kaj Björk, som menade att "i stort sett visade han inte utåt alls den bild som man får av hans eviga bekymmer morgon efter morgon över allt elände som han upplevt dagen före".

Krister Wahlbäck framhävde det "alldeles enastående i dessa dagboksanteckningar som dokumentation och som arbetspresentation och då tänker jag inte bara på svenska förhållanden utan internationellt".

Under eftermiddagen var det Ola Ullstens tur att tala om "De stora förväntningarnas missnöje" med professor Ann-Sofie Ohlander. Här handlade det om det starka samhällets utbyggnad men också om kvinnofrågan. Ann-Sofie Ohlander tog fasta på utvecklingen av kvinnans villkor. "Det var kvinnorna som utgjorde den kvantitativt största gruppen missnöjda", menade professor Ohlander. Hon hade räknat fram att i den andra delen av dagboksanteckningarna fanns 918 män omnämnda och bara 126 kvinnor. Ola Ullsten tryckte på Erlanders humor och ansåg att både Gunnar Helén och hans själv uppskattade "att Tage Erlander så öppet erkänner lika ofta som vi liberaler gör, att han vågade vara kluven innan han bestämde sig för vilket beslut som skulle gälla och då gick till aktion med i huvudsak stor framgång".

Som sista punkt talade fyra forskare om de forskningsinsatser som Erlander stod bakom. Det var professorerna Christina Florin, Karl Grandin, Sven Kullander och Sverker Sörlin. Det gällde bl.a. kvinnans utveckling och atomkraften. Professor Christina Florin beskrev hur kvinnorna under Erlanders tid gradvis fått tillträde till framstegen, alltså den högre utbildningen. "Lagarna infördes på Palmes tid men förberedelsearbetet hade gjorts på Tag Erlanders tid."

Karl Grandin, biträdande föreståndare för Centrum för Vetenskapshistoria vid Kungl. Vetenskapsakademien, skildrade utvecklingen av atomkraften och hur Erlander tagit initiativ till Atomkommittén, som kom att leda delar av det första forskningsarbetet i Sverige om atome-nergin. Som statsminister var också Erlander ordförande i forskningsberedningen. Till slut redogjorde professor Sven Kullander för hur Tage Erlander påverkats av de upptäckter och uppfinningar som gjordes under 1900-talet.

Seminarier avslutades med att Tage Erlanders son Sven gav följande uppfordrande karakteristik: "Tage var en varm människa och en positiv partiledare och statsminister. Det är mycket klagande i dagböckerna. Solidaritet och förmåga till rationella beslut präglade hans människosyn. Han var övertygad om att utbildning och forskning skulle lägga grunden till samhällets omdaning. Han hade framtidsoptimism, engagemang för människorna och den grundläggande demokratiska synen. Han strävade efter fred, frihet och oberoende. Må vi följa hans exem-

pel." Sven Erlander påpekade också att han tror att det kommer att bli 4-5 dagböcker totalt.

Seminarier dokumenteras i en särskild bok som RJ ger ut och som redigeras av Leif Andersson, en gång medarbetare till Tage Erlander.

Genom RJ:s satsningar har kunskapen om Tage Erlander ökat kraftigt. Vi har fått en tydligare bild av hans första år som socialdemokratisk partiordförande och statsminister. Vi har nu fått veta:

- att Tage Erlander hade starka känslor och reagerade hårt för saker men han läste sig inte av t.ex. motvilja utan använde sin starka känsla konstruktivt för socialdemokratins nytta,
- att han inte var så ödmjuk som han ibland verkat (Han visste vart han ville även om han lät alla komma till tals och det tog tid att komma fram till beslut),
- att han hade det svårare på många sätt än han berättat, var sjukare, mer rädd för ett nytt världskrig och hade ständiga konflikter i regeringen,
- att han höll politiska tal över hela landet ofta, ofta,
- att han var lika fördomsfull mot kvinnor som andra män på hans tid,
- att han ständigt läste skönlitteratur och gick på teater,
- att han verkar mänsklig, mänskligare än innan vi fick läsa dagböckerna.

Avslutande bild

Själv fick jag träffa Tage Erlander ganska ofta under hans sista tolv år. För mig gällde det att få honom att berätta om sitt liv i radio och i olika böcker. Den 18 februari 1981 var jag på väg från Stockholm till Bommersvik. Jag hade hört om Elin Wagners drömmar i bilradion och frågade Tage Erlander om han drömde:

"Ja då, mest mardrömmar, svarade han. Ständigt var det samma dröm. Jag var på väg uppför trappan till slottet från Mynttorget för att gå på konselj. Plötsligt upphör trappan och ersätts av en tunn livsfarlig spång. I samband med att jag skulle våga mig in på spången vaknar jag. Själv tror jag att det har att göra med mina besvärligheter med olika slag av formalia. Konseljen var en sådan. Jag kunde gripas av samma obehag inför ett cocktailparty."

Ofta tänker jag på Sveriges statsminister famlande på slottets fasad. Själv var han övertygad om att drömmen säkert avslöjade något mycket typiskt om honom själv och hans person.

Journalisten Arvid Lagercrantz, Stockholm, träffade under en lång följd av år Tage Erlander för intervjuer inför olika radioprogram och publikationer.

104

Religionens domesticering:
Folklig religiositet i det
nordliga rummet 1600–1800

G. V. D. A. vonalen . Sc. . Holmiae . 1714.

Nya forsknings- projekt 2001

Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning publiceras sammanfattande beskrivningar av de nya forskningsprojekt som beviljats anslag under året. Texterna inklusive projekttitlar är formulerade av forskarna själva. RJ beviljar ramanslag, vilket innebär att lokala omkostnadsavgifter av olika slag och i förekommande fall mervärdesskatt ingår i angivna belopp.

För varje projekt uppges följande: projektets diarienummer, projektledarens namn, anslagsförvaltare, projekttitel, beviljade belopp och projektsammanfattning. För ytterligare upplysningar om projektet hänvisas till projektledaren. De ansökningar som endast beviljats planeringsanslag redovisas ej här.

Jubileumsdonationen

- 98 *Docent Mona Rosendahl*
TRANSNATIONALISM OCH UPPFATTNING-
AR OM HEMLANDET BLAND KUBANER I
MIAMI, FLORIDA: EN SOCIALANTRO-
POLOGISK STUDIE
- 99 *Filosofie doktor Ann-Louise Schallin*
KERAMIKPRODUKTIONEN I BERBATI
UNDER MYKENS TID
- 99 *Docent Göran Ahlström*
SVERIGE OCH 'BRETTON WOODS'
(1945-1960)
- 100 *Filosofie doktor Reine Rydén*
BÖNDERNA, MARKNADEN OCH MILJÖN:
NYA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EKOLOGISKA
ODLARE OCH SMÅBRUKARE 1977-2002
- 100 *Docent Sven-Olof Olsson*
SVERIGE I DET HANDELSPOLITISKA
MAKTSPELET 1919-1939
- 101 *Filosofie doktor Bo G. Nilsson*
ERFARENHET OCH BERÄTTELSE: EN
UNDERSÖKNING AV FORM OCH INNE-
HÅLL I NORDISKA MUSEETS ARBETAR-
MINNEN
- 101 *Filosofie doktor Fredrik Nilsson*
AKTIESPARANDE - EN NY FOLKRÖRELSE?
EN ETNOLOGISK UNDERSÖKNING AV
AKTIESPARANDETS DRIVKRAFTER,
UTTRYCKSFORMER OCH GEMENSKAPER
- 102 *Filosofie doktor Gunnar Björnsson*
DET MODALA TÄNKANDETS NATURLIGA
GRUND
- 102 *Filosofie doktor Peter Pagin*
MENING, KOMMUNIKATION, FÖRKLARING
- 103 *Docent Karin Jonnergård*
ATT TRÄDA IN I EN PROFESSION -
INTRÄDESSTRATEGIER OCH PÅVERKAN PÅ
GENUSSTRUKTUREN
- 103 *Professor Christian Berggren*
KRAFTVÄXLING - TANKEVÄXLING: NYA
GESTALTER NÄR ALLT FAST FÖRFLYKTIGAS
I EN KLASSISK SVENSK SYSTEMBYGGAR-
BRANSCH
- 104 *Docent Daniel Lindmark*
RELIGIONENS DOMESTICERING: FOLKLIG
RELIGIOSITET I DET NORDLIGA RUMMET
1600-1800
- 104 *Docent Louise Waldén*
NÅLENS KVINNOR OCH PENNANS:
HEMSLÖJDEN SOM KVINNLIK ARENA
- 105 *Docent Svenbjörn Kilander*
VÄSTJÄMSTKT SEKELSKIFTE: EN REGIONS
SVAR PÅ INDUSTRIALISERINGS- OCH
MODERNISERINGSPROCESSEN 1880-1930
- 105 *Filosofie doktor Per Wisselgren*
DET SOCIALA KUNSKAPSFÄLTETS GRÄN-
SER: AKADEMISERING OCH KÖNSARBETS-
DELNING I ENGLAND OCH I SVERIGE
1880-1960
- 108 *Filosofie doktor Åke Grönlund*
NÄR CYBERSPACE LANDAR: KULTURELLA
MÖTEN I E-DEMOKRATIPROJEKT
- 108 *Professor Cecilia Magnusson Sjöberg*
SÄKER JURIDISK INFORMATIONSHAN-
TERING
- 109 *Filosofie doktor Uta Bindreiter*
MELLAN TRADITION OCH FÖRNYELSE:
RÄTTSTÄNKANDET I SVERIGE 1940-2000
- 109 *Docent Thomas Bull*
FÖRUTSEBARHET OCH FLEXIBILITET: EN
STUDIE AV RETROAKTIVITET I FÖRVALT-
NINGSRÄTTEN
- 110 *Professor Per Linell*
SAMTALSFORSKNING OCH SPRÅKVETEN-
SKAP
- 110 *Filosofie doktor Solveig Granath*
PREPOSITIONER SOM STYR ATT-SATSER
I ENGLISKA
- 111 *Filosofie doktor Hyeon-Sook Park*
SPRÅKLIG REAKTIVERING BLAND KORE-
ANSKA ADOPTIVBARN I SVERIGE
- 111 *Professor Claes Ahlund*
DE SVENSKA FÖRFATTARNA OCH KRIGET:
FÖRSTA VÄRLDSKRIGET I LITTERATUREN
OCH LITTERATUREN UNDER FÖRSTA
VÄRLDSKRIGET
- 112 *Filosofie doktor Eva-Karin Josefson*
FRANSKA OCH BELGISKA SOCIALISTERS
LITTERATURSYN 1898-1914
- 112 *Professor Torbjörn Åkerstedt*
SÖMNBRIST, IMMUNFÖRSVAR OCH HÄLSA
- 113 *Filosofie doktor Laila Barkefors*
MUSIK SOM LIVSVÄRDE - KNUT BRODIN
OCH HANS BARNVISOR
- 113 *Docent Rikard Forslid*
GLOBALISERING OCH FÖRETAGSLOKALI-
SERING

- 116 *Filosofie doktor Karin Rönnerman*
LÄRANDE OCH OMSORG I FÖRSKOLANS
OCH SKOLANS UPPDRAG
- 116 *Filosofie doktor Stefan Gustafson*
DATORBASERAD OCH INDIVIDANPASSAD
LÄSTRÄNING FÖR ELEVER I ÅK 2-3: EN
LONGITUDINELL INTERVENTIONSUNDER-
SÖKNING
- 117 *Filosofie doktor Agneta Herlitz*
KÖNSSKILLNADER I KOGNITIVA FUNK-
TIONER
- 117 *Filosofie doktor Sverker Runeson*
KOMPETENS SOM FÖRVÄRVAD PERCEPTU-
ELL FÖRMÅGA
- 118 *Professor Lars-Göran Nilsson*
MINNE, GENER OCH HJÄRNBILDNING
- 118 *Professor Olle Persson*
HUR GÅR DET FÖR DEN SVENSKA FORSK-
NINGEN?
- 119 *Docent Rolf Larsson*
KOINTEGRATIONSANALYS AV PANELDATA
- 119 *Filosofie doktor Fredrik Uggla*
SYSTEMKRITIKER I DEMOKRATIN: EN
EUROPEISK JÄMFÖRELSE
- 120 *Filosofie doktor Gunnela Björk*
OLOF PALME OCH POLITIKENS MEDIALI-
SERING
- 120 *Professor Sverker Gustavsson*
REFORMSTRATEGIER FÖR EUROPEISKA
UNIONEN
- Kulturvetenskapliga donationen
- 122 *Professor Inger Lindberg*
SPRÅK OCH SPRÅKBRUK BLAND UNGDO-
MAR I FLERSPRÅKIGA STORSTADSMILJÖER
- 123 *Professor Tommy Gärling*
AKTIEMARKNADEN, PREMIEPENSIONEN
OCH AKTIEFONDSVALET
- 123 *Professor Johan Mårtelius*
HISTORISMER I DET MODERNA:
ARKITEKTUR OCH HUMANIORA I SVENSKT
1900-TAL
- 124 *Docent Lars Petterson*
HUR SKAPAS ETT HISTORIEMEDVETANDE?
- 124 *Professor Monika Asztalos*
EN NY HORATIUS
- 125 *Professor Sverker Lindblad*
SVENSK SKOLKULTUR: KLASSRUMSPRAK-
TIK I KOMPARATIV BELYSNING
- 125 *Docent Ingalill Holmberg*
NÄTVERKSSAMHÄLLET FRÅN INSIDAN
- 128 *Professor Jörgen Hermansson*
DEMOKRATINS MEKANISMER
- 128 *Professor Gunilla Bohlin*
HYPERAKTIVITETS- OCH
UPPMÄRKSAMHETSPROBLEM I ETT
UTVECKLINGSPERSPEKTIV
- 129 *Docent Helene Brembeck*
KOMMERSIELLA KULTURER I ETT ETNO-
LOGISK EKONOMISKT PERSPEKTIV
- 129 *Professor Dag Westerståhl*
RELATIVISM
- Infrastruktur
- 130 *Professor Carl-Olof Jacobson*
VETENSKAPLIG UTGÅVA AV CARL VON
LINNÉ'S BREVVÄXLING
- 131 *Professor János Kornai*
ÄRLIGHET OCH FÖRTROENDE: TEORI
OCH ERFARENHET I LJUSET AV DEN
POSTSOCIALISTISKA FÖRÄNDRINGEN AV
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN
- 131 *Docent Krister Malm*
KONVERTERING AV RARITETSMATERIAL
HOS STATENS MUSIKSAMLINGAR
- 132 *Professor Göran Bexell*
FORSKNINGSFÖRBEREDANDE ÅTGÄRDER
FÖR HUMANISTLABORATORIET VID
LUNDS UNIVERSITET
- 132 *Professor Johan Fornäs*
ACSYS: EN NY INFRASTRUKTUR PÅ
KULTURSTUDIERNAS FÄLT
- 133 *Förste bibliotekarie Hans Nordesjö*
ORIENTALIAPROJEKTET
- 133 *Överbibliotekarie Tomas Lidman*
SLUTFÖRANDE AV KUNGL. BIBLIOTEKETS
KATALOGKONVERTERING
- 134 *Ambassadör Lars Bergquist*
BILDEN AV BIRGITTA: VETENSKAPLIG
BILDDATABAS OCH VIRTUELLT BIRGITTA-
BIBLIOTEK - ETT KUNSKAPSNÄT FÖR
FORSKNING OCH FOLKBILDNING
- 134 *Professor Bernd Henningsen*
ERFASSUNG UNBEARBEITETER SCHWE-
DISCHER DISSERTATIONEN DES 16.-19.
JAHRHUNDERTS IM BESTAND DER HUM-
BOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN
- 135 *Rektor professor Janerik Gidlund*
INTERNATIONELLT VETENSKAPSCENTRUM
VID ÖREBRO UNIVERSITET
- 135 *Filosofie doktor Margareta Cramér*
GAMLA STAN I STOCKHOLM, FÖRDJUPAT
STUDIUM AV STADSDELENS UTVECKLINGS-
HISTORIA UTGÅENDE FRÅN TVÅ BEBYG-
GELSEOMRÅDEN

Antropologi	Dnr J2001-0471
Transnationalism och uppfattningar om hemlandet bland kubaner i Miami, Florida: En social-antropologisk studie	Docent Mona Rosendahl Stockholms universitet 2002 715 000 kr 2003 715 000 kr

Jubileumsdonationen

• Syftet med projektet är att studera diasporakubaner i Miami, den uppfattning de har av Kuba och vad denna uppfattning betyder för deras syn på sig själva och deras liv i USA. Med utgångspunkt i begreppen 'hemland' och 'socialt minne' analyseras vad 'Kuba' som kulturell konstruktion betyder. Två kategorier skall jämföras – personer som är födda i USA av kubanska föräldrar eller som kommit till USA i tidig ålder och de som bott merparten av sitt liv i det socialistiska Kuba och kommit till USA på senare tid. Jämförelsen är viktig då personerna i de två kategorierna förmodligen har mycket olika sociala positioner, upplevelser och erfarenheter av Kuba och USA. Detta är betydelsefullt för förståelsen av hur de studerade personernas självuppfattning och bild av Kuba skapas och omskapas.

Projektets frågeställning kommer att belysas genom analyser av vardagsliv, berättelser om Kuba, ceremonier, genus, nätverk och besök på och från ön. Huvudsakliga metoder blir deltagande observation och djupintervjuer/livshistorier. Projektet är en fortsättning på tre års fältarbete på Kuba. Fallstudien kan tjäna som ett komplement till de storskaliga studier som tidigare gjorts om kubaner i USA samt ge ett bidrag till det teoretiska område som rör transnationalism, migration, exil, flyktingskap och diaspora.

Arkeologi	J2001-0653	Ekonomisk historia	J2000-0039
Keramikproduktionen i Berbati under mykensk tid	Filosofie doktor Ann-Louise Schallin Göteborgs universitet 2002 870 000 kr 2003 870 000 kr	Sverige och 'Bretton Woods' (1945–1960)	Docent Göran Ahlström Lunds universitet 2002 600 000 kr 2003 730 000 kr

• Syftet med projektet är att öka vår kunskap om den mykenska samhällsstrukturen och därmed också generellt öka vår kunskap om alla samhällen på en motsvarande komplexitetsnivå. I Berbati i det grekiska landskapet Argolis grävde svenska arkeologer på 1930- och 50-talen ut en keramikverkstad från sen bronsålder. Berbati ligger alldeles i närheten av Mykene som var en mäktig stat under samma tid och det är troligt att Berbati annekterades av stormakten Mykene. En stor mängd material togs till vara under utgrävningarna i Berbati. Det består till största delen av keramikskärvor. Projektet går ut på att klassificera hela keramikmaterialet för att bestämma verkstadens repertoar. En analys av materialet kan ge svar på om produktionen verkligen övergick i stormaktens händer, dvs. om produktionen förändrades t.ex. till att bli mer specialiserad. Projektet avser också dokumentera en mykensk keramikverkstad, eftersom en sådan produktionsplats ej tidigare har blivit beskriven från mykensk tid. Berbativerkstaden var i bruk redan under den mellersta bronsåldern och den övergavs före slutet på den sena bronsåldern, ca 1200 f.Kr.

• Projektet Sverige och 'Bretton Woods' (1945–1960) vill undersöka huruvida och hur Sveriges anslutning till Bretton Woods-systemet diskuterades på 1940- och 50-talen. Vilka aktörer och intressen var inblandade i diskussionen? Vilka argument framfördes? Vilka konsekvenser av medlemskap och icke-medlemskap tyckte man sig se?

För att få svar på sådana frågor granskas en rad aktörer och intressen – nationalekonomerna, Riksbanken, de politiska partierna, arbetsmarknadens parter, dagspressen – och uppmärksamheten riktas mot deras uppfattningar om konsekvenserna av ett medlemskap eller utanförskap för kapitalbildning, tillväxt, prisutveckling och sysselsättning och mot vissa frågor som dominerade på den internationella scenen.

Förhoppningen är att en sådan genomgång av aktörer och argument skall ge lärdomar till den diskussion angående Sveriges deltagande i EMU som pågår i vår egen tid. Den kan också ligga till grund för en jämförelse med debatten i andra länder.

Ekonomisk historia	J2001-0126
Bönderna, marknaden och miljön: Nya förutsättningar för ekologiska odlare och småbrukare 1977–2002	Filosofie doktor Reine Rydén Göteborgs universitet 2002 310 000 kr 2003 585 000 kr

• Projektets syfte är att, i ett komparativt nordiskt perspektiv, klarlägga de förändringar som det svenska jordbrukspolitiska nätverket genomgått till följd av avreglering, EU-medlemskap, miljöanpassning och förändrad efterfrågan. LRF har en dominerande ställning, men sedan 1980-talet har sektorn genomgått stora systemförändringar och nya organisationer har inträtt på scenen. Projektets fokus ligger på organisationerna för småbrukare och ekologiska producenter, Familjejordbrukarnas Riksförbund, Förbundet Sveriges Småbrukare och Ekologiska Lantbrukarna. Undersökningsperioden är från 1977 till 2002.

Den teoretiska ramen utgörs av diskussionen om policynätverk. Aktörer som ingår i ett etablerat nätverk har en stark tendens att exkludera utomstående, men nya aktörer har en chans att delta i spelet om de har nya resurser att tillföra. Som redskap för att analysera faktorer i omgivningen som kan skapa öppningar i nätverket används begreppet politisk möjlighetsstruktur.

Huvudfrågeställningen lyder: Hur har de senaste årtiondenas förändrade politiska strukturer, EU-medlemskap, miljödebatt och förändringar i efterfrågan påverkat de alternativa jordbrukarorganisationernas möjligheter att utöva inflytande? För att besvara frågan undersöks hur organisationerna försökt påverka statsmakterna och vilket faktiskt inflytande de kunnat utöva, vilka möjligheter de har att påverka på EU-nivån, hur de agerar inom de europeiska samarbetsorganisationerna samt i vilken utsträckning de svenska organisationernas förutsättningar baseras på specifikt svenska omständigheter.

Ekonomisk historia	J2001-0850
Sverige i det handelspolitiska maktspelet 1919–1939	Docent Sven-Olof Olsson Högskolan i Halmstad 2002 400 000 kr 2003 400 000 kr

• För öppna små stater som de nordiska med starkt beroende av internationell handel var mellankrigstiden instabil och turbulent. De fick svårt att av egen kraft orientera sig i de maktblock som uppstod. Situationen var värst för de nybildade staterna Norge och Finland medan det var något enklare för Danmark och Sverige, som hade organisation och vana vid internationella handelskontakter.

Detta projekt har tre syften: 1) Att i ljuset av nyare forskning studera och analysera, hur Sveriges situation och ställning i Europa påverkades av internationella avtal och handelsblockbildningar, först under 1920-talet och sedan efter krisen på 1930-talet. Fokus läggs på de stora varugrupperna såsom export av järnmalm, handelsjärn och skogsprodukter och import av kol, olja och insatsvaror i industri och jordbruk. I fokus står handel och avtal med Tyskland och Storbritannien. 2) Att undersöka hur nationens respektive bransch- och egenintressen påverkade processen för och utfallet av handelsförhandlingarna. 3) Att jämföra de fyra nordiska ländernas (Island exkluderat) förhandlingspositioner, organisering och resultat av internationella förhandlingar och avtal.

Mellankrigstidens utrikeshandel och handelspolitik är relativt lite behandlad för de nordiska ländernas del. Viss ny forskning av intresse för föreliggande undersökning har dock skett under senare år, särskilt i Finland. Ett nordiskt kontaktnät har etablerats.

Etnologi	J2001-0251
Erfarenhet och berättelse: En undersökning av form och innehåll i Nordiska museets arbetarminnen	Filosofie doktor Bo G. Nilsson Nordiska museet 2002 600 000 kr 2003 600 000 kr

• Nordiska museets insamling av arbetarminnen bedrevs huvudsakligen under de femton efterkrigsåren 1945–60. Insamlingen skedde i samarbete med en rad fackförbund. Insamlingsarbetet inbringade nära två tusen berättelser och redogörelser, varierande i längd från ett par sidor upp till hela bokmanuskript, i vilka äldre män och kvinnor ur arbetarklassen berättade om sin uppväxt före och omkring förra sekelskiftet och om sina yrkesverksamma liv därefter. Materialet utgör en unik källa till kunskap om äldre arbetares erfarenheter av levnadsvillkoren under industrisamhällets genombrott i Sverige. Projektets syfte är att analysera Nordiska museets samling av arbetarminnen med inriktning på deras dubbla egenskap av att spegla en erfarenhet av att leva i en underordnad position i klassamhället och att konstruera denna erfarenhet i berättelsens form. Jag vill fokusera minnen som berättelser om uppväxt i förra sekelskiftets arbetarfamiljer. Hur kan klasserfarenhet definieras och analyseras? Vilken är relationen mellan erfarenhet och berättelse? På vilket sätt är berättelserna formade av sin historiska tillkomstsituation och vilken roll spelar den retrospektiva konstruktionen av minnen? Hur kan berättandets former analyseras? Projektets bidrag till teori- och metodutvecklingen inom etnologin är inriktat på att (1) i spänningsfältet mellan kategorierna 'erfarenhet' och 'berättelse' utveckla den kulturhistoriska analysen av industrisamhällets genombrott samt (2) utveckla teori och metod för analysen av folkligt självbiografiskt skrivande.

Etnologi	J2001-0264
Aktiesparande – en ny folkrörelse? En etnologisk undersökning av aktiesparandets drivkrafter, uttrycksformer och gemenskaper	Filosofie doktor Fredrik Nilsson Lunds universitet 2002 500 000 kr 2003 640 000 kr

• Under 1900-talets sista decennier och inledningen av 2000-talet har aktiesparande accelererat på ett sätt som gör Sverige unikt i ett internationellt perspektiv. Aktiesparandets spridning bland vanliga människor har väckt vårt intresse. Det övergripande syftet är att utifrån ett etnologiskt perspektiv undersöka aktiesparandets drivkrafter, uttrycksformer och nya sociala gemenskaper.

Teoretiskt kan forskningsproblemet formuleras som en analys av hur relationen mellan individ och aktiemarknad organiseras som ett spel mellan aktörer. Visserligen rör det sig om aktörer av olika slag, vars handlingar kan sägas rymma olika grader av intentionalitet, men det rör sig lika fullt om aktiva aktörer som påverkar varandra genom att förändra möjligheter och begränsningar för nya handlingar och värderingar. Etnografen, där människan ensam står i fokus, ersätts av en teknografi där varken mänskliga eller ting tillåts att på förhand äga ett handlings- eller tolkningsföreträde.

Projektet ämnar således dels att söka en förståelse för ett empiriskt fenomen, dels att vidareutveckla en kulturteoretisk förståelse av hur ekonomiska, sociala och kulturella sfärer är sammankopplade.

Filosofi	J2001-0163
Det modala tänkan- dets naturliga grund	Filosofie doktor Gunnar Björnsson Stockholms universitet 2002 570 000 kr 2003 570 000 kr

• Syftet med projektet är att från ett naturalistiskt/biologiskt perspektiv förstå mänskligt modalt tänkande: tänkande om vad som är möjligt och nödvändigt, vad som kan, får, eller måste göras. Sådana tankar är alldeles centrala för vår världsbild och vår självuppfattning, men filosofisk forskning kring modaliteter har i väldigt liten utsträckning gjort det begripligt varför vi alls tänker modala tankar eller hur vi kan ha kunskap om modala fakta. Framsteg inom filosofisk metodologi har emellertid öppnat vägen för nya angreppssätt. Dels har tal om psykologiska tillståndsfunktioner getts nya teoretiskt respektable och fruktbara definitioner hämtade från biologin, dels har motsvarande informativa begrepp om naturlig representation och sanning utvecklats och börjat tillämpas både på enklare djursignaler och på vissa delar av mänskligt språk och tänkande. Projektet avser utvidga tillämpningen av dessa begrepp till modala tankar genom att utveckla hypoteser rörande dels tankarnas funktion, och dels om vad i naturen som de kan sägas representera. Det färdiga resultatet bör ge en syn på möjligheter och måsten som gör det begripligt både att de är föremål för våra tankar och en del av naturen. För detta ändamål behöver också tekniker och principer för tillämpningen av funktions- och representationsbegreppen utvecklas.

Filosofi	J2001-0422
Mening, kommunikation, förklaring	Filosofie doktor Peter Pagin Stockholms universitet 2002 350 000 kr 2003 350 000 kr

• Huvudsyftet för projektet är att åstadkomma en ny redogörelse för semantiska grundbegrepp som sanning hos en sats, referens till och intention för ett uttryck, och därigenom en ny redogörelse för vad språklig mening är. Dessa begrepp förklaras genom den funktion de fyller i teorier som förklarar varför språklig kommunikation i så hög grad faktiskt är framgångsrik. Tanken är att en sådan teori som central del måste innehålla en starkt kompositionell semantisk teori, dvs. en teori som visar både hur meningen hos ett sammansatt språkligt uttryck beror på meningen hos uttryckets delar och arten av sammansättning samt hur uttrycket för en tanke beror på uttrycken för tankens delar och arten av sammansättning. En sådan teori kan förklara både hur en talare effektivt kan finna ett lämpligt uttryck för en ny tanke samt hur en mottagare effektivt kan finna en adekvat tolkning av en ny sats som talaren yttrat. Detta anspråk på förklaringskraft skall underbyggas genom att visa att teorier av detta slag uppfyller de vanligaste vetenskapsteoretiska modellerna för vetenskaplig förklaring. För detta krävs ett klargörande både av explanandum, dvs. av vad framgångsrik kommunikation är, och av hur en semantisk teori kan ingå i en teori som utgör explanans.

Företagsekonomi	J2001-0065
Att träda in i en profession – Inträdesstrategier och påverkan på genusstrukturen	Docent Karin Jonnergård Växjö universitet 2002 500 000 kr 2003 600 000 kr

• För en mer jämlik arbetsmarknad behövs bl.a. kunskap om kvinnors etableringar inom kunskapsorganisationer. Detta då kunskapsintensiva företag expanderar kraftigt, men behåller i princip samma genusstruktur som mera traditionella. Projektet angriper detta problemområde på två olika nivåer.

1) Den övergripande strukturella. Här studeras samspelet mellan a) institutionella regelverk och normer i samhället, b) organisationers strukturer och normer, c) kvinnors identitet och etableringsstrategier. 2) Den enskilda individen. Här undersöks kvinnors val av etableringsstrategi samt hur detta långsiktigt påverkar deras position inom organisationen.

Projektet består dessutom av tre fallstudier: kvinnors etablering inom revisionsföretag, inom fondförvaltning och inom universitetsvärlden. Ambitionen är att fånga både generella etableringsmönster, och enskilda individers etableringar inom specifika företag. Såväl synkrona som diakrona studier ingår.

Teoretiskt bidrar projektet med att integrera generell institutionell teori med studier inom genusområdet. Det skall också öka förståelsen för enskilda kvinnors möjligheter att agera i samband med inträdet i en organisation och konsekvenserna av olika etableringsstrategier. Ett ytterligare bidrag är kunskap om samspelet mellan olika samhälleliga nivåer och enskilda individers agerande. Projektets kunskapsbidrag ökar möjligheten att förutse konsekvenserna för samhällets jämställdhetssträvanden av olika slags samhällelig styrning samt av olika typer av norm- och belöningsystem i organisationer.

Företagsekonomi	J2001-0870
Kraftväxling – tankeväxling: Nya gestalter när allt fast förflyktigas i en klassisk svensk systembyggarbransch	Professor Christian Berggren Linköpings universitet 2002 530 000 kr 2003 530 000 kr

• Projektet avser att gripa ett sällsynt tillfälle, nämligen brytningen med en hundraårig systembyggartradition som sker i den tunga elektrotekniska industrin, för att studera hur etablerade storföretags strategier förändras, nya aktörer växer fram samt nya mönster i teknikutvecklingen. Tre spår kommer att följas, genom fallstudier kompletterat med bl.a. patentstudier:

1) Studier av strategiska initiativ hos branschens storföretag. En hypotes är att de historiskt etablerade företagen inträtt i en diskontinuerlig utvecklingsfas, där någon samlande industriell logik ej kan urskiljas och förmågan att hantera strategiskt risktagande får särskild betydelse.

2) Studier av teknikbaserade aktörer som utmanar branschens storskaliga systembyggarparadigm, främst nya företag inom lokal kraftgenerering. Stabila utvecklingspar underlättade under det elektrotekniska oligopolets era kommersialiseringen av ny teknik. Dessa strukturer har nu upplösts och de nya teknikpionjärernas framgång tycks bero på den osäkra sökprocessen fram till innovativ kund.

3) Studier av förändrade teknikbaser och innovationsmönster. Projektets hypotes är att tekniska innovationer åter spelar en större strategisk roll jämfört med det sena 1900-talets fokus på internationell strukturrationalisering; vidare att jämfört med de klassiska elektrotekniska FoU-processerna, så utmärks de nya innovationsmönstren av tätare förlopp, snabbare riskexponering och mer komplexa interorganisatoriska samspel.

Historia	J2001-0277
Religionens domesticering: Folklig religiositet i det nordliga rummet 1600–1800	Docent Daniel Lindmark Umeå universitet 2002 680 000 kr 2003 680 000 kr

• Projektet avser undersöka myndigheternas förhållningssätt till folklig religiositet i övre Norrland under tidigmodern tid. Vilka synsätt och strategier kommer till uttryck i behandlingen av samers och icke-samers religionsutövning? Med utgångspunkt i begreppet 'religionens domesticering' kommer projektet att anlägga ett enhetligt perspektiv på förhållningssätt till både kristen och utom-kristen tro och religiös praxis i det nordliga rummet 1600–1800. Projektets ambition är att utveckla begreppet 'religionens domesticering' till en övergripande teoriram för religiös förändring under tidigmodern tid i Europa, där diabolisering, patologisering och feminisering utgör viktiga strategier i den historiska avgränsningen av den officiella, kristna religionen från icke-acktoriserade former av religionsutövning. Empiriskt kommer projektet att avkasta såväl generell kunskap om den historiska utformningen av synen på främmande kulturer och religioner som specifik kunskap om förutsättningarna för religiös förändring i det nordliga rummet. Vid sidan av synen på samernas religionsutövning kommer projektet särskilt att undersöka myndigheternas syn på och behandling av den extatiska och visionära wiklundiska väckelsen i Tornedalen på 1770-talet. Projektet aktualiserar frågan om kontinuitet i synen på folklig religiositet i övre Norrland, där forskningens sätt att beskriva sambanden mellan samisk religion, den wiklundiska väckelsen och laestadianismen bildar ett särskilt problemkomplex.

Historia	J2001-0386
Nälens kvinnor och pennans: Hemslöjden som kvinnlig arena	Docent Louise Waldén Stockholms universitet 2002 505 000 kr 2003 505 000 kr

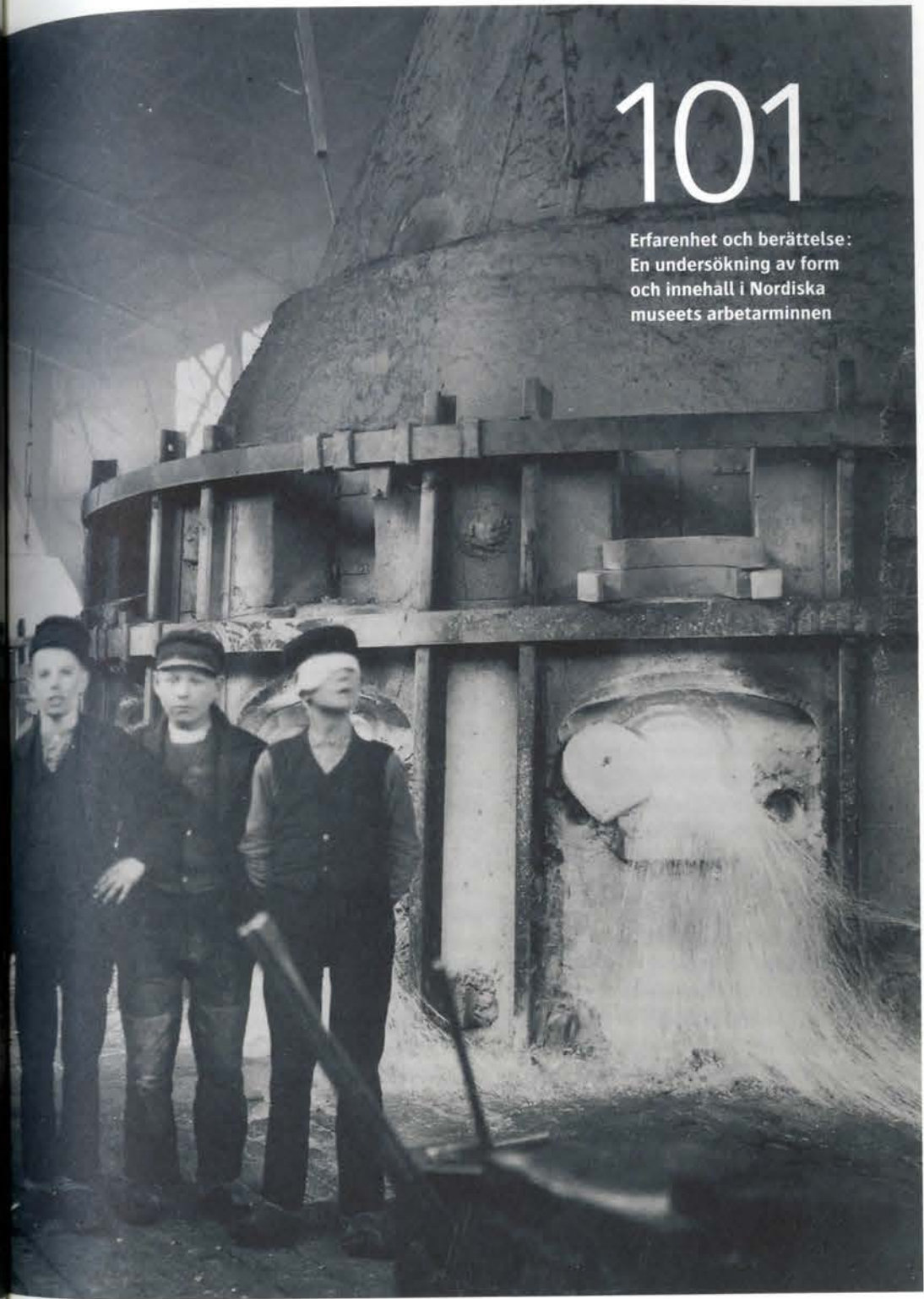
• I centrum för denna studie står hemslöjden, en rörelse som organisatoriskt, ekonomiskt, estetiskt, ideologiskt byggts upp, letts och dominerats av kvinnor. Den etablerades kring sekelskiftet 1900, på gränsen mellan kvinnornas privata sfär och männens offentliga revir, i en tid då kvinnor fortfarande saknade många medborgerliga rättigheter. Hemslöjden blev en kvinnlig arena i ett mansdominerat samhälle. Studien avser att kartlägga hemslöjdens aktörer, organisation och verksamhet med nedslag vid tre tidsperioder: etableringsfasen i början på 1900-talet, mognadsfasen vid seklets mitt samt situationen vid seklets slut. Vid varje tidsperiod ställs hemslöjden i relation till den samtida kvinnorörelsen. Undersökningen bygger på en kombination av muntligt och skriftligt material. Utifrån detta analyseras ur genusperspektiv, klassperspektiv och förändringsperspektiv strukturer och strategier samt relation till kvinnorörelsen. En ambition är att skriva in genusperspektivet i hemslöjden och hemslöjden i genusforskningen. Teoretiskt bygger studien på Pierre Bourdieu och Toril Moi, vars begrepp används som forskningsverktyg, kompletterade med sökord som "mötesplats", "arv", "modernitet". Bl.a. prövas hur användbara Bourdieus begrepp är för förståelsen av detta kvinnodominerade fält. Studien relateras även till genusvetenskaplig forskning och teoribildning.

Historia	J2001-0825
Västjämstkt sekelskifte: En regions svar på industrialiserings- och moderniseringsprocessen 1880-1930	Docent Svenbjörn Kilander Mitthögskolan, Östersund 2002 660 000 kr 2003 660 000 kr

• Industrialiseringsprocessen, "den industriella revolutionen", förstås ofta som plötslig och omvälvande. Och det finns regioner där industrisamhället gjorde en synnerligen plötslig entré. Västra Jämtland är en sådan, särskilt området i anslutning till den år 1882 invigda järnvägen till Storlien, som förband ett tidigare relativt isolerat område med Sveriges ekonomiska och kulturella centra. Denna förändring sammanfattas i begreppet modernisering. Processen analyseras med beaktande av den "funktionsuppdelning", som uppstod mellan "black countries" och "green countries". Industrialiseringen låter sig här studeras bl.a. genom analys av exploateringen av regionens immateriella tillgångar, den friska luften, det rena vattnet och de storslagna naturscenerierna – i järnvägens spår följde en lång rad sanatorier, sjukhem, hotell och pensionat till offrens för industrisamhället fromma, bröstsvaga såväl som neurasteniker. Hur svarade denna region på industrialismens och modernitetens anlopp? Detta är projektets huvudfråga. Inom projektet analyseras också handlingsmönstren mot bakgrunden av periodens strukturella förändringar: hur valdes näring i den nya situationen? hur användes egendomen? Och hur påverkades lokalsamhällets inre organisation av det utifrån kommande förändringstrycket? Allt i ljuset av regionens förhållande till nationen.

Idéhistoria	J2001-0648
Det sociala kunskapsfältets gränser: Akademisering och könsarbetsdelning i England och i Sverige 1880–1960	Filosofie doktor Per Wisselgren SISTER 2002 320 000 kr 2003 660 000 kr

• Föreliggande studie utgör en historisk undersökning av samhällsvetenskapens framväxt och akademiska etablering med avseende på dess könsaspekter ur ett internationellt komparativt perspektiv. I fokus står den sociala kunskapsproduktionens successiva förvetenskapligande i England och i Sverige under perioden 1880–1960. Studien knyter an till pågående internationell sociologihistorisk och universitetshistorisk forskning. Men den eftersträvar samtidigt ett vidgat socialhistoriskt perspektiv. På så sätt kommer den nya universitetsbaserade, manligt dominerade, samhällsvetenskapen att studeras som ett parallellt fenomen till den fortsatt livaktiga utom-akademiska sociala kunskapsproduktionen, där kvinnliga aktörer gavs fortsatt stort utrymme. Med detta vidgade perspektiv på det sociala kunskapsfältets omvandling under perioden framstår akademiseringen och könsarbetsdelningen som två komplex sammanvävda gränsdragningsprocesser, vars förhållande till varandra skall närmare undersökas och empiriskt belysas genom ett antal fallstudier, fördelade över tid och rum, inom och utanför akademien. Studiens huvudsyfte är att klargöra likheterna och skillnaderna mellan de nationellt bestämda kunskapsfältens omvandlingar i England respektive i Sverige med särskild tonvikt vid den sociala kunskapsproduktionens akademiska och genusbestämda gränsdragningar. Därigenom behandlas samtidigt mer generella frågeställningar rörande den vetenskapliga kunskapens förutsättningar och det moderna välfärds- och kunskapssamhällets framväxt.

101

Erfarenhet och berättelse:
En undersökning av form
och innehåll i Nordiska
museets arbetarminnen

Informationsvetenskap Dnr J2001-0749

**När cyberspace lan-
dar: kulturella möten
i e-demokratiprojekt** Filosofie doktor
Åke Grönlund
Umeå universitet
2002 400 000 kr

• Genom den ökade IT-användningen i den lokala svenska förvaltningen möts ett antal kulturer – kommunal förvaltning, svensk representativ demokrati, "community networks"-kulturen från det civila Internet och den överstatlighet och IT-optimistiska rationaliseringskultur som ryms i satsningar som "government online" och "eEurope".

I spänningsfältet mellan dessa kulturer pågår ett antal lokala e-demokratiförsök med ambition att öka medborgarinflytandet i demokratiska beslutsprocesser. I dessa försök skapas en infrastruktur för en ny offentlighet där medborgaren utövar sitt politiska medborgarskap. Det är i dag oklart vad resultatet kommer att bli: dels integreras ett flertal aktörer på nya sätt, dels uppstår nya former för interaktivitet.

Syftet med detta projekt är att beskriva de ingående kulturerna och interaktionen dem emellan genom ett studium av de aktörer som på olika sätt deltagit i projekten: På vilket sätt kommer de olika aktörerna – kulturbärarna – in i de olika projekten? Vilken inverkan har respektive kultur på utfallet?

Projektets bidrag till forskningen inom detta område är: syntetiserande studier av kulturer som hittills beskrivits separat från varandra, och med olika utgångspunkter, samt systematiska studier av projekt som trots att de sannolikt har stor betydelse för den fortsatta demokratiutvecklingen inte studerats närmare. Som teoriram används aktörnätverksteorin.

Juridik J2001-0281

**Säker juridisk infor-
mationshantering** Professor
**Cecilia Magnusson
Sjöberg**
Stockholms universitet
2002 600 000 kr
2003 700 000 kr

• Forskning kring säker juridisk informationshantering kommer fr.o.m. den 1 januari 2001 att bedrivas inom ramen för "The SLIM Program – Secure Legal Information Management". Denna engelska beteckning är avsiktligt mångtydig genom att ge uttryck för dels behovet att aktivt verka för ökad informationssäkerhet, dels anspela på kriterier som ger förutsättningar för säkerhet i detta sammanhang. Det övergripande syftet är närmare bestämt att med utgångspunkt i ett sammanhållet säkerhetsjuridiskt synsätt utforska olika inriktningar på säker informationshantering med hjälp av modern informations- och kommunikationsteknik.

I fråga om genomförande kommer forskningsprogrammet utöver sin övergripande teoretiska ram att bedrivas genom ett antal praktiskt inriktade delprojekt. Gemensamt för dessa är att juridiken kommer att utgöra basen för urvalet av forskningsuppgifter även om det finns en tydlig anknytning till främst språkteknologi, säkerhetsinformatik och matematik. Forskningsprogrammet förväntas få betydelse genom ökad kunskap avseende bl.a. säkerhetsjuridiska inslag i olika typer av rättsliga regleringar, hantering av versionsberoende textenheter över tiden och äkthetsbedömningar av juridiska texter i samband med juridisk informationssökning.

Juridik J2001-0340

**Mellan tradition
och förnyelse: Rätts-
tänkandet i Sverige
1940–2000** Filosofie doktor
Uta Bindreiter
Lunds universitet
2002 570 000 kr
2003 570 000 kr

• Projektets övergripande syfte är att bidra till klarläggandet av den svenska rättsvetenskapens identitet och självbild: närmare bestämt äsyftas en förklaringsmodell avseende de skiftningar i det svenska rättstänkandet som är utmärkande för perioden 1940–2000 och som omfattar skalan från "skandinavisk rättsrealism" över "(lag)positivism" till en sorts "mjuk" (värde-medveten) eller "kritisk" positivism.

Rättstänkandet i Sverige under åren 1940–2000 är långt ifrån enhetligt. Det kan knappast påstås att det någon gång skulle ha varit renodlat "realistiskt" i Uppsalaskolans mening. Tvärtom är det underbyggt av olika strömningar som var för sig baseras på olika grundläggande antaganden – antaganden som är dels filosofiska, dels rättspolitiska. Undersökningen visar hur de olika grundantagandena ger upphov till ett spänningsförhållande mellan, å ena sidan, rättsvetenskapens (juridiska) normativitet och, å andra sidan, rättsens politiska (demokratiska) legitimitet.

Projektet omfattar såväl en kartläggning av den idéhistoriska bakgrunden till de ovannämnda skiftningarna i rättstänkandet som en rättsfilosofisk utvärdering av skälen som ligger till grund för dessa skiftningar. Den äsyftade förklaringsmodellen förutsätter nämligen (1) en identifiering av ursprunget till de olika tanke-mönstren inom det svenska rättstänkandet och (2) en rättsfilosofisk utvärdering av den effekt vilken samexistensen (bättre: krocken) av tanke-mönstren åstadkommer i juristernas språk.

Juridik J2001-0605

**Förtutsebarhet och
flexibilitet: en studie
av retroaktivitet i
förvaltningsrätten** Docent
Thomas Bull
Uppsala universitet
2002 380 000 kr
2003 380 000 kr

• Projektet skall undersöka när retroaktivt verkande lagstiftning på förvaltningsrättens område är tillåten och hur detta förhåller sig till de grundläggande krav som kan ställas på en rättsstat. En första fråga för undersökningen är att utreda vad som avses med retroaktivt verkan, något som inte är självklart. Vidare skall en kartläggning ske av de rättspolitiska motiv som kan ligga bakom en viss hållning visavi retroaktivitet, t.ex. argument om förtutsebarhet eller flexibilitet. Detta handlar om i vilken utsträckning en rättsstat kan kosta på sig tillbakaverkan-de lagstiftning i effektivitetens namn. Förhållandet mellan rättsstat – demokrati – effektivitet skall belysas som en teoriram för projektet.

I svensk förvaltningsrätt godtas vanligen retroaktiv lagstiftning. Nyare rättspraxis, påverkad av europarätten, antyder dock att hänsyn till förtutsebarheten kan göra retroaktivitet otillåten. Hur europarätten påverkar svensk förvaltningsrätt i dessa avseenden är därför en viktig delfråga i projektet. Några områden av förvaltningsrätten skall väljas ut för närmare granskning. Hur man där behandlat frågan om retroaktivitet skall lyftas fram och relateras till teoriramen. Ett komparativt inslag om hur tysk och engelsk förvaltningsrätt hanterat retroaktivitet skall tjäna som kontrast till undersökningen av svensk rätt. Avslutningsvis skall projektet sammanfatta hur svensk rätt idag behandlar retroaktiv lagstiftning och utvärdera rättsläget.

Lingvistik	J2001-0054
Samtalsforskning och språkvetenskap	Professor Per Linell Linköpings universitet 2002 485 000 kr 2003 475 000 kr

• Projektet avses utmyнна i två böcker om språkvetenskap och samtalsforskning, och bygger på mångåriga teoretiska och empiriska studier med en tvärvetenskaplig profil. Den ena boken analyserar språkvetenskapens idéarv och argumenterar för att skriftspråksperspektivet dominerat historiskt och fortfarande på olika mer eller mindre subtila sätt präglar vår teoretiska förståelse också av talspråk och samtal, och av språk och kommunikation i allmänhet. Denna första studie ligger till grund för den andra, som är en analys av samtal i samhället betraktade i ett sociokulturellt perspektiv. Olika typer av samtal analyseras här med ett verksamhetsteoretiskt ramverk som lokala kulturer. Samhällsteoretiskt handlar det om en beskrivning på 'meso'-nivå som förenar mikrointeraktioner med makro-strukturella dimensioner. Särskilt uppmärksammas institutionella samtal som involverar professionella parter och deras möten med lekmän. Vilka kommunikativa resurser använder man för att lösa olika uppgifter inom olika samhällsinstitutioner, t.ex. inom rättsväsende, vård och utbildning? Projekten har stor relevans för förståelsen av samhälls- och kulturförändringar i vår tid, då talet och samtalet tycks ha ökat i betydelse, delvis på bekostnad av skriften, och då uppkomsten av många nya blandade medier sätter frågor om talets, samtalets och skriftens natur på sin spets. Samtidigt spelar samtal en allt större roll inom olika samhälleliga institutioner och moderna professioner.

Lingvistik	J2001-0238
Prepositioner som styr att-satser i engelskan	Filosofie doktor Solveig Granath Karlstads universitet 2002 350 000 kr 2003 375 000 kr

• En grundläggande skillnad mellan engelsk och svensk satsstruktur är att i svenskan kan prepositioner föregå ("styra") att-satser, medan engelskan enligt gängse grammatiska beskrivningar inte tillåter detta. Det faktum att satsmönstren skiljer sig åt i engelskan och svenskan gör att detta är ett problem för svenska inlärare, vars naturliga reaktion är att använda sitt eget språks struktur i det nya språket. Om man ser närmare på problematiken, visar det sig emellertid att området är mycket mer komplext, och att den beskrivning som ges i grammatikböcker både är en förenkling och en misstolkning av de satsmönster som förekommer i engelskan. Inom detta område av grammatiken är grundforskning nödvändig, så att dessa språkregler i grammatikböckerna kan presenteras på ett sätt som överensstämmer med dagens språkbruk. Ett syfte med projektet är att forskningsresultaten skall kunna vara praktiskt användbara vid utarbetandet av undervisningsmaterial både på grundskole-, gymnasie- och universitetsnivå. Den huvudsakliga målsättningen med arbetet är emellertid att bidra med forskning som ger en allomfattande och riktig beskrivning av detta område av språket. Projektet skall framför allt göras som en korpusundersökning, vilket betyder att forskningen baseras på autentiska exempel från modern engelska. För att säkerställa resultaten ifråga om ovanliga komplementarionstyper skall informantstudier ingå.

Lingvistik	J2001-0244
Språklig reaktivering bland koreanska adoptivbarn i Sverige	Filosofie doktor Hyeon-Sook Park Stockholms universitet 2002 725 000 kr 2003 725 000 kr

• Projektet syftar till att undersöka om och på vilket sätt koreanska adoptivbarns en gång förefintliga kunskaper i koreanska påverkar deras återinläring av språket samt att undersöka vilken roll inlärningskontexten kan ha för adoptivbarnens återinläring av koreanska. Frågor som projektet kommer att försöka besvara är framför allt:

- 1) Förlorar koreanska adoptivbarn helt sitt förstaspråk?
- 2) Om inte, kan de då ha en fördel av detta när de lär sig koreanska, jämfört med svenskfödda inlärare?
- 3) Lär sig adoptivbarn från Korea och svenskfödda inlärare koreanska på olika sätt?
- 4) Finns det skillnader i återinläringen mellan adoptivbarnen beroende på hur gamla de var vid ankomsten till Sverige?
- 5) Vilken betydelse har inlärningskontexten för reaktiveringen av adoptivbarnens förstaspråk?

Koreanska adoptivbarn, två olika ankomstårsgrupper (N=10+10), som läst koreanska i Sverige utgör projektets huvudinformeranter. Infödda svenskar som läst koreanska i Sverige (N=10) fungerar som jämförelsegrupp. För att undersöka inlärningskontextens betydelse, ingår i varje undersökningsgrupp fem personer som även läst koreanska i Korea. Informanterna kommer att genomgå flera olika språkstest. Projektet förväntas ge ökade kunskaper om människans språkförmåga i allmänhet, i synnerhet språktillägnande och språkförlust. Projektet torde också ge bredare kunskap om barns språk och språkutveckling under de första levnadsåren samt om andraspråksinläring.

Litteraturvetenskap	J2001-0098
De svenska författarna och kriget: Första världskriget i litteraturen och litteraturen under första världskriget	Professor Claes Ahlund Högskolan i Gävle 2002 640 000 kr 2003 640 000 kr

• Projektet innebär en undersökning av den svenska litteraturens förhållande till första världskriget där kriget ses som en aspekt av moderniteten. För somliga författare var detta samband uppenbart, vilket i de flesta fall bara gjorde kriget ännu mera förhatligt. Andra felbedömde det och såg nu tvärt om en möjlighet att undfly det moderna samhällets sterilitet i en äventyrets frizon – en föreställning som snart skulle visa sig vara grundfalsk. I undersökningen uppmärksammas en del av de icke-reflexiva attityder och mentaliteter som de litterära gestaltningarna av krigserfarenheten bottenar i, men också de idédebatterande och politiska inslag varigenom den samtidigt ges en intensiv bearbetning på reflexiv nivå. De undersökta verken – romaner, noveller, dikter och dramatik – studeras utifrån socialhistoriska, idéhistoriska, mentalitetshistoriska och strukturanalytiska utgångspunkter. De relateras likaså fortlöpande till de litterära reaktionsmönster som utkristalliserar sig i de krigförande länderna. Ur detta komparativa perspektiv framträder ett antal preliminära frågeställningar: Liknar den svenska krigslitteraturen mera den engelska och franska – där kriget huvudsakligen uppfattas som meningslöst – eller den tyska, där en förlorande nation försöker komma till rätta med nederlaget genom att uppfatta kriget som meningsfullt; som ett upphov till andlig förnyelse? Hur gestaltas krigserfarenheten? Undersökningen växlar mellan bredare översiktsavsnitt och specialundersökningar av ett antal särskilt intressanta verk och författarskap.

Litteraturvetenskap	J2001-0248
Franska och belgiska socialisters litteratursyn 1898–1914	Filosofie doktor Eva-Karin Josefson Stockholms universitet 2002 490 000 kr 2003 490 000 kr

• Under 1990-talet har Dreyfusaffären blivit föremål för en rad analyser inom historisk forskning. Även dess betydelse för landets avantgarde inom musik och måleri har belysts. Vad som fortfarande inte fokuserats är dess betydelse för unga författare, som sökte nya vägar för sitt skapande i 1890-talets Frankrike. För många utgjorde Dreyfusaffären signalen till uppbrott: de vände sig till folket och ville delta i kampen mot sociala orättvisor. Hur uppfattades den litteratur, som skrevs i syfte att förändra samhället av ledande socialister?

Nedslag i den kulturdebatt som fördes i franska tidskrifter kring sekelskiftet tyder på att författarna kände sig svikna av socialistiska kritiker och politiker, som ansåg att politik inte hörde hemma i skönlitteraturen. Speciellt svårt var det för kvinnliga författare att göra sig hörda, möjligen på grund av att de i sina verk skildrade svårigheterna att som kvinna behandlas jämbördigt i intellektuella vänsterkretsar. För franska författare framstod de belgiska socialisternas nära samarbete med sitt lands författare och konstnärer som ett föredöme. I den internationella forskningen har de belgiska vänsterförfattarnas betydelse för sina franska kolleger inte utretts på ett uttömmande sätt. I en volym, skriven på franska, kommer att belysts hur de belgiska och franska socialisterna påverkat den litterära utvecklingen i sina länder, de belgiska med sin militanta, de franska med sin återhållsamma hållning. Den teoretiska ramen består främst av Guilléns och Bourdieus arbeten.

Medicin	Dnr 2001-0462
Sömnbriist, immunförsvar och hälsa	Professor Torbjörn Åkerstedt Institutet för psykosocial medicin, Stockholm 2002 1 000 000 kr 2003 1 000 000 kr

• Omfattningen av störd sömn har ökat kraftigt under de senaste åren – i stort sett parallellt med ökningen av utbrändhet och därmed relaterad frånvaro. Kopplingen till långvarig stress är mycket tydlig. Kunskapen om hur störd sömn påverkar hälsan är dock bristfällig. Viss kunskap finns gällande akuta effekter men man saknar idag kunskap om de långsiktiga effekterna. Vidare finns i princip inget kunnande om hur mycket återhämtning man behöver efter en period med stark påfrestning. Avsikten med föreliggande studie är att utvärdera akuta och långsiktiga effekter av 7 nätter med förkortad sömn på subjektiva (skattningar) och objektiva hälsoindikatorer (immunparametrar, hormoner, sömn, mm). Avsikten är också att undersöka hur lång tid det tar att återhämta sig efter ackumulerad sömnbriist.

14 friska män och kvinnor (7/7) kommer att gå igenom studieprotokollet. Detta innefattar 21 baseline-dagar, 7 dagar med förkortad sömn (5-timmar/natt) och 25 återhämtningsdagar. Designen är balanserad med avseende på sömnbriist-icke-sömnbriist. Deltagarna kommer dagligen att skatta sitt allmänna hälsotillstånd och olika ohälsosymptom. Blodsampling var tredje timma och polysomnografi (EEG, EOG, EMG) mäts i laboratoriet under sammanlagt 9 utvalda dygn. Akuta och långsiktiga effekter på immunfunktion, polysomnografi, hormoner och subjektiv hälsa kommer att analyseras.

Resultaten kan komma att bli av stor betydelse för bedömningen av sömnens roll vid utvecklingen av ohälsa.

Musikvetenskap	J2001-0106
Musik som livsvärde – Knut Brodin och hans barnvisor	Filosofie doktor Laila Barkefors Göteborgs universitet 2002 640 000 kr 2003 640 000 kr

• Knut Brodin (1898–1986) var både konsertpianist, improvisatör, visforskare, folkbildare och barnvisekomponist. Han verkade under ett decennium (1930-talet) som musikpedagog på Olofskolan, en privat reformskola i Stockholm, startad på initiativ av formgivaren Carl Malmsten. Brodin deltog också i skolans ämnesövergripande undervisning och fick bl.a. där viktiga impulser till sin radikala musikundervisning. Han ansåg att musik hör hemma på livets alla områden och att man genom att uppmuntra barnens skapande hjälper dem att utveckla sin identitet. I sina barnvisor utgår han från barns sätt att tala, röra sig och hitta på melodier. I valet av harmonik och rytmik anknyter han till olika slag av musik, inte sällan till välbekanta populärmusikaliska genrer som schlagers, folkliga visor och ramsor och ofta till lätt absurda och modernistiska texter av Lennart Hellsing. Projektet syftar till att beskriva och analysera Knut Brodins barnvisor från åren 1945–61 – dels mot bakgrund av de moderna idéer han mötte på 1930-talet om barns utveckling – dels i relation till Brodins uppfattning om musik som livsvärde. Undersökningen relateras till aktuell nordisk och internationell forskning om barns musikaliska utveckling och skapande med utblickar mot forskning om undervisning, politik, teknik och ideologi på 1930- och 40-talen.

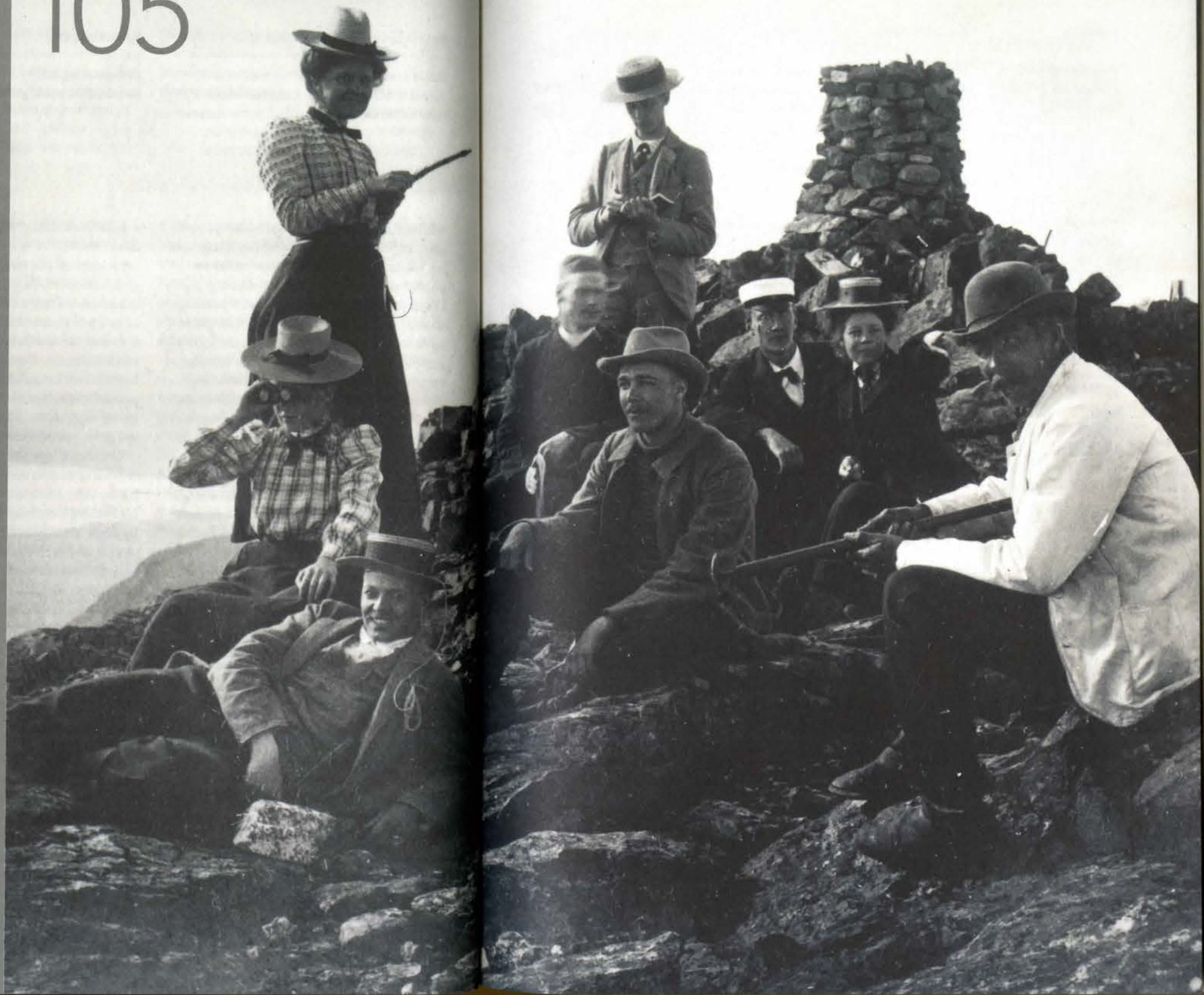
Nationalekonomi	J2001-0684
Globalisering och företagslokalisering	Docent Rikard Forslid Stockholms universitet 2002 585 000 kr 2003 585 000 kr

• Syftet med detta projekt är att bidra till en ökad förståelse av drivkrafterna bakom och konsekvenserna av företagets lokalisering i en global ekonomi. Den starka ökningen av utlandsinvesteringar och den ökade betydelsen av multinationella företag är bland de tydligaste uttrycken för den ökade globaliseringen av världsekonomin. Denna utveckling har stor betydelse för utformandet av den ekonomiska politiken, eftersom företagets lokalisering har en avgörande effekt på länders utveckling vad gäller produktionsmönster och inkomster.

Projektet kommer att studera frågor som hur de multinationella företagets utlandsverksamhet påverkar arbetsmarknaden i hemlandet och hur relativa lönenivåer påverkas av företagets möjligheter att flytta ut hela eller delar av verksamheten. Även förutsättningarna för hur internationell skattekonkurrens om produktionsverksamhet påverkas av den pågående globaliseringen kommer att studeras. Som teoretisk ram för projektet kommer ny forskning inom handelsteori och s.k. ny ekonomisk geografi att användas. Dessutom planeras även att koppla samman unika data över svenska multinationella företag och svensk arbetskraft för att kunna studera vilka effekter en utlandsexpansion har på företagets efterfrågan på arbetskraft i hemlandet, vad gäller omfattning, utbildningsnivå samt typ av utbildning. Projektets syfte är således både att utveckla teori och att empiriskt testa teorin. Relativ stor vikt kommer att läggas på att bearbeta nya dataset som gör det möjligt att testa teorin på ett mera precist sätt än som hittills varit möjligt.

Västjämstkt sekel-
skifte: En regions svar
på industrialiserings-
och moderniserings-
processen 1880-1930

105

Pedagogik	Dnr J2001-0324
Lärande och omsorg i förskolans och skolans uppdrag	Filosofie doktor Karin Rönnerman Göteborgs universitet 2002 645 000 kr 2003 675 000 kr

• Projektet gäller en studie om förskolans och skolans uppdrag i relation till samhällets genusordning. Uppfostran av de yngsta barnen sågs länge som en uppgift för kvinnor i privatsfären medan skolans verksamhet är vuxen ur samverkan mellan kyrka och stat i en patriarkalisk tradition. I förskolan har omsorg och tillsyn betonats, medan skolans uppgift beskrivits som undervisning och fostran, även om innehåll och innebörd varierat i olika epoker. Verksamheterna har organisatoriskt närmast sig varandra. Förskolan ligger idag under utbildningsdepartementet med egen läroplan. Det talas alltmer om lärande för de yngsta barnen.

Ur ett feministiskt perspektiv är det angeläget att studera huruvida maktasymmetrin i genusordningen medför att en sådan samordning leder till en maskulinisering av verksamheternas innehåll och värdegrund. Vi använder begreppen 'lärande' och 'omsorg' för att uttrycka verksamheternas ibland motsägelsefulla innehåll och målsättning. Förändringar i förskolans och skolans uppdrag medför med nödvändighet förändringar i pedagogernas uppgift och professionalitet, och i de faktiska villkoren för deras dagliga arbete. Studiens syfte är att ur ett samhällshistoriskt och genusteoretiskt perspektiv kritiskt granska och jämföra sådana förändringar i förskolans och skolans uppdrag. I en multipel fallstudie studeras: olika typer av texter, villkor och ramar för verksamheten samt grundskollärares och förskollärares beskrivningar av arbetets målsättningar och innehåll.

Pedagogik	Dnr J2001-0696
Datorbaserad och individanpassad lästräning för elever i åk 2-3: En longitudinell interventionsundersökning	Filosofie doktor Stefan Gustafson Linköpings universitet 2002 400 000 kr 2003 400 000 kr

• I projektet studeras effekterna av två datoriserade träningsprogram på läsförmågan hos lässvaga elever i årskurs 2-3. Två träningsprogram som skall fokusera på att utveckla elevernas fonologiska respektive visuellt-ortografiska förmågor kommer att utvecklas. Programmen kommer att utnyttja datorns möjligheter att presentera ljud och bild samtidigt och att ge direkt feedback på manipulationer av språkljud och bokstäver.

Experimentgruppen skall bestå av ca 60 elever i årskurserna 2 och 3 som har behov av specialundervisning i läsning. Dessutom ingår en kontrollgrupp hämtad från samma population som experimentgruppen och en kontrollgrupp bestående av elever i årskurs 2-3 utan lässvårigheter. Samtliga elever skall genomföra ett omfattande testbatteri före interventionen. Två subgrupper av lässvaga elever identifieras sedan på basis av deras fonologiska och ortografiska ordavkodningsförmåga. Hälften av eleverna i varje subgrupp kommer att få lästräning som syftar till att utveckla deras fonologiska avkodning och hälften erhåller träning med ett mera ortografiskt fokus. Interventionen skall pågå under ett år och sedan genomförs en andra testomgång. De mera långsiktiga effekterna undersöks vid en tredje testomgång, ett år efter det att interventionen slutförts. Projektet innebär ett steg på vägen mot att kunna utveckla effektiv och individanpassad lästräning för elever med lässvårigheter.

Psykologi	Dnr J2001-0554
Könsskillnader i kognitiva funktioner	Filosofie doktor Agneta Herlitz Stockholms universitet 2002 1 100 000 kr 2003 1 000 000 kr

• Skillnader och likheter mellan män och kvinnor i intellektuella funktioner diskuteras flitigt i media. Huvudsyftet i detta multidisciplinära projekt är att undersöka orsakerna till de könsskillnader i kognitiva funktioner, framförallt episodiska minnesfunktioner (självupplevda minnen), som förekommer. Forskningen bedrivs inom tre delprojekt med olika metodologisk inriktning. I det första delprojektet studeras förekomsten och orsaker till könsskillnader i episodiska minnesuppgifter med experimentella beteendedata, specifikt varför kvinnor är bättre på att komma ihåg och känna igen ansikten. I det andra delprojektet används funktionell MRI för att undersöka hur könsskillnaderna i episodiska minnesfunktioner är relaterade till skillnader i hjärnfunktion. Vi fokuserar här om män och kvinnor skiljer sig åt med avseende på de områden i hjärnan som aktiveras, intensiteten i aktiveringen, och hur intensiteten är relaterad till den episodiska minnesprestationen. I det tredje delprojektet undersöks betydelsen av naturliga östrogennivåer och postmenopausal hormonsubstitution för kognitiva funktioner hos en stor grupp kvinnor, liksom betydelsen av androgenreceptorer för mäns visuospatiala funktioner.

Psykologi	Dnr J2001-0660
Kompetens som förvärvat perceptuell förmåga	Filosofie doktor Sverker Runeson Uppsala universitet 2002 465 000 kr 2003 500 000 kr

• Projektets syfte är att studera utvecklandet av kompetens, sett som förmåga till direkt-perceptuellt ("automatiskt", "intuitivt") utnyttjande av avancerad information. Projektet är en vidareutveckling av en forskningslinje som behandlar visuell perception av dynamiska (dvs. kausala) egenskaper, i enlighet med KSD-principen (Kinematic Specification of Dynamics). Principen beskriver kunskapsinhämtande systems uppgift: att inhämta information om bakomliggande källor till de mönster som når sinnesorganen. På denna teorigrund samt tidigare empiriska resultat har en teori om kompetensförvärvande utvecklats, där skillnaden mellan noviser och experter förklaras med att experter utnyttjar mer avancerad och relevant information, och att detta sker på kvalitativt olika sätt. Studiet av dessa sätt, nybörjarens inferentiella mod kontra den kompetenta direkt-perceptuella moden, utgör projektets huvudtema.

Som träningsuppgift används främst perception av relativ massa hos kolliderande föremål, vilka simuleras med en unik icke-digital apparatur. Uppgiften har en naturlig komplexitet samtidigt som strikt analys och simulering är möjlig. Planerade studier gäller: A) jämförelse mellan naturlig och arbiträr eller symbolisk information. B) kritisk prövning av exemplarbaserade modeller för kategorisering. C) konfidenskalibrering som mod-indikator samt frågor rörande experimentteknisk kvalitet. D) EEG-registreringar som konvergerande evidens för mod-distinktionen.

Flertalet experiment utförs i Uppsala, i samarbete med forskare vid universitetet i Amsterdam, Connecticut, Tartu och Umeå.

Psykologi Dnr J2001-0682

**Minne, gener och
hjärnbildning** Professor
Lars-Göran Nilsson
Stockholms universitet
2002 660 000 kr
2003 660 000 kr

• Stora forskningsinsatser har gjorts för att identifiera prekliniska markörer för Alzheimers sjukdom (AD). Man vet att det finns en ärftlig komponent i AD. Emellertid är framgången att predicera utvecklande av demens enbart på basis av denna markör begränsad. Det har föreslagits att en mer kraftfull ansats är att kombinera genetisk kartläggning med funktionell hjärnbildning. Nya resultat indikerar att det existerar förändringar av funktionell hjärnaktivitet hos personer som har en genetisk risk för att utveckla AD långt innan sjukdomen är kliniskt manifest. På basis av dessa studier är det övergripande syftet med detta projekt att undersöka om det föreligger skillnader i hjärnaktiveringsmönstret under utförandet av en episodisk minnesuppgift hos personer som är bärare eller icke bärare av den ärftliga komponenten. Projektet baseras på ett pågående longitudinellt forskningsprojekt (Betula), i vilket genetisk kartläggning har gjorts för den aktuella markören för ett stort antal personer. Projektets frågeställning är av både kliniskt- och grundforskningsintresse.

Sociologi Dnr J2001-0133

**Hur går det för den
svenska forskningen?** Professor
Olle Persson
Umeå universitet
2002 575 000 kr
2003 575 000 kr

• Svensk forskning tycks på senare år förlorat något av sin ledande roll inom internationell forskning. Det har bibliometriska studier visat. Projektet kommer att studera både de bibliometriska indikatorernas tillförlitlighet och hur de kan tolkas. Det ställer frågor kring hur urvalet av tidskrifter, avgränsningar av forskningsområden, hantering av internationellt samförfattade artiklar och mätning av citeringar kan påverka indikatorerna?

Projektet vill också studera ett antal möjliga skäl till varför den svenska forskningens genomslag ser ut att minska:

Innebär det faktum att Sverige är ett litet land att det tar längre tid innan svensk forskning citeras jämfört med t.ex. USA, där det finns betydligt fler forskare?

Har det skett någon förändring med avseende på vilka tidskrifter svenskar publicerar i? Hur kan det påverka citeringsnivån? Vilken betydelse har internationellt forsknings-samarbete för publiceringsvanorna och citeringsnivåerna?

På vilket sätt förändras forskningens fokus? Hur pass allmängiltiga är förändringarna i publiceringsaktivitet och citeringsnivåer?

Projektets betydelse avser ökad kunskap om de bibliometriska indikatorernas konstruktion och hur de bör tolkas. Vi får också bättre kunskap om förändringar inom forskningssystemet och i vad mån dessa påverkar forskningens internationella genomslag.

Statistik J2001-0522

**Kointegrationsanalys
av paneldata** Docent
Rolf Larsson
Stockholms universitet
2002 710 000 kr
2003 935 000 kr

• Projektet syftar till att kombinera två aktuella ekonometriska forskningsområden: kointegration och analys av paneldata. Kointegration handlar om att analysera långsiktiga samband (jämvikter) mellan ekonomiska variabler medan paneldata innebär flera parallella (system av) tidsserier, t.ex. för olika länder. En fördel med att analysera paneldata är att den statistiska analysen blir säkrare då mer data kan användas; en annan är att eventuella samband mellan de olika serierna (länderna) kan studeras.

Det metodteoretiska hjälpmedel vi tänker använda är Sören Johansens likelihood-ansats. Denna har kommit att bli den populäraste metoden för analys av kointegration, men den har endast i mycket liten utsträckning använts för kointegrationsanalys av paneldata. Med hjälp av den vill vi i detta projekt åstadkomma en statistisk-teoretisk utveckling av modeller och metoder som sedan skall kunna användas i tillämpade sammanhang. Vi avser även att utföra egna empiriska analyser inom projektets ram både på egen hand och/eller i samarbete med tillämpade ekonometriska forskare.

Statsvetenskap J2001-0171

**Systemkritiker i
demokratin: en euro-
peisk jämförelse** Filosofie doktor
Fredrik Ugglå
Uppsala universitet
2002 150 000 kr
2003 600 000 kr

• Detta projekt avser studera hur en ny social rörelse förhåller sig till de etablerade politiska institutionerna i olika europeiska länder. Därmed anknyter det till teorier rörande sociala rörelser, det civila samhället, samt effekterna av ett minskat medborgerligt förtroende för de främsta politiska aktörerna (framförallt de politiska partierna) i den representativa demokratin.

Rent konkret avser studien att belysa den så kallade anti-globaliseringsrörelsens utveckling (främst i form av den så kallade ATTAC-rörelsen) i fyra europeiska länder (Frankrike, Spanien, Sverige och Tyskland). Denna rörelse inrymmer en skarp kritik mot dagens ekonomiska system och den politik som förknippas med detta. Samtidigt kan en sådan rörelse, radikala och utomparlamentariska drag till trots, svårligen avstå ifrån att på något sätt förhålla sig till de etablerade politiska institutionerna. Det är dessa relationer och förhållningssätt som skall studeras i föreliggande projekt. Den övergripande frågan blir då i vilken utsträckning en rörelse som denna betingas av det politiska systemets natur.

Statsvetenskap J2001-0292

Olof Palme och politikens medialisering

Filosofie doktor
Gunnela Björk
 Örebro universitet
 2002 485 000 kr
 2003 485 000 kr

• Under Olof Palmes tid som politiker förändrades villkoren för politiskt ledarskap. Etermedias expansion, vänsterradikaliseringen och nya journalistiska ideal ledde till att det på kort tid skapades nya villkor för politik och offentlig debatt. Maktförhållandet mellan medier och politiker förändrades när politikerna i allt större utsträckning anpassade sig till mediernas agerande. Dessa nya former av samspel och beroende mellan medier och politik brukar benämnas politikens medialisering.

Syftet med undersökningen är att beskriva och analysera förändringarna i relationen mellan journalister, politiker och det omgivande samhället med speciellt fokus på Olof Palme. Politikens medialisering skall undersökas som en historisk process där utvecklingen inte nödvändigtvis går i samma riktning hela tiden och där maktförhållandena inte är givna.

Undersökningen kommer att ha tre nära relaterade men urskiljbara delar: Den första delen lägger tyngdpunkten på de förändringar i det socialdemokratiska partiets organisation och arbetssätt som gjordes för att möta den nya situationen på medieområdet. Den andra delen sätter personen Olof Palme och hans förhållande till journalisterna i fokus. I den tredje delen skall mediernas framställning av Olof Palme och politiken belysas genom ett antal fallstudier. Undersökningen är en del i ett samarbete mellan historiker och statsvetare från Göteborgs universitet, Södertörns högskola och Örebro universitet som syftar till att belysa Olof Palmes tid som politiker ur olika aspekter.

Statsvetenskap J2001-0683

Reformstrategier för Europeiska Unionen

Professor
Sverker Gustavsson
 Uppsala universitet
 2002 400 000 kr
 2003 500 000 kr

• Jämfört med vanliga förbundsstater är unionen dubbelt asymmetrisk. Delar av makten utövas överstatligt, medan ansvaret utkrävs nationellt. Härtill kommer att makten över myntet och affärsjuridiken är mer centraliserad än makten över den familjenära juridiken och skattebaserna.

Ett bevarande av den dubbla asymmetrin förutsätter, enligt teorin, att de ingående länderna håller fast vid stabilitetspakten. De måste undvika att fränhända sig makten över den familjenära juridiken och skattebaserna. Samtidigt har sysselsättningen, socialpolitiken och skatterna under senare tid börjat dryftas ostentativt unionspolitiskt. Bilden är med andra ord motsägelsefull. Å ena sidan anses samgåendet böra vara omärkligt för att kunna accepteras. Å andra sidan är regeringarna och kommissionen starkt inriktade på att unionen skall uppvisa handlingskraft och synliga resultat.

Projektet avser att klargöra denna paradox. Det sker genom att skilja mellan demokrati och legitimitet. Tre parallella reformstrategier syftar i dag till att förbättra unionens legitimitet. Dessa är: att stärka överstatens beslutsförmåga, att stärka den mellanstatliga samordningsförmågan, att stärka kommissionens egen förankringsförmåga. Tidigare nöjde sig medlemsländerna med den första av dessa strategier. De båda senare har tillkommit under senare år. Vilken skillnad gör de båda nytillkomna handlingslinjerna från synpunkten att kunna bevara den dubbla asymmetrin och undvika att unionen övertar ansvarsutkrävandet?

104

Nälens kvinnor och pennans:
 Hemslöjden som kvinnlig arena

Dnr K2000-5124

Språk och språkbruk bland ungdomar i flerspråkiga storstadsmiljöer	Professor Inger Lindberg Göteborgs universitet 2002 3 000 000 kr 2003 3 000 000 kr
---	---

Kulturvetenskapliga donationen

• Projektet har som syfte att beskriva, analysera och jämföra de ungdomsvarianteter som används i områden med mycket hög andel invånare med utländsk bakgrund i Göteborg, Malmö och Stockholm. Analysen och jämförelsen gäller uttal, grammatik, ordförråd och diskurs hos varianteterna. Hur skiljer sig dessa ungdomsvarianteter åt mellan städerna? Vad är gemensamt? Hur mycket liknar de inlärsrsvenska? Används de även av enspråkiga svenska ungdomar? Vilka funktioner har användningen av varianteterna? Vilken roll spelar inlärningsmiljöer med få enspråkiga förebilder?

En stor mängd jämförbara data (främst ljudinspelningar) av olika slag samlas in på var och en av de tre platserna och både kvantitativa och kvalitativa analyser görs av språkstrukturen och språkanvändningen. Analyserna inriktas främst på de speciella ungdomsvarianteterna, men projektet ska även belysa andra inslag i ungdomarnas språkliga repertoarer.

Till projektet knyts, förutom disputerade forskare, även forskarstuderande. Sammanlagt sex utbildningsbidrag inrättas vid Göteborgs, Lunds och Stockholms universitet. En levande forskningsmiljö för tvärvetenskaplig forskning och forskarutbildning inom området svenska som andraspråk skapas.

Projektet torde ha stor betydelse för vår kunskap om svenskans variationsrikedom och möjliga utvecklingstendenser samt om ungdomsspråk i allmänhet. Det kommer även att betyda mycket för rekryteringen till forskning inom svenska som andraspråk.

Dnr 2001-0306

Aktiemarknaden, premiepensionen och aktiefondsvalet	Professor Tommy Gärling Göteborgs universitet 2002 2 000 000 kr 2003 2 000 000 kr
--	--

• Internationellt har forskning påbörjats för att belysa psykologiska faktorerens betydelse för hur experter och lekmän agerar på finansiella marknader. Inom föreliggande projekt kommer en svensk sådan forskning att påbörjas. Tre samordnade delprojekt planeras att genomföras. Med olika kompletterande metoder undersöks i ett av dessa de psykologiska skälen till experters beslut om aktieinvesteringar. Vidare genomförs experimentella undersökningar av lekmäns förmåga att välja aktiefonder. Förutom att bidra till den teoretiska utvecklingen inom forskningsområdet förväntas en kombination av resultaten från dessa delprojekt att ge bättre kunskaper om hur allmänheten skall informeras om aktiefondsplaceringar av premiepensionen. Ett tredje delprojekt syftar till att beskriva läget avseende kunskaper och intresse hos allmänheten avseende aktieplaceringar. Behovet av information, utbildning och regler kommer därvid att kunna fastställas.

Dnr 2001-0411

Historismer i det moderna: Arkitektur och humaniora i svenskt 1900-tal	Professor Johan Mårtelius Kungl. Tekniska Högskolan 2002 1 800 000 kr 2003 2 300 000 kr
---	---

• I projektet studeras den svenska 1900-talsarkitekturen och dess idébildning med avseende på historietolkning och humanistiska perspektiv. Arkitekturens framskjutna plats i 1900-talets svenska samhällsbygge har å ena sidan inneburit att den oftast studerats med utgångspunkter i den sociala och tekniska moderniseringsprocessen. Å andra sidan har arkitekturen just i denna roll också varit bärare av kulturella och historiska värden. I projektet läggs tonvikt vid byggnadskategorier där sådana egenskaper framhävs, som museer, bibliotek och kyrkliga byggnader, liksom vid restaureringsuppgifternas betydelse i sammanhanget. Som disciplin har arkitekturen jämfört med andra tekniska eller konstnärliga utbildningar även under 1900-talet lagt tyngd vid den historiska analysen, en förutsättning som ligger till grund för flera av projektets delstudier. En av dessa undersöker strävan efter att ge det offentliga rummet kulturell förankring genom konstnärliga helheter av arkitektur och inredning, vilket utmärkte några ledande arkitekter kring seklets mitt.

Det öppet gestaltade intresset för tradition och historia, som kännetecknade seklets tidiga och sena årtionden, ses i projektet inrama en period av mer undanträngda men inte mindre väsentliga och nyskapande tillämpningar av historisk och humanvetenskaplig kunskap. En avsikt i projektet är att därmed också kunna formulera en substantiell analys av omsvängningarna i arkitekturidealen under seklets senare del.

Dnr 2001-0413

Hur skapas ett historiemedvetande?	Docent Lars Petterson Högskolan Dalarna, Falun 2002 2 300 000 kr 2003 2 300 000 kr
---	--

• Historia produceras inte bara av akademiskt utbildade historiker. Tvärtom är historieskrivning utanför universitet och högskolor kanske viktigast när det gäller att utforma ett historiemedvetande, i synnerhet vad beträffar skapandet av ett nationellt historiemedvetande.

Projektet behandlar svensk historieskrivning under tiden 1930–2000 hos ett antal kunskapsförmedlare: näringslivet, folkbildningsorganisationerna, ungdomslitteraturen och skolans läromedel. Det består av fem delstudier, som alla behandlar samma grundläggande frågor: har det under epoken funnits en dominerande beskrivning av Sveriges historia, eller flera? Vad har man skrivit om, och vem i historien har lyfts fram? Hur har kvinnor, sociala grupper och etniska minoriteter behandlats?

Projektet har inomvetenskaplig betydelse: historiografin, det vill säga studiet av historieskrivningens historia, har i Sverige huvudsakligen behandlat den akademiska disciplinen historia, och behöver därför vidgas. Historiografi är dessutom ett livaktigt internationellt forskningsområde som hittills varit eftersatt i Sverige; förhoppningsvis kan detta projekt bidra till teoretisk utveckling på området. I första hand ämnar projektet problematisera historieskrivningens betydelse i relation till maktförhållandena i samhället.

Våra studier behandlar frågor av stor samtidsrelevans i Sverige. När man livligt debatterar folkhemsepokens ideologier, är det viktigt att undersöka hur folkhemets självbild – synen på Sveriges historia och utveckling – faktiskt såg ut. Frågor om hur nationella ideologier uppkommit och utvecklats är också ett ämne av stor betydelse för dagens samhälle.

Dnr 2001-0530

En ny Horatius	Professor Monika Asztales Universitetet i Oslo 2002 900 000 kr 2003 1 450 000 kr
-----------------------	---

• Den romerske poeten Horatius ingår i den västerländska litteraturens kanon. Trots detta råder det ingen konsensus om hans dikters textgestalt. Under 500 år har ett textkritiskt arbete pågått som man i nuläget saknar överblick över. Projektets syfte är att – på basis av en hittills ej genomförd kartläggning av de textkritiska insatser som gjorts på poetens diktcorpus under de senaste fem seklerna – dels undersöka vilka mekanismer som har styrt detta arbete, dels bidra till en förbättrad Horatiustext.

Projektet fångar upp det inom internationell forskning nyväckta intresset för textkritikens teori, praxis och historia. I projektets första fas kommer samtliga fem projektdeltagare att utarbeta ett repertorium över konjekturer (dvs. förslag till korrigeringar) till Horatius text. Arbetet innebär en insamling och utvärdering av 500 års Horatiusstudier, och resultatet blir ett arbetsinstrument som kan användas av klassiska filologer, litteraturvetare, språkforskare m.fl. Repertoriets skall publiceras av förlaget Brill, Leiden, samt göras tillgängligt på Internet. I projektets andra fas kommer deltagarna att arbeta med olika delprojekt på basis av den materialsamling som repertoriets utgör: tre doktorsavhandlingar ("Textkritiska kommentarer till Horatius fjärde Ode-bok", "Opoe-tiska ord hos Horatius" och "Konservatism och skepticism inom textkritiken"), en ny edition av Horatius Epoder och en monografi om hans lyrik.

Dnr 2001-0566

Svensk skolkultur: Klassrumspraktik i komparativ belysning	Professor Sverker Lindblad Uppsala universitet 2002 1 500 000 kr 2003 2 400 000 kr
---	---

• Detta projekt syftar till att beskriva svensk skolkultur i internationell belysning. Empiri samlas genom detaljrika videoinspelningar av matematikundervisning med tillhörande intervjuer av lärare och elever. Motsvarande studier sker i Australien, Hong Kong, Japan, Kina, Sydafrika, Tyskland och USA. Denna empiri kompletteras med tidigare studier av klassrumsinteraktion på grundskolans högstadium.

I projektet studeras lärandepraktiker och organisering av interaktion. Lärandepraktiker kommer att beskrivas i termer av relationer mellan undervisningens innehåll som det konstitueras i klassrumsinteraktion (erbjudet innehåll) och som innehållet framstår i intervjuer med eleverna (erfaret innehåll). Organiseringen av interaktion beskrivs i termer av möjligheter och begränsningar för deltagande i klassrumsinteraktion.

På basis av dessa detaljerade studier, där elevens verksamhet står i fokus, skall vi göra internationella jämförelser av våra resultat på olika nivåer. Avsikten med denna internationella jämförelse är dels att beskriva det karakteristiska hos svensk skolkultur, dels att föra en seriöst empiriskt förankrad diskussion om de processer som konstruerar de olika deltagande ländernas undervisningskulturer i ämnet matematik. I förlängningen kan denna tredje del av projektet också möjliggöra mer djupgående analyser av de skillnader man finner mellan olika länder med avseende på resultat i prov i matematik.

Dnr 2001-0620

Nätverkssamhället från insidan	Docent Ingalill Holmberg Handelshögskolan, Stockholm 2002 3 000 000 kr 2003 3 000 000 kr
---------------------------------------	--

• Forskningsprogrammet som helhet syftar till att öka den teoretiska förståelsen av det framväxande nätverkssamhället, i vilket IT-sektorn utgör en grundläggande komponent och drivkraft. IT-sektorn fungerar i många avseenden både som ledstjärna och kulturell symbol för den ekonomiska utveckling och samhället i stort. Den teknologiska kunskapsbasen och de teknologiska systemen är globala till sin karaktär, medan mänsklig interaktion till övervägande del fortfarande är fysisk och lokal. Informationsteknologins möjligheter bidrar emellertid till ett kritiskt ifrågasättande av befintlig praktik, vilket leder till nya arbetsformer, nya affärsmodeller och nya sätt att organisera och leda verksamheter. IT-företag och affärsnätverk skall studeras genom komparativt orienterade fältstudier. Studierna kommer att genomföras i tre ledande IT-nationer: Israel, USA (Silicon Valley) och Sverige.

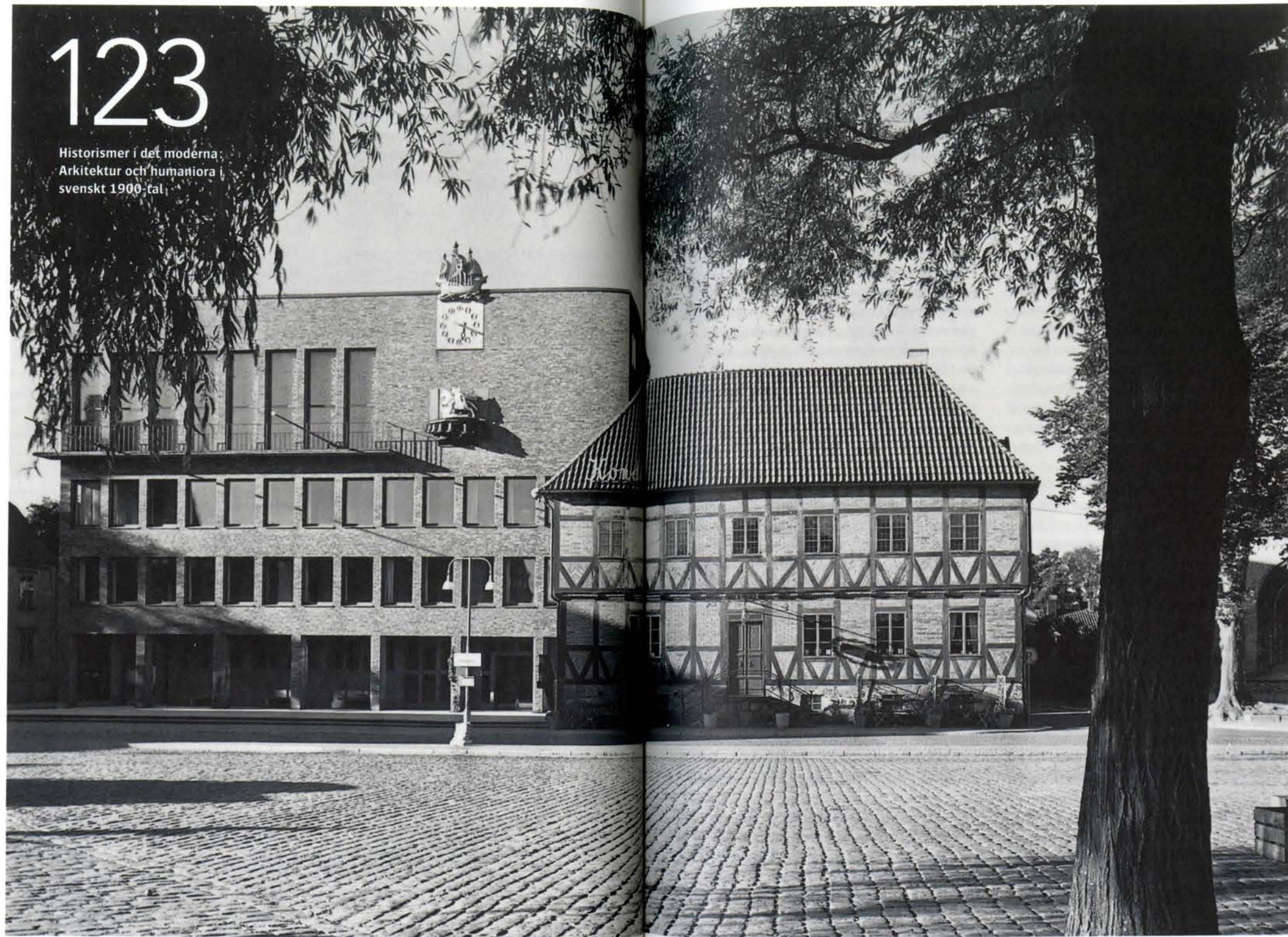
Följande interrelaterade projekt är planerade: (1) Bilder, symboler och kulturella uttryck i nätverkssamhället, (2) Organiseringsprocesser, ledarskapspraktik och kultur i nätverkssamhället, (3) Framväxande konkurrens- och samarbetsmönster samt värdekedjor och nya affärsmodeller, (4) Sociala konsekvenser av konvergerande teknologier

Ett flertal olika forskningsmetoder kommer att kombineras för att besvara forskningsfrågor samt generera ny kunskap t.ex. innehålls- och diskursanalys av nätverkssamhällets ekonomiska och kulturella uttryck, etnografiska studier av organisering och ledarskap, analys av värdekedjor (value-net analysis) samt fallstudier.

123

Historismer i det moderna:
Arkitektur och humaniora
svenskt 1900-tal

Dnr 2001-0771

Demokratis meka- nismer	Professor Jörgen Hermansson Uppsala universitet 2002 3 000 000 kr 2003 3 000 000 kr
--	--

• Hur fungerar demokratin och hur skulle den kunna fungera bättre? Forskningsprogrammet Demokratis mekanismer vill bidra till diskussionen om det goda styrelseskicket genom att precisera nya teoretiska infallsvinklar och producera ny empirisk kunskap. Vi hör sammar Demokratiutredningens rop efter mer djuplodande och teoretiskt sammanhållen forskning. Den normativa demokratiska teorin hjälper oss att ställa de angelägna frågorna – de empiriska analyserna ger oss svar rörande realismen hos olika demokratiideal.

Forskningsuppgifterna är flerfaldiga: Det handlar om att överblicka och ordna olika demokratiideal, att rekonstruera och precisera respektive ideal i termer av demokrativärden (mål) och mekanismer (medel) som antas alstra dessa värden, att operationalisera demokratiidealerna så att deras antaganden om sakförhållanden blir prövbara, att pröva antagandena i empiriska studier och till slut att klargöra hur resultaten konkret kan relateras till vår demokrati.

Programmet utgör en kraftsamling kring ett för alla kulturvetenskaper angeläget ämne. Kompletterande teoretiska och metodologiska traditioner hos statsvetare och psykologer kommer att utnyttjas. Satsningen från de båda statsvetenskapliga institutionerna i Göteborg och Uppsala avser att skapa en gemensam forskningsmiljö som hävdar sig internationellt. Institutionsgränserna skall rivas genom nätverksarbete och regelbundna seminarier. Ett samarbete med maktutredningarna i Norge och Danmark och med ett europeiskt nätverk för medborgarundersökningar tillför programmet ytterligare kompetens.

Dnr K2001-0775

Hyperaktivitets- och uppmärksamhets- problem i ett utveck- lingsperspektiv	Professor Gunilla Bohlin Uppsala universitet 2002 1 000 000 kr 2003 1 500 000 kr
---	---

• Projektets syfte är att kombinera ett neuropsykiatriskt och ett utvecklingspsykologiskt perspektiv för att med utgångspunkt i aktuell teori studera problem som inom ADHD-panoramats. Kognitiva och socio-emotionella faktorer skall studeras med avseende på dimensionalitet (dvs. om problemen kan betraktas som extremer av normalbeteende), ålders- och könsaspekter, risk- och skyddsfaktorer i utvecklingen, samt möjligheter till tidig identifiering av barn med ökad risk för allvarlig problemutveckling.

Projektet omfattar dels tvärsnittsstudier dels prospektiva studier. Normalgrupper i åldrarna 5–12 år testas med ett batteri av uppgifter inkluderande bl.a. inhibitionsförmåga, självreglering och arbetsminne. En motsvarande studie i mindre skala görs på ADHD-diagnosticerade barn. I samarbete med barnhälsovården i Uppsala län utnyttjas 5-årskontrollen för att identifiera barn med olika kombinationer av riskfaktorer. Grupperna följs t.o.m. årskurs 3. Föräldrafaktorer, barnfaktorer, sociala faktorer och skolfaktorer studeras. Alla barn som screentats följs upp i årskurs 3. Barn som under förskoleåldern remitterats för utredning/åtgärder med anledning av ADHD-problem följs under lågstadietiden med avseende på faktorer enligt ovan.

Frågeställningar om exekutiva funktioners relation till problembeteende skall besvaras, samt betydelsen av ålder och kön Risk- och skyddsfaktorer samt utvecklingsförlopp skall beskrivas. I samarbetsstudier analyseras graviditetsfaktorer och faktorer som bidrar till att diagnos sätts.

Dnr K2001-0784

Kommersiella kulturer i ett etno- logisk ekonomiskt perspektiv	Docent Helene Brembeck Göteborgs universitet 2002 2 500 000 kr 2003 2 500 000 kr
---	---

• Syftet med forskningsprogrammet är att via etnografiska studier undersöka kulturella sammanhang och processer runt kommersiella fenomen – varor, deras framställning, bruk och tolkning. Interaktionen mellan producent och konsument ses – alltifrån konstruktion i producentledet till tolkning, förståelse och bruk i konsumentledet – som delar i en icke-deterministisk kommersiell kultur. Härigenom syftar projektet till att bidra till en bättre förståelse både av vardagslivets kommersialisering – varornas mening och bruk – och den kulturalisering som sker i producentledet via kommodifiering av kulturella skillnader. Ytterst syftar programmet till att utarbeta alternativa tolkningsmodeller för studier av kommersiella fenomen till de inom kulturvetenskap/ekonomi gängse. Av centralt intresse är nya perspektiv på relationen människa–artefakt, uppmjukning av dikotomiseringen producent–konsument resp. produktion–konsumtion, liksom estetiserade praktiker där varor ingår: vad som kallats konsumtionens koreografi.

Projektet, som kommer att pågå åren 2002–2005, är ett samarbete mellan seniora forskare och doktorander vid institutionerna för företagsekonomi och etnologi vid Göteborgs universitet och utgör forskningsprogram för programområdet "Konsumenter, konsumtionskultur och konsumtionens värde" inom ett nyligen inrättat Centrum för Konsumentvetenskap (CFK) vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola.

Dnr K2001-0789

Relativism	Professor Dag Westerstähl Göteborgs universitet 2002 3 000 000 kr 2003 3 000 000 kr
-------------------	--

• Relativism beträffande sanning, kunskap, moral m.m. är idag mer levande än någonsin, såväl inom olika filosofiska traditioner som utanför filosofin. Insikten om diversiteten hos olika kulturer, begrepps- och normsystem, och om hur dessa är kodifierade inom olika språkgemenskaper, leder naturligt till frågor om relativism. Om normer är relativa, kan de jämföras? Är alla normer likvärdiga, eller finns det somliga som inte kan/bör relativiseras? Dessa frågor blir särskilt aktuella i samhällen som våra, där befolkningsgrupper med olika kulturer, språk och normsystem måste söka leva tillsammans.

Det är emellertid långtifrån självklart precis vilka relativistiska konsekvenser som följer av existerande olikheter. Man måste skilja de ytliga formerna av relativism, där man lägger till "för oss" eller "i vår kultur" efter alla hävdanden och konkluderar att eftersom absoluta kriterier saknas är alla svar lika bra, att sanning inte existerar, etc., från de genuint problematiska och intressanta frågorna i relativismens problemkomplex. Det är de senare som projektet är ute efter.

Projektet, som involverar forskare och doktorander från praktisk filosofi, teoretisk filosofi, och idéhistoria, syftar dels till att lyfta fram, formulera och klarlägga gemensamma strukturer och resonemang som återkommer i diskussionen om relativism, dels att studera ett antal konkreta frågeställningar inom detta problemkomplex.

Dnr In1994-5209

Vetenskaplig utgåva av Carl von Linnés brevväxling	Professor Carl-Olof Jacobson Svenska Linnésällskapet, Uppsala 2002 1 000 000 kr
---	---

Infrastruktur

• Det av Riksbanken tidigare stödda projektet ”Vetenskaplig utgåva av Carl von Linnés brevväxling” kommer att kompletteras med skanning av de i korrespondensen ingående originaldokumenten.

Det tidigare uppsatta målet, att publicera en edition av samtliga kända brev från och till Linné, kvarstår men bör kompletteras med faksimil av tillgängliga originalmanuskript. Skälen härtill är flera. Det har tagit längre tid att korrekt etablera texten i Linné-korrespondensen än vad som ansågs vara möjligt i projektets inledningsskede. Genom att publicera faksimil av källtexterna och äldre editioner av breven med tillägg av den biografiska och bibliografiska apparat, som redan byggts upp, kan Linné-korrespondensen via Internet snabbare presenteras för en stor publik. Genom den ökade tillgängligheten kan projektet även lättare engagera experter inom olika fält i och utanför Sverige.

Under året har skanning av Linnés brev i KVA och UUB redan gjorts. Linnean Society of London har medgivit att skanning av de där befintliga breven får göras om den förenas med konserveringsåtgärder av de inbundna Linné-breven hos Linnean Society. Det totala antalet sidor som kommer att skannas in uppskattas till 30 000.

En engelsk sammanfattning av varje brev kommer i likhet med tidigare antagna rutiner att publiceras. Se www.c128.org.

Dnr In2001-0142

Ärlighet och förtroende: teori och erfarenhet i ljuset av den postsocialistiska förändringen av Östeuropa och Centralasien	Professor János Kornai Collegium Budapest 2002 1 600 000 kr
---	---

• De postsocialistiska länderna i Östeuropa och Centralasien lider av en mängd problem som har att göra med institutionernas beskaffenhet och politisk legitimitet. Ett av symptomen på dessa problem är brist på ärlighet och förtroende. Oärlighet och korruption påverkar relationerna såväl i privatlivet, det offentliga livet som i affärslivet. Detta projekt avser att bidra till analyser av dessa problem, och inte minst till studiet av hur enskilda människor och institutioner reagerar på snabba och smärtsamma förändringar, samt att presentera olika lösningsförslag. Frågor om juridiska system – och möjligheterna att upprätthålla dessa – och deras effekter på ekonomin samt utvecklingen av det civila samhället är viktiga fokus. Detta projekt har även för avsikt att närmare studera hur förtroende konstituerar oärliga och korrupta gemenskaper.

Projektets konkreta syfte är att under en längre period, hösten 2002, samla en rad olika forskare till Collegium Budapest, för att initiera nya forskningsprojekt kring dessa frågor och för att skapa ett nätverk av forskare i Öst- och centraleuropa och från andra håll, som med en tvärvetenskaplig ansats kan ta itu med dessa projekt.

Dnr In2001-0211

Konvertering av raritetsmaterial hos statens musiksamlingar	Docent Krister Malm Statens musiksamlingar, Stockholm 2002 3 000 000 kr
--	---

• Statens musiksamlingar består av institutionerna Statens musikbibliotek, Musikmuseet och Svenskt visarkiv (med jazzavdelning). På dessa institutioner finns stora mängder raritetsmaterial, d.v.s. unika manuskript med musikverk, protokoll etc. Dessa samlingar har gradvis blivit allt mer kända bl.a. genom nya kataloger och index tillgängliga genom Internet. Detta har lett till att olika delar av samlingarna i allt mer ökad omfattning efterfrågas av forskare och musiker: avancerade akademiska forskare, släkt- och hembygdsvetenskapsforskare, utövare av tidig musik, spelmän etc. Det ger problem med förlitning av de unika originalen. Många originaldokument, som ofta efterfrågas, är redan hårt slitna genom tidigare användning. Risken är i många fall mycket stor för svåra skador eller t.o.m. total förlust av dokument.

Avsikten med projektet är att de väsentliga källorna till den svenska musikens historia skall överföras till mikrofilm och digital form. Denna konvertering omfattar bl.a. J. H. Roman-samlingen, sällskapet Utile Dulcis samling, originalsamlingar av svenska visor och låtar samt Kungl. Musikaliska Akademiens arkiv från åren 1771–1920. Totalt rör det sig om 220 000 sidor. I samband med detta skall vissa äldre kataloger kompletteras och digitaliseras genom införande i Libris och därigenom bli sökbara via Internet. Genom dessa åtgärder bevaras innehållet i ovärderliga kulturhistoriska dokument och musikverk till eftervärlden samtidigt som tillgängligheten ökar.

Dnr In2001-0342

Forskningsförberedande åtgärder för Humanistlaboratoriet vid Lunds universitet Professor
Göran Bexell
Lunds universitet
2002 1 500 000 kr

• Området Humaniora och teologi vid Lunds universitet planerar ett nytt centrum med ett nytt bibliotek och en ny tvärvetenskaplig laboriemiljö för språk, kommunikation, kultur och kognition. Centret står inflyttningsklart i årsskiftet 2004–2005. Projektet syftar till förberedande användarutbildning av forskare och lärare i denna testmiljö samt till planering och prövning av tvärvetenskapliga samarbetsformer och tekniska lösningar. Utrustning till testmiljön bekostas av en donation från Einar Hansens Allhemsstiftelse, medan RJ och Lunds universitet står för bemanning. Testmiljön har fem temastationer: Virtual reality, simulering, GIS och rekonstruktion; Korpuslingvistik och fonetik; Läsning, skrivning och ögonrörelsemätning; Testning, diagnosticering och datorstöd; Film och multimedia.

Som en del i detta projekt finns ett "Forskningsprogram om lärandeprocesser", vilket leds av professor Peter Gärdenfors. Uppgiften för detta program är att inventera, undersöka och ringa in utmaningar för framtida forskning om lärandeprocesser i vid mening. Den främsta utmaningen är att få företrädare från olika forskningsområden, från neurovetenskap till utvecklingspsykologi och pedagogik, att förbehållsfritt diskutera tvärdisciplinär forskning om lärandeprocesser och att identifiera forskningsområden som lämpar sig för den kompetens som finns inom landet. Detta innebär också att programmet har som en viktig deluppgift att söka kontakt med spetskompetens som finns utomlands.

Dnr In2001-0344

ACSIS: en ny infrastruktur på kulturstudiernas fält Professor
Johan Fornäs
Linköpings universitet,
Campus Norrköping
2002 500 000 kr

Avsikten med projektet är att söka starta ett nationellt centrum för avancerad tvärvetenskaplig kulturforskning: Advanced Cultural Studies Institute of Sweden. ACSIS ska tillföra en infrastrukturresurs som på hög och innovativ nivå stärker och utvecklar fältet, tar fatt i nya samhälls- och kulturfrågor där nytänkande behövs, samt ökar kontakterna mellan länder, universitet och ämnen. ACSIS skall verka nationellt och internationellt genom forskning, konferenser, seminarier, workshops, kurser, information och nätverkande. Dess fält indelas i tre zoner, med fokus på text (tolkning, estetik), praktik (interaktion, vardag) respektive makt (intervention, politik). Där verkar en föreståndare, tre zonledare, tre postdok, sex fellows, en administratör samt en informatör.

Så snart det under 2002 pågående arbetet att uppnå full finansiering genom samverkan mellan flera fonder och stiftelser har klarats av planeras verksamheten 2003 byggas upp genom inventeringskonferenser, rekrytering, lokalplanering, administrativ konsolidering och kontaktskapande. 2004–2009 avses sedan bli den första sexårsperioden i full skala. ACSIS ska samarbeta brett och med nationellt utspridda aktiviteter, men ha sin bas i Norrköping, där kommunen erbjudit utmärkta lokaler medan Linköpings universitet – dit ACSIS knyts som ett fristående nationellt centrum – står för bl.a. administrationskostnader. Initiativet baseras på tidigare workshop och utredningsarbete som samfinansierats av RJ och HSR.

Dnr In2001-0409

Orientaliaprojektet Förste bibliotekarie
Hans Nordesjö
Uppsala universitetsbibliotek
2002 1 500 000 kr

• På Uppsala universitetsbibliotek finns stora samlingar av tryckta orientaliska skrifter, unika för Sverige. Det mesta av detta är inte tillgängligt i moderna databaser, endast i kataloger på kort eller blad. Samlingarna finns dels på Carolina Rediviva, dels på Språkvetenskapligt centrum. Dessa samlingar skall nu uppordnas och tillgängliggöras för hela landet. Projektet koncentrerar sig i ett första skede på den persiska samlingen, ca 3 000 titlar. I Uppsala finns nämligen landets enda professur i iranistik. Därefter kompletteras med ca 1000 titlar på arabiska. Sammanlagt finns över 13 000 obearbetade orientaliska titlar på universitetsbiblioteket. Projektet kan delvis ses som en komplettering av Carolinas Judaica-projekt, som under fyra år erhållit stöd från Riksbankens Jubileumsfond.

Även de persiska handskrifterna måste gås igenom och registreras i en databas. De klassiska katalogerna av Tornberg och Zettersteen måste kompletteras och ibland rättas. Förutom att dessa verk tillgängliggörs för forskare i Sverige och utlandet blir den till nytta för den stora gruppen av invandrare från Iran.

Det dagliga arbetet utförs och leds av förste bibliotekarie Hans Nordesjö. Dessutom skall en doktorand/forskningsassistent utbildas för framtida verksamhet. För handskrifterna svarar en persisk specialist, Ali Mirmohades. Genom att materialet nu tillgängliggörs mer än tidigare finns risk för mer förslitning. En mindre summa avsätts därför för konserveringsarbete.

Dnr In2001-0640

Slutförande av Kungl. bibliotekets katalogkonvertering Överbibliotekarie
Tomas Lidman
Kungl. biblioteket,
Stockholm
2002 700 000 kr

• Projektet syftar till att slutföra Kungl. bibliotekets automatiserade konvertering av pappersbaserad kataloginformation till maskinläsbara uppgifter tillgängliga i Libris-basen. För närvarande avvaktar flera av de stora universitetsbiblioteken och specialbiblioteken slutförandet av KB:s katalogkonvertering, eftersom det inte är rationellt att flera bibliotek oberoende av varandra konverterar sina kataloger. KB:s konvertering kommer även övriga forskningsbibliotek till godo. Därigenom gynnas också hela utbildningsområdet, eftersom Libris-basen via Libris websök utnyttjas av alla utbildningssystem i landet, från grundskolan till forskningen.

Anslag har beviljats till en projektledare för att dels övervaka och ansvara för problemutredning beträffande ca 150 000 kataloguppgifter som konverteras av ett utländskt konverteringsföretag, SPI, utvalt genom EU-upphandling under 1999, dels svara för manuell färdigbearbetning av ca 50 000 kataloguppgifter, som inte direkt kan överföras till Libris-basen. Dessa 50 000 uppgifter har ackumulerats under de senaste två årens konverteringsarbete.

Dnr In2001-0642

Bilden av Birgitta: vetenskaplig bild-databas och virtuellt Birgittabibliotek – ett kunskapsnät för forskning och folkbildning

Ambassadör
Lars Bergquist
Birgittajubileet 2003,
Vadstena
2002 1 600 000 kr

• Bilden av Birgitta. Syftet med projektet är att med hjälp av ny teknik bygga upp en forskningsmiljö med avsikt att främja forskning och studier på alla nivåer. Den digitaliserade bildbanken kommer att bli en central kunskapsbank för att underlätta och främja forskningen om Birgitta i och utanför Sverige och tillgängliggöra ett svåråtkomligt material för en bred allmänhet. Bildbanken bidrar till uppbyggnaden av det nya forskarcentret i Vadstena och blir även en väsentlig del av detta. Arbetet bedrivs i två etapper. En inventering av det östgötska bildmaterialet har genomförts och med de beviljade medlen kan nu en inventering av hela det svenska materialet komma igång. Projektledare för Bilden av Birgitta är r:e antikvarie Gunnel Mörkfors vid Östergötlands länsmuseum.

Virtuellt Birgittabibliotek. Detta bibliotek kommer att bestå av virtuella rum och miljöer med material som anknyter till Birgitta, från fotograferade handskrifter till virtuella pilgrimsvandringar. En hörnsten i biblioteket utgörs av en bibliografisk databas, där viktiga samlingar av Birgittalitteratur registreras och sammanlänkas; kompletterande material av olika slag kan successivt kopplas till de bibliografiska posterna. Genom tillgänglighet via Internet blir biblioteket ett forum för forskning och information som når en bred publik. Projektledare för Virtuellt Birgittabibliotek är länsbibliotekarie Anna-Lena Höglund vid Länsbibliotek Östergötland.

Dnr In2001-0704

Erfassung unbearbeiteter schwedischer Dissertationen des 16.–19. Jahrhunderts im Bestand der Humboldt-Universität zu Berlin

Professor
Bernd Henningsen
Humboldt-Universität
zu Berlin
2002 300 000 kr

• I Humboldtuniversitetets i Berlin ägo finns 1 939 dissertationer från Uppsala, Lund och Åbo. De är skrivna under perioden 1500-tal till 1800-tal. Dessa avhandlingar har ej tidigare katalogiserats och har varit så gott som okända för forskningen. En översiktlig genomgång av materialet har gjorts av professorerna Bernd Henningsen och Thorsten Nybom. Den visade att samlingen innehåller mycket material av stort biblioteks- och vetenskapshistoriskt värde, särskilt inom områdena filosofi och teologi. Föreliggande projekt avser att genom katalogisering göra samlingen tillgänglig för forskarsamhället.

Dnr In2001-0819

Internationellt vetenskapscentrum vid Örebro universitet

Rektor professor
Jan Erik Gidlund
Örebro universitet
2002 1 200 000 kr

• Det unga universitetet i Örebro ser internationaliseringen av dess forskning och utbildning som en utomordentligt viktig förutsättning för att framgångsrikt kunna bygga upp verksamheten. Ett sätt att åstadkomma detta är att skapa ett ambitiöst gästforskarprogram med stark förankring i universitetets strategiska spetsansats på demokratiforskning. En inspirationskälla för att bygga upp ett internationellt vetenskapscentrum är Wissenschaftszentrum i Berlin. En lång rad framstående forskare i ämnen som statsvetenskap, pedagogik, sociologi, medie- och kommunikationsvetenskap samt historia vid utländska lärosäten finns med i det kontaktnät som på detta sätt skall förtätas.

En särskild ambition är att vetenskapscentret genom gästforskarna skall stödja genomförandet av den internationella, mångvetenskapliga forskarskolan i demokrati. Denna infrastrukturrella satsning samfinansieras med Örebro universitet.

Dnr In2001-0820

Gamla Stan i Stockholm, fördjupat studium av stadsdelens utvecklingshistoria utgående från två bebyggelseområden

Filosofie doktor
Margareta Cramér
Kommittén för
Stockholmsforskning
2002 1 000 000 kr

• Trots att Gamla Stan i Stockholm är ett område av synnerligen stort kulturhistoriskt värde saknas en aktuell undersökning av dess bebyggelse. Två bebyggelseområden har valts ut för fördjupat studium. Undersökning av Gamla Stans centrala del NV om Stortorget kommer att belysa den borgerliga bebyggelsen i förhållande till kyrkan, torget, den äldsta stadsmuren och allmänningen, senare stadens ledande affärsstråk. Det södra undersökningsområdet omkring Järntorget innefattar medeltidens järnväg, därefter Riksbanken samt Järntorget roll mellan Kornhamn och Skeppsbron för inrikes och utrikes handel.

Inventering av bebyggelsen utgör grundval för analys av förändringarna i de båda valda undersökningsområdena. I undersökningen presenteras faktorer som påverkat äldre tiders byggnadsskick, bebyggelsemönster och gestaltning av husen, av deras planlösning och detaljer, användningssätt m.m. Detta sätts i samband med de sociala förhållandena genom tiderna inom områdena och med de dominerande landmärkena i staden.

Undersökningen innebär en grundforskning med analys, ett material som visar hur samhällsutvecklingen tar sig uttryck i byggandet såväl arkitektoniskt och byggnadstekniskt som socialt och ekonomiskt. Materialet utgör underlag för vidare forskning inom dessa och andra områden.

116

Lärande och omsorg i
förskolans och skolans
uppdrag

Statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning

Följande presentation av RJ:s forskningsstatistik inleds med tre sammanfattningstabeller. Därefter presenteras i tabellerna 4–8 statistik över projektanslag beviljade från Jubileumsdonationen och i tabellerna 9–13 motsvarande uppgifter om projektanslag beviljade från Kulturvetenskapliga donationen. Samtliga belopp anges inklusive omkostnadsavgifter.

Anslagsfördelningen mellan de olika vetenskapliga ämnesområdena kan utläsas i tabellerna 4 och 9. Uppgifter om relationen mellan fortsättningsanslag och nya anslag finns redovisade i tabellerna 7 och 12. Nya anslag respektive fortsättningsanslag fördelade på ämnesområden redovisas i tabellerna 5 och 6 för Jubileumsdonationen samt 10 och 11 för Kulturvetenskapliga donationen. Anslagens fördelning på läroanstalter och övriga anslagsförvaltare finns redovisade i tabellerna 8, 13 och 15. I tabellerna 14 och 15 redovisas satsningarna på infrastrukturellt stöd.

Flera av de projekt som beviljats anslag – särskilt de som har större omfattning inom Kulturvetenskapliga donationen – är av interdisciplinär karaktär. Fördelningen på ämnesområden kan därför inte göras exakt. Anslagen förs till det område som bedöms vara mest centralt.

Beträffande könsfördelningen på projektledare kan det noteras att vi börjar närma oss spannet 40–60 procent (infrastrukturellt stöd undantaget). Vid en översiktlig sammanräkning av samtliga namngivna deltagare i RJ:s projekt kan vi se att cirka 62 procent av dessa är män respektive 38 procent kvinnor.

Tabell 1

Beviljade forskningsmedel år 2001 per donation (belopp tkr)

Jubileumsdonationen	118 003
Kulturvetenskapliga donationen	231 367
Erik Rönnerbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	705
Erik Rönnerbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	220
Totalt	350 295

Tabell 2

Beviljade forskningsmedel år 2001 ur Jubileumsdonationen (belopp tkr)

Projektanslag (ytterligare specifikation ges i tabellerna 4–8)	102 215
Infrastrukturstöd (ytterligare specifikation ges i tabell 14–15)	7 000
Reseanslag	364
Internationellt samarbete	3 792
Områdesgruppen för Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling	1 993
Nils-Eric Svenssons fond	300
Arvode till sakkunniga	995
Ersättning till adjungerade	655
Konferenser, information	689
Summa anslag till forskning	118 003

Tabell 3

Beviljade forskningsmedel år 2001 ur den kulturvetenskapliga donationen (belopp tkr)

Projektanslag (ytterligare specifikation ges i tabellerna 9–13)	197 797
Infrastrukturstöd (ytterligare specifikation ges i tabellerna 14–15)	18 000
Anslag till symposier, forskningsplanering och forskningsinformation	9 965
Områdesgruppen för konst och gestaltning	1 992
Områdesgruppen för forskning om kunskapssamhället	2 276
Arvoden till sakkunniga	449
Ersättning till adjungerade	300
Konferenser, information	588
Summa	231 367

JUBILEUMSDONATIONEN

Tabell 4

Det totala antalet beviljade ansökningar (fortsättningsansökningar och nya ansökningar) i relation till det totala antalet ansökningar år 2001 (belopp tkr)

Ämne	BEVILJADE ANSÖKNINGAR					TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR			
	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp	Beviljat belopp	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp
antropologi	4		4	4005	3345	6	2	4	5274
arkeologi	4	1	3	2980	2570	16	9	7	10537
arkitektur						4	1	3	3137
ekonomisk historia	9	7	2	4766	4052	19	16	3	12898
etnologi	4	4		1267	2276	8	5	3	5380
filosofi	4	4		2063	1860	8	8		4581
freds- och konfliktforskning						1	1		492
företags ekonomi	9	6	3	7170	5165	46	40	6	41351
historia	14	10	4	14696	11745	35	25	10	32272
idéhistoria	5	3	2	2655	2466	13	8	5	7397
informations- vetenskap	5	4	1	3965	2925	13	10	3	9667
juridik	9	3	6	5565	4995	17	8	9	11226
klassiska språk	3	1	2	2904	2020	5	3	2	4963
konst/estetiska ämnen	1		1	1057	750		12	5	76825
kulturgeografi	2	2		1668	1300	12	8	4	8248
lingvistik	10	4	6	8459	6800	20	12	8	15492
litteraturveten- skap/teater/film	8	6	2	5134	4275	39	20	19	23249
medicin	6	3	3	5019	4170	36	20	16	29330
moderna språk	3	1	2	3536	2610	17	9	8	11606
musikvetenskap	1		1	685	640	6	2	4	4054
nationalekonomi	5	4	1	4469	3860	18	13	5	14801
naturvetenskap						1	1		1884
pedagogik	6	4	2	5195	3755	29	20	9	21254
psykologi	14	11	3	12365	10035	47	29	18	37422
religionsvetenskap	2	1	1	1295	1190	16	12	4	11639
sociologi	12	9	3	10703	8590	53	31	22	43282
statistik	5	5		3635	2920	11	11		6481
statsvetenskap	11	9	2	7997	5570	38	24	14	25739
teknik						1		1	456
Summa	156	102	54	123253	99884	547	353	194	410937

Tryckningsbidrag beviljat under 2001: 13 st till ett belopp av 1 721 000 kr

Konferensbidrag beviljat under 2001: 6 st till ett belopp av 610 000 kr

Totalt beviljat belopp ur Jubileumsdonationen år 2001: 102 215 000 kr

Tabell 5

Beviljade nya ansökningar fördelade efter ämnesområde år 2001 i relation till det totala antalet nya ansökningar (belopp tkr)

Ämne	BEVILJADE ANSÖKNINGAR				TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR				
	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp	Beviljat belopp	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp
antropologi	1		1	785	715	3	2	1	2054
arkeologi	1		1	1070	870	13	8	5	8626
arkitektur						4	1	3	3137
ekonomisk historia	3	3		1874	1310	13	12	1	10006
etnologi	2	2		1267	1100	6	3	3	3966
filosofi	2	2		1001	920	6	6		3519
freds- och konfliktforskning						1	1		492
företagsekonomi	2	1	1	1680	1030	39	35	4	35862
historia	3	2	1	2066	1845	24	17	7	19642
idéhistoria	1	1		363	320	9	6	3	5105
informations- vetenskap	1	1		683	400	9	7	2	6385
juridik	3	2	1	1867	1550	11	7	4	7528
klassiska språk						2	2		2059
konst/estetiska ämnen						10	4	6	5768
kulturgeografi						10	6	4	6580
lingvistik	3	1	2	1954	1560	13	9	4	8987
litteraturvetenskap/ teater/film	2	1	1	1268	1130	33	15	18	19383
medicin	1	1		1655	1000		31	18	1325966
moderna språk						14	8	6	8070
musikvetenskap	1		1	685	640	6	2	4	4054
nationalekonomi	1	1		636	585	14	10	4	10968
naturvetenskap						1	1		1884
pedagogik	2	1	1	1284	1045	25	17	8	17343
psykologi	3	2	1	2827	2225	36	20	16	27884
religionsvetenskap						14	11	3	10344
sociologi	1	1		639	575	42	23	19	33218
statistik	1	1		1227	710	7	7		4073
statsvetenskap	3	2	1	2209	1035	30	17	13	19951
teknik						1		1	456
Summa	37	25	12	27040	20565	427	275	152	313310

Tabell 6

Beviljade fortsättningsansökningar fördelade efter ämnesområde år 2001 (belopp tkr)

Ämne	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp	Beviljat belopp
antropologi	3		3	3220	2630
arkeologi	3	1	2	1910	1700
ekonomisk historia	6	4	2	2892	2742
etnologi	2	2		1414	1176
filosofi	2	2		1062	940
företagsekonomi	7	5	2	5490	4135
historia	11	8	3	12630	9900
idéhistoria	4	2	2	2292	2146
informationsvetenskap	4	3	1	3282	2525
juridik	6	1	5	3698	3445
klassiska språk	3	1	2	2904	2020
konst/estetiska ämnen	1	0	1	1057	750
kulturgeografi	2	2		1668	1300
lingvistik	7	3	4	6505	5240
litteraturvetenskap/teater/film	6	5	1	3866	3145
medicin	5	2	3	3364	3170
moderna språk	3	1	2	3536	2610
nationalekonomi	4	3	1	3833	3275
pedagogik	4	3	1	3911	2710
psykologi	11	9	2	9538	7810
religionsvetenskap	2	1	1	1295	1190
sociologi	11	8	3	10064	8015
statistik	4	4		2408	2210
statsvetenskap	8	7	1	5788	4535
Summa	119	77	42	97627	79319

Tryckningsbidrag beviljade under 2001: 13 st till ett belopp av 1 721 000 kr

Konferensbidrag beviljade under 2001: 6 st till ett belopp av 610 000 kr

Totalt beviljat belopp år 2001: 81 650 000 kr

Tabell 7

Sammanfattningstabell: fortsättningsanslag och nya anslag år 2001 (belopp tkr)

	BEVILJADE ANSLAG				TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR			
	Antal	Män	Kvinnor	Belopp	Antal	Män	Kvinnor	Belopp
Fortsättningsanslag	119	77	42	79319	120	78	42	97627
Nya anslag	37	25	12	20565	427	275	152	313310
Summa	156	102	54	99884	547	353	194	410937

Tryckningsbidrag: 1 721 000 kr

Konferensbidrag: 610 000 kr

Totalt beviljat belopp 2001: 102 215 000 kr

Tabell 8

Beviljade nya ansökningar och fortsättningsansökningar fördelade efter anslagsförvaltare år 2001 (belopp tkr)

Anslagsförvaltare	Antal	Beviljat belopp
Aarhus universitet	1	300
Chalmers Tekniska Högskola	1	560
Dalarnas Forskningsråd	1	1400
Göteborgs universitet	30	18280
Handelshögskolan i Stockholm	1	440
Högskolan i Gävle	1	640
Högskolan i Halmstad	1	400
Högskolan för lärarutbildning i Jönköping	1	315
Högskolan i Gävle	1	640
Inst för psykosocial medicin	1	1000
IUI	1	645
Karolinska institutet	4	2950
Karlstads universitet	1	350
Kungl. Vetenskapsakademien	1	646
Linköpings universitet	9	5325
Lunds universitet	18	11225
Millesgården	1	750
Mitthögskolan	2	1360
Nordiska museet	1	600
Psykiatriinstitutet	1	900
SISTER	1	320
Sveriges Lantbruksuniversitet	1	520
Stockholms universitet	34	21147
Telemuseet	1	576
Umeå universitet	14	8655
Uppsala universitet	23	17660
Växjö universitet	1	500
Örebro universitet	2	1150
Östekonomiska institutet	1	630
Totalt	156	99884

KULTURVETENSKAPLIGA DONATIONEN

Tabell 9

Det totala antalet beviljade ansökningar (fortsättningsansökningar och nya ansökningar) i relation till det totala antalet ansökningar år 2001 (belopp tkr)

Ämne	BEVILJADE ANSÖKNINGAR					TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR			
	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp	Beviljat belopp	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp
Humaniora	35	22	13	75391	99662	123	80	43	280150
Humaniora/ sällskapsvetenskap	25	21	4	62500	72652	128	100	28	308461
Samhällsvetenskap	20	15	5	57700	68643	177	57	120	344717
Summa	80	58	22	195591	240957	428	237	191	933328

18 tryckningsbidrag och bidrag till konferenser: 2 205 500 kr

Totalt beviljat belopp år 2001: 197 796 500 kr

Tabell 10

Beviljade nya ansökningar fördelade efter ämnesområde år 2001 i relation till det totala antalet nya ansökningar (belopp tkr)

Ämne	BEVILJADE ANSÖKNINGAR					TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR			
	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp	Beviljat belopp	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp
Humaniora	6	4	2	8400	17973	93	61	32	195094
Humaniora/ sällskapsvetenskap	1		1	3000	4850	104	79	25	240659
Samhällsvetenskap	5	3	2	12800	15715	162	44	117	291789
Summa	12	7	5	24200	38538	358	184	174	727542

Tabell 11

Beviljade fortsättningsansökningar fördelade efter ämnesområde år 2001 i relation till det totala antalet fortsättningsansökningar (belopp tkr)

Ämne	BEVILJADE ANSÖKNINGAR					TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR			
	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp	Beviljat belopp	Antal	Män	Kvinnor	Sökt belopp
Humaniora	29	18	11	66991	81689	30	19	11	84934
Humaniora/ sällskapsvetenskap	24	21	3	59500	67802	24	21	3	67802
Samhällsvetenskap	15	12	3	44900	52928	15	12	3	52928
Summa	68	51	17	171391	202419	69	52	17	205664

18 tryckningsbidrag och bidrag till konferenser: 2 205 500 kr

Totalt beviljat belopp år 2001: 173 596 500 kr

Tabell 12

Sammanfattningstabell: fortsättningsanslag och nya anslag år 2001 (belopp tkr)

	BEVILJADE ANSLAG				TOTALA ANTALET ANSÖKNINGAR			
	Antal	Män	Kvinnor	Belopp	Antal	Män	Kvinnor	Belopp
Fortsättningsanslag	68	51	17	171391	69	52	17	205664
Nya anslag	12	7	5	24200	358	184	174	727542
Summa	80	58	22	195591	427	236	191	933206

18 tryckningsbidrag och bidrag till konferenser: 2 205 500 kr

Totalt beviljat belopp för år 2001: 197 796 500 kr

Tabell 13

Sammanfattningstabell: fortsättningsanslag och nya anslag år 2001 (belopp tkr)

Anslagsförvaltare	Antal	Beviljat belopp
Arbetslivsinstitutet	1	1500
Chalmers Tekniska Högskola	1	1400
Göteborgs universitet	11	31125
Handelshögskolan i Jönköping	1	2300
Handelshögskolan i Stockholm	3	10200
Högskolan i Dalarna	1	2300
Kungl. Tekniska Högskolan	3	9500
Kungl. biblioteket	1	1700
Kungl. Vetenskapsakademien	1	800
Lunds universitet	16	38225
Riksantikvarieämbetet	2	3850
Riksbankens Jubileumsfond	1	700
Rikskonserter	1	1000
Silvermuseet	1	2300
Stockholms universitet	9	22500
Svenska Linnésällskapet	1	2000
Södertörns högskola	2	3791
Umeå universitet	3	10700
Universitetet i Oslo	1	900
Uppsala universitet	16	38100
Uppsala universitetsbibliotek	1	1900
Utbildningsradion	1	2800
Örebro universitet	2	6000
Summa	80	195591

INFRASTRUKTURELLT STÖD

Tabell 14

Sammanfattningstabell: Ansökningar och beviljade anslag år 2001 (belopp tkr)

	ANSÖKNINGAR		BEVILJADE ANSÖKNINGAR		ANSÖKNINGAR		BEVILJADE ANSÖKNINGAR	
	Antal	Sökt belopp	Antal	Belopp	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Kulturvetenskapliga donationen	58	334889	13	18000	47	11	12	1
Jubileumsdonationen	1	7000	1	7000	1	0	1	0
Summa	59	341889	14	25000	48	11	13	1

Tabell 15

Beviljade nya ansökningar fördelade efter anslagsförvaltare år 2001 (belopp tkr)

Anslagsförvaltare	Beviljat belopp
Birgittajubileet 2003	1600
Collegium Budapest	1600
Humboldt-Universität zu Berlin	300
Kommittén för Stockholmsforskning	1000
Kungl. biblioteket	700
Linköpings universitet	500
Lunds universitet	1500
Riksarkivet	100
SCASSS	7000
Statens musiksamlingar	3000
Svenska Linné-sällskapet	1000
Umeå universitet	4000
Uppsala universitet	1500
Örebro universitet	1200
Totalt beviljat belopp	25000

Stiftelsens publikationer

Forskningsöversikter och dokumentation från symposier, konferenser m.m. anordnade av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond publiceras antingen i en skriftserie eller som fristående publikationer. Upplysningar om publikationernas innehåll liksom uppgift om beställningsadresser lämnas gärna av personalen vid stiftelsens kansli. I skriftserien har under åren 1977–1989 utkommit 36 volymer. Sedan 1990 har följande böcker publicerats:

- Forskning i ett föränderligt samhälle, Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond 1965–1990.* Utg. av Kjell Härnqvist och Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)
- Swedish Research in a Changing Society, The Bank of Sweden Tercentenary Foundation 1965–1990.* Edited by Kjell Härnqvist and Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)
- Riksdagen inifrån. Tolv riksdagsledamöters hågkonster, erfarenheter och lärdomar.* Red. Nils Stjernquist, Gidlunds Bokförlag (1991)
- Att åldras. Rapport från ett symposium om forskning kring åldrande och åldrandets sjukdomar.* Red. Bengt Pernow, Gidlunds Bokförlag (1992)
- Riksdagen genom tiderna.* H. Schück, G. Rystad, M.F. Metcalf, S. Carlsson & N. Stjernquist, Andra upplagan (1992)
- Europa – historiens återkomst.* Editor: Sven Tägil, Gidlunds Bokförlag (1992)
- Research Funding and Quality Assurance. A symposium in honorem Nils-Eric Svensson.* Gidlunds Bokförlag (1993)
- Bengt Wieslander: *The Parliamentary Ombudsman in Sweden.* Gidlunds Bokförlag (1994)
- Bengt Wieslander: *JO-ämbetet i Sverige.* Gidlunds Bokförlag (1995)

- Parlamentarismen i de nordiska länderna: En egen modell?* Red. Nils Stjernquist, Gidlunds Bokförlag (1995)
- Liv. Verk. Tid. Till biografiskrivandets renässans.* Boken utgiven i samarbete med Kungl. Musikaliska Akademien (Skriftserie nr 82). Tabergs tryckeri AB (1995)
- In the Eye of the Beholder: Opinions on Welfare and Justice in a Comparative Perspective.* Red. Stefan Svallfors, RJ i samarbete med Impello, Umeå (1995)
- Riksdagsutskottet inifrån. Tretton ledamöters hågkonster.* Red. Lars Gustafsson, Gidlunds Bokförlag (1996)
- Björn von Sydow: *Parlamentarismen i Sverige. Utveckling och utformning till 1945.* Gidlunds Förlag (1997)
- War Experience, Self-Image and National Identity: The Second World War as Myth and History,* Stig Ekman (eds), Gidlunds Förlag (1997)
- Trying to Make Democracy Work. The Nordic Parliaments and the European Union.* Editor Matti Wiberg, Gidlunds Förlag (1997)
- Forskningens roll i offensiv kulturarvsvård. Rapport från ett seminarium 14 november 1996,* Gidlunds Förlag (1997)
- Promoting Cultural Research for Human Development. Rapport från seminarier arrangerade av RJ inom ramen för The Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development "The Power of Culture" in Stockholm 30 March–2 April 1998.* Red. Carl-Johan Kleberg, Gidlunds Förlag (1998)
- Arkitekturforskning med betydelse för konst och gestaltning – inventering och kommentarer.* Björn Linn, Jan Ahlin och Gunilla Enhörning. Utgiven av Chalmers Tekniska Högskolan och RJ, Teknolog Tryck (1998)

Kulturarvet, museerna och forskningen. Rapport från en konferens 13–14 november 1997. Annika Alzén & Magdalena Hillström (eds). Gidlunds Förlag (1999)

Konkursinstitutets betydelse i svensk ekonomi. Karl Grätzer & Hans Sjögren (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Globalisering, ideologi och nationell politik. Håkan Holmberg (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Kultur och kreativitet i lärutbildningen. Rapport från två seminarier. Egon Hemlin (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Den vackra nyttan. Om hemslöjd i Sverige. Gunilla Lundahl (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Vetenskapsbärarna. Naturvetenskapen i det svenska samhället 1880–1950. Sven Widmalm (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Riksdagsledamoten i sin partigrupp. 52 riksdagsveteraners erfarenheter av partigruppernas arbetsätt och inflytande. Magnus Isberg. Gidlunds Förlag (1999)

Hur blir man riksdagsledamot? En undersökning av makt och inflytande i partiernas nomineringsprocesser. Jan Johansson. Gidlunds Förlag (1999)

Den representativa demokratis framtid. Seminarium vid Umeå universitet 18 oktober 1999. Gidlunds Förlag (2000)

Musik, Medier, Mångkultur – förändringar i svenska musiklandskap. Dan Lundberg, Krister Malm, Owe Ronström. Gidlunds Förlag (2000)

Ekonomisk brottslighet och nationalstatens kontrollmakt. Leif Appelgren & Hans Sjögren (red.). Gidlunds Förlag (2001)

Förståelse och inlevelse i lärandet. Rapport från ett seminarium om konstens och kulturens roll i skola och lärutbildning. Egon Hemlin (red.). Gidlunds Förlag (2001)

Björn Hettne: *Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling.* Gidlunds Förlag (2001)

Staden, husen och tiden: Rapport från seminarieriet Staden – allas rum, samt reflektioner om stadens egenart. Björn Linn, Gunilla Enhörning och Hans Fog (2001)

Europe. The Return of History. Sven Tägil (ed.). Nordic Academic Press (2001)

Tage Erlander: Dagböcker 1945–1949. Sven Erlander (utg.). Gidlunds Förlag (2001)

Tage Erlander: Dagböcker 1950–1951. Sven Erlander (utg.). Gidlunds Förlag (2001)

Rösträtten 80 år. Forskarantologi. Christer Jönsson (red.). Svensk Information (2001)

Riksbankens Jubileumsfond

STYRELSE

1 november 2001–31 oktober 2002*

Ledamöter

Professor Stig Strömholm, *ordförande*
Riksdagsledamot Sonia Karlsson (s), *vice ordf.*
Professor Christer Jönsson
Professor Rune Åberg
Professor Gunnar Törnqvist
Direktör Lars-Erik Klangby
Direktör Hillevi Rosenquist
Riksdagsledamot Berndt Ekholm (s)
Riksdagsledamot Lars Bäckström (v)
Riksdagsledamot Tuve Skånberg (kd)
Riksdagsledamot Chris Heister (m)
Riksdagsledamot Åke Gustavsson (s)

Suppleanter

Professor Bengt Ankarloo
Riksdagsledamot Lena Sandlin-Hedman (s)
Professor Claes Sandgren
Professor Jan-Eric Gustafsson
Professor Lars-Gunnar Andersson
Riksdagsledamot Hans Hoff (s)
Riksdagsledamot Camilla Sköld Jansson (v)
Riksdagsledamot Yvonne Andersson (kd)
Riksdagsledamot Per Bill (m)
Riksdagsledamot Pär-Axel Sahlberg (s)

ARBETSUTSKOTT

Professor Stig Strömholm (ordförande)
Riksdagsledamot Sonia Karlsson
Direktör Lars-Erik Klangby

FINANSKOMMITTÉ

Direktör Lars-Erik Klangby (ordförande)
Direktör Hillevi Rosenquist

REVISORER

Riksdagens revisorer är stiftelsens externa revisorer enligt lagen (1988:46) om revision av riksdagsförvaltningen m.m. Av styrelsen i enlighet med stiftelsens stadgar utsedda revisorer är Öhrlings PricewaterhouseCoopers. Huvudansvarig: Auktoriserad revisor Ulrika Granholm Dahl.

BEREDNINGSGRUPPER 2001–2002

1. Beredningsgruppen för ekonomi, geografi m.m.

Professor Gunnar Törnqvist, Kulturgeografi, Lunds universitet (ordförande),
Professor Barbara Czarniawska, Företagsekonomi, Göteborgs universitet
Professor Per-Olov Johansson, Nationalekonomi, Handelshögskolan, Stockholm
Professor Mats Larsson, Ekonomisk historia, Uppsala universitet
Professor Björn Linn, Arkitekturens teori och historia, Chalmers Tekniska Högskola
Riksdagsledamot Lars Bäckström
Riksdagsledamot Hans Hoff
Riksdagsledamot Pär-Axel Sahlberg

2. Beredningsgruppen för beteendevetenskap, samhällsmedicin m.m.

Professor Rune Åberg, Sociologi, Umeå universitet (ordförande)
Professor Peter Allebeck, Socialmedicin, Göteborgs universitet
Professor Gunilla Bohlin, Psykologi, Uppsala universitet

*) Den 31 oktober 2001 avslutades mandatperioden för riksdagsledamöterna Jan Björkman, Mona Berglund Nilsson och Per Unckel samt direktör Jan Belfrage. 1 november 2001 tillträdde riksdagsledamöterna Ekholm, Heister och Hoff samt direktör Klangby.

Docent Christina Garsten, Socialantropologi,
Stockholms universitet
Professor Jan-Eric Gustafsson, Pedagogik,
Göteborgs universitet
Riksdagsledamot Yvonne Andersson
Riksdagsledamot Per Bill
Riksdagsledamot Chris Heister

*3. Beredningsgruppen för statsvetenskap,
juridik, statistik m.m.*

Professor Christer Jönsson, Statsvetenskap,
Lunds universitet (ordförande)
Professor Kent Asp, Medie- och kommunika-
tionsvetenskap, Göteborgs universitet
Professor Claes Sandgren, Juridik, Stockholms
universitet
Professor Bengt Swensson, Statistik, Örebro
universitet
Professor Arild Underdal, Statsvetenskap,
Universitetet i Oslo
Riksdagsledamot Berndt Ekholm
Riksdagsledamot Lena Sandlin-Hedman
Riksdagsledamot Camilla Sköld Jansson

4. Beredningsgruppen för humaniora

Professor Stig Strömholm, Juridik, Uppsala
universitet (ordförande)
Professor Lars-Gunnar Andersson, Svenska
språket, Göteborgs universitet
Professor Bengt Ankarloo, Historia, Lunds
universitet
Professor Gustav Björkstrand, Praktisk teologi,
Åbo Akademi
Professor Noel Broadbent, Arkeologi, Umeå
universitet
Professor Eva Haettner-Aurelius,
Litteraturvetenskap, Lunds universitet
Docent Henrik Karlsson, Musikvetenskap,
SISTER
Professor Barbro Klein, Etnologi, Stockholms
universitet/SCASSS, Uppsala
Professor Godelieve Laureys, Skandinavistik,
Universitetet i Gent

Professor Thorleif Pettersson,
Religionssociologi, Uppsala universitet
Docent Ingrid Sjöström, Konstvetenskap,
Riksantikvarieämbetet
Professor Torbjörn Tännjö, Filosofi,
Göteborgs universitet
Riksdagsledamot Åke Gustavsson
Riksdagsledamot Sonia Karlsson
Riksdagsledamot Tuve Skånberg

*5. Beredningsgruppen för kulturvetenskaplig
forskning*

Professor Stig Strömholm, Juridik, Uppsala
universitet (ordförande)
Professor Peter Allebeck, Socialmedicin,
Göteborgs universitet
Professor Bengt Ankarloo, Historia, Lunds
universitet
Professor Gustav Björkstrand, Praktisk teologi,
Åbo Akademi
Professor Christer Jönsson, Statsvetenskap,
Lunds universitet
Docent Henrik Karlsson, Musikvetenskap,
SISTER
Professor Barbro Klein, Etnologi, Stockholms
universitet/ SCASSS, Uppsala
Professor Godelieve Laureys, Skandinavistik,
Universitetet i Gent
Professor Björn Linn, Arkitekturens teori och
historia, Chalmers Tekniska Högskola
Docent Ingrid Sjöström, Konstvetenskap,
Riksantikvarieämbetet
Professor Gunnar Törnqvist, Kulturgeografi,
Lunds universitet
Professor Arild Underdal, Statsvetenskap,
Universitetet i Oslo
Professor Rune Åberg, Sociologi, Umeå
Universitet
Riksdagsledamot Chris Heister
Riksdagsledamot Sonia Karlsson

OMRÅDESGRUPPER

Områdesgruppen för konst och gestaltning

VD professor Dan Brändström (ordförande)
 F.d. museichef Göran Carlsson
 Riksdagsledamot Elisabeth Fleetwood
 Riksdagsledamot Åke Gustavsson
 F.d. avdelningsdirektör Egon Hemlin
 Adj. professor Bobo Hjort
 Direktör Johan Huldt
 Professor Lena Johannesson
 Professor Carl Johan Kleberg
 Professor Björn Linn
 Museichef Bo Nilsson
 Docent Agnes Nobel
 Docent Ingrid Sjöström
 Forskningsdirektör Mats Rolén
 Forskningssekreterare Anna-Lena Winberg
 (sekreterare)

Områdesgruppen för forskning om kunskapsområdet

VD professor Dan Brändström (ordförande)
 Riksdagsledamot Beatrice Ask
 Professor Boel Berner
 Professor Lars Engwall
 Professor Peter Gårdenfors
 Professor Thorsten Nybom
 Rektor Ingegerd Palmér
 Professor Ulla Riis
 Professor Bo Rothstein
 Direktör Roger Svensson
 Professor Sverker Sörlin
 Riksdagsledamot Majléne Westerlund Panke
 Forskningssekreterare Kjell Blücker (sekr.)

Områdesgruppen för forskning om kultur, säkerhet, hållbar samhällsutveckling

VD professor Dan Brändström (ordförande)
 Professor Göran Bexell
 Docent Katarina Eckerberg
 Riksdagsledamot Viola Furubjelke
 Professor Björn Hettne

Professor Alf Hornborg
 Docent Magnus Jerneck
 Professor Karl Eric Knutsson
 Riksdagsledamot Göran Lennmarker
 Fil. doktor Jan Lundius
 Direktör Anders Mellbourn
 Professor Thorleif Pettersson
 Professor Birgitta Skarin Frykman
 Professor Mats Widgren
 Professor Lars-Olof Åhlberg
 Forskningsdirektör Mats Rolén (adj. ledamot)
 Forskningssekreterare Fredrik Lundmark
 (sekreterare)

FORSKARSKOLOR

Språkskolan

Professor Inge Jonsson (ordförande)
 Professor Lars Gunnar Andersson
 Professor Lennart Elmevik
 Professor Gunnel Engwall
 Professor Moira Linnarud
 Professor Inger Rosengren
 Professor Astrid Stedje
 Forskningsdirektör Mats Rolén (sekreterare).

Matematikskolan

Professor Hans Wallin (ordförande)
 Professor Mats Andersson
 Universitetsadjunkt Maria Bjerneby Häll
 Universitetslektor Gerd Brandell
 Universitetsadjunkt Ulla Dellien
 Universitetslektor Barbro Grevholm
 Universitetslektor Bengt Johansson
 Professor Christer Kiselman
 Professor Mikael Passare
 Mellanstadielärare Karin Wallby
 Forskningssekreterare Anna-Lena Winberg
 (sekreterare)

KANSLI

Telefon (växel): 08-50 62 64 00
 Fax:
 Direktion: 08-50 62 64 31
 Finansavdelning: 08-50 62 64 30
 Forskningsavdelning: 08-50 62 64 35
 E-post: rj@rj.se

Direktion

Dan Brändström
Verkställande direktör
 08-50 62 64 02
 dan.brandstrom@rj.se

Mats Rolén
Forskningsdirektör
 08-50 62 64 17
 mats.rolen@rj.se

Torgny Prior
Finansdirektör
 08-50 62 64 03
 torgny.prior@rj.se

Margareta Bulér
VD-sekreterare
 08-50 62 64 01
 margareta.buler@rj.se

Annsöfi Lövgren
Receptionist
 08-50 62 64 09
 annsofi.lovgren@rj.se

Finans- och ekonomiavdelning

Christina Alm
Ekonomidirektör
 08-50 62 64 14
 christina.alm@rj.se

Otto Cerny
Controller
 08-50 62 64 15
 otto.cerny@rj.se

Patrik Hellgren
Portföljförvaltare
 08-50 62 64 16
 patrik.hellgren@rj.se

Elisabeth Hong
Personaldirektör
 08-50 62 64 05
 elisabeth.hong@rj.se

Forskningsavdelning

Kjell Blücker
 Kulturvetenskapliga donationen
 och infrastrukturellt stöd
 08-50 62 64 22
 kjell.bluckert@rj.se

Fredrik Lundmark
 Jubileumsdonationen, humaniora
 08-50 62 64 21
 fredrik.lundmark@rj.se

Kerstin Stigmark
 Jubileumsdonationen, ekonomi,
 juridik och statsvetenskap
 08-50 62 64 07
 kerstin.stigmark@rj.se

Anna-Lena Winberg
 Jubileumsdonationen, beteendevetenskap
 08-50 62 64 08
 annalena.winberg@rj.se

Bildtexter

- SID 4 Del av måleri på altarskåp, Appuna kyrka. Bilden sammanför två mirakler. S. Birgitta står med lyftad, uppslagen bok. På huvudet har hon en huvudbonad av sju kronor, som syftar på Alvastramunken Svennungs syn i Santiago de Compostela. Han såg sju kronor sväva ovanför S. Birgittas huvud och hörde en röst som sade att de betecknade den sjufaldiga nåd som Gud skulle visa S. Birgitta. Eldslågorna från munnen syftar på en annan berättelse: Priorn i Alvastra, Ragnvald, ville inte tro på S. Birgittas helighet, men ändrade sig när han såg eld komma från himlen över henne och hörde en röst som uttalade orden på språkbandet (se nedan). På bilden ser vi också elden från himlen träffa Birgitta. På språkbandet: "WE MACH DUSSEM FURE VOR BEDEN DAT IT NYCHT UTTEN GA" (övers: vem kan förhindra denna eld att utgå). S. Birgitta står på brunt och vitt rutgolv, på ömse sidor om henne knäböjer världsliga och fromma kvinnor och män. Birgitta är klädd i vitt dok, haklin och livkläde med svart mantel.
- SID 8 Foto: Jonas Berggren
- SID 10 Foto: Björn Keller, Bildhuset
- SID 25 Brev från Carl von Linné till Johann Amman (1707–1742). Amman var jämnårig med Linné, född i Schweiz med anställningar i London och St. Petersburg, där han var professor i botanik vid den Kejsarliga Vetenskapsakademien.
- SID 28 Foto: Anders Rising
- SID 40 Gamla Riksbankshuset vid Järntorget. Kopparstick ur Erik Dahlbergs stora planschverk från 1600-talet, *Svecia Antiqua et Hodierna*.
- SID 52 Johan Helmich Romans egenhändiga utsirningar av violinstämman till Arcangelo Corellis sonat opus 5, nr 5. Statens musikbibliotek.
- SID 56 Foto: Getty Images
- SID 77 Foto: Getty Images
- SID 91 Illustration: Maria Kleveborn, Paregos
- SID 94 En bild av samisk religion och kultur. Kopparstick ur Erik Dahlbergs *Svecia Antiqua et Hodierna*.
- SID 106 Barnarbete i Kosta glasbruk, Småland. Unga arbetare framför glasugnen. Pojke med bindel för ögonen. 1905. Fotograf okänd, Nordiska museet.
- SID 114 De första turisterna på toppen av Storsylen, Jämtland. Omkring sekelskiftet 1900. Foto: STF/Nordiska museets bildbyrå.
- SID 121 Skiss till matta från Svensk Hemslöjd målad av Edna Martin 1947.
- SID 126 Halmstads rådhus från 1938, ritat av Yngve Ahlbom och Nils Sterner, där modernismen i svensk 1900-talsarkitektur förenar sig med traditionen, med den historiska kontexten och den figurativa konsten. Foto: Sune Sundahl.
- SID 136 Foto: Lena Paterson, Tiofoto
- SID 148–159 Från Riksbankens Jubileumsfonds lokaler. Foto: Jonas Berggren

Stiftelsen
Riksbankens Jubileumsfond

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Postadress: Riksbankens Jubileumsfond, Box 5675, 114 86 Stockholm
Besöksadress: Tyrgatan 4. Telefon: 08-50 62 64 00. Telefax: 08-50 62 64 35
E-post: rj@rj.se. Hemsida: www.rj.se. Postgiro: 67 24 03-3